

Modellalkotás UML-ben

Modellalkotás UML-ben

- A Unified Modeling Language (UML) egy grafikus modellező nyelv, amely
  - lehetőséget nyújt egy megoldandó probléma **specifikációjának** leírására absztrakt szinten,
  - Módszereket, eszközöket nyújt a specifikáció **megvalósítására** és
  - a megoldás **dokumentálására**.
- Az UML-re vonatkozó alapismereteket előző tanulmányaiban megszereztek.
  - Ismereteiket az ajánlott szakirodalom alapján felfrissíthatik.
- Az UML2 az UML olyan kiterjesztése ahol 13 alapvető diagramtípushat definiáltak, amelyek két nagy csoportba sorolhatók.
  - Strukturális modellezést támogató diagramok
  - Viselkedést támogató diagramok
  - Ismereteiket elmélyíthetik az ajánlott szakirodalom alapján.

Első csoport

Az UML2 strukturális diagramjai

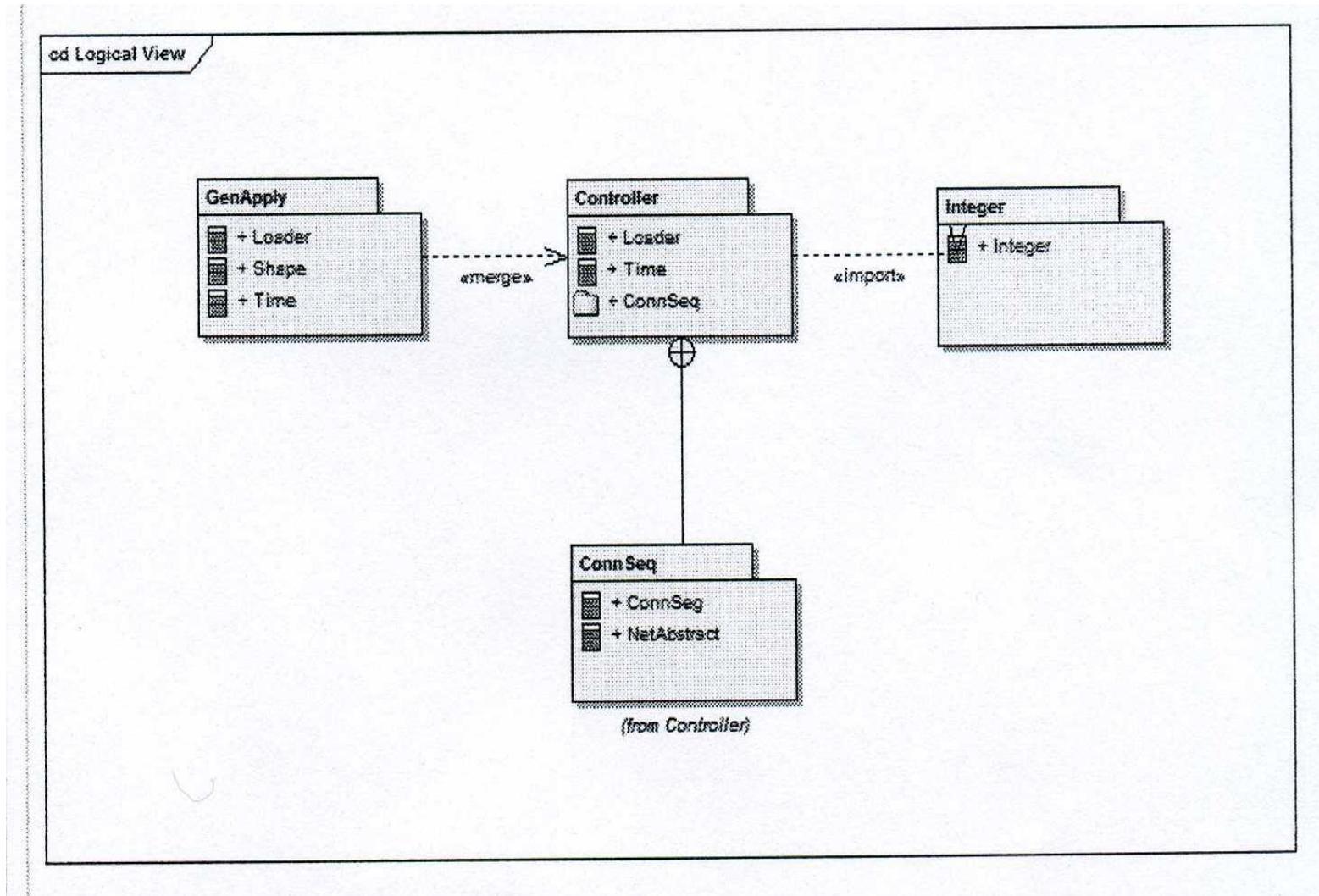
Az UML2 strukturális modellező diagramjai

- Egy modell statikus architektúráját strukturális diagramok segítségével definiálhatjuk.
- Egy modell alapvető összetevői
  - az osztályok, objektumok, interfészek és komponensek.
- A strukturális modellek definiálják a modell elemei közötti kapcsolatokat (relációkat) és a közöttük fennálló függőségeket is.
- A strukturális modell megalkotásához hatféle diagramot használhatunk:
  - Csomag (package) diagramok
  - Osztály (class) diagramok
  - Objektum diagramok
  - Összetett (composite) strukturális diagramok
  - Komponens diagramok
  - Telepítési (deployment) diagramok

UML2: Csomag (Package) diagramok

- Ezen diagramok segítségével írhatjuk le a csomagok szervezését és elemeit. A használati eset (use case) diagramok és az osztálydiagramok létrehozásában is fontos szerepük van. A csomagban lévő elemek névtere azonos.
- A csomagok között úgynevezett konnektorokat definiálhatunk
  - Package Merge
    - Ez a konnektor két csomag között implicit általánosítást definiál. A forrás csomag elemeinek definícióját kiterjeszthetjük a cél csomag elemeinek definícióival.
  - Package Import
    - Ez a konnektor azt jelzi, hogy a cél csomag elemei a forrás csomag neveit minősítés nélkül használják, amikor azokra hivatkoznak.
  - Nesting connectors
    - Ez a konnektor azt jelzi, hogy a forrás csomagot a cél csomag tartalmazza
- A következő dián példát mutatunk csomag diagramra

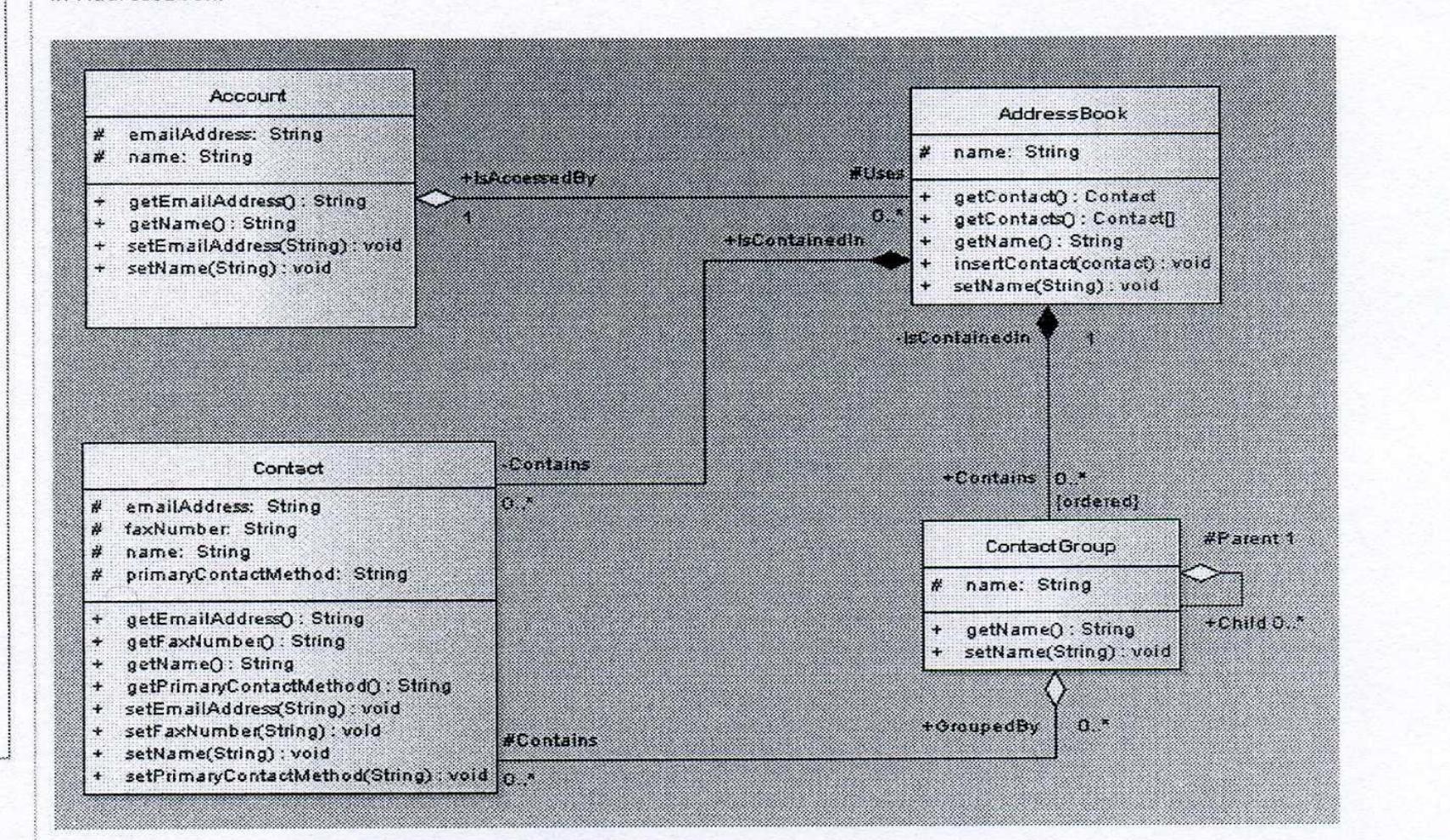
UML package diagramra példa :

UML2: Osztálydiagramok

- Az osztálydiagramokkal a rendszer statikus felépítését definiálhatjuk.
- A rendszert alkotó osztályok és interfészeik közötti kapcsolatok (relációk) leírását teszik lehetővé.
- Az osztályok között a következő relációk állhatnak fenn:
  - általánosítás (generalization),
  - aggregáció (aggregation),
  - asszociáció (association),
  - öröklődés (inheritance),
  - kompozíció (composition).
- Az osztálydiagram tehát a problématerben a megoldás szerkezetét leíró egyszeresen összefüggő gráf, amelyeknek csomópontjaihoz osztályokat, éleihez pedig relációkat rendelünk.
  - Sike Sándor, Varga László: Szoftvertechnológia és UML. ELTE Eötvös kiadó, 2003.
  - <http://uml.org/#UML2.0>

Osztály- és objektumdiagramra példa

Jelölések

- A világos fejű (lighter) aggregáció azt jelzi, hogy az „Account” osztály használja az AddresBook osztályt, de nem feltétlen tartalmazza annak egy példányát.
- A sötét fejű (strong, composite) aggregáció azt jelzi, hogy a célosztály birtokolja a forrásosztályt.
  - Például az előző ábrán az AddresBook tartalmazza a Contact és Contactgroup értékeit.

Osztályok (classes) jelölése

cd Class Details

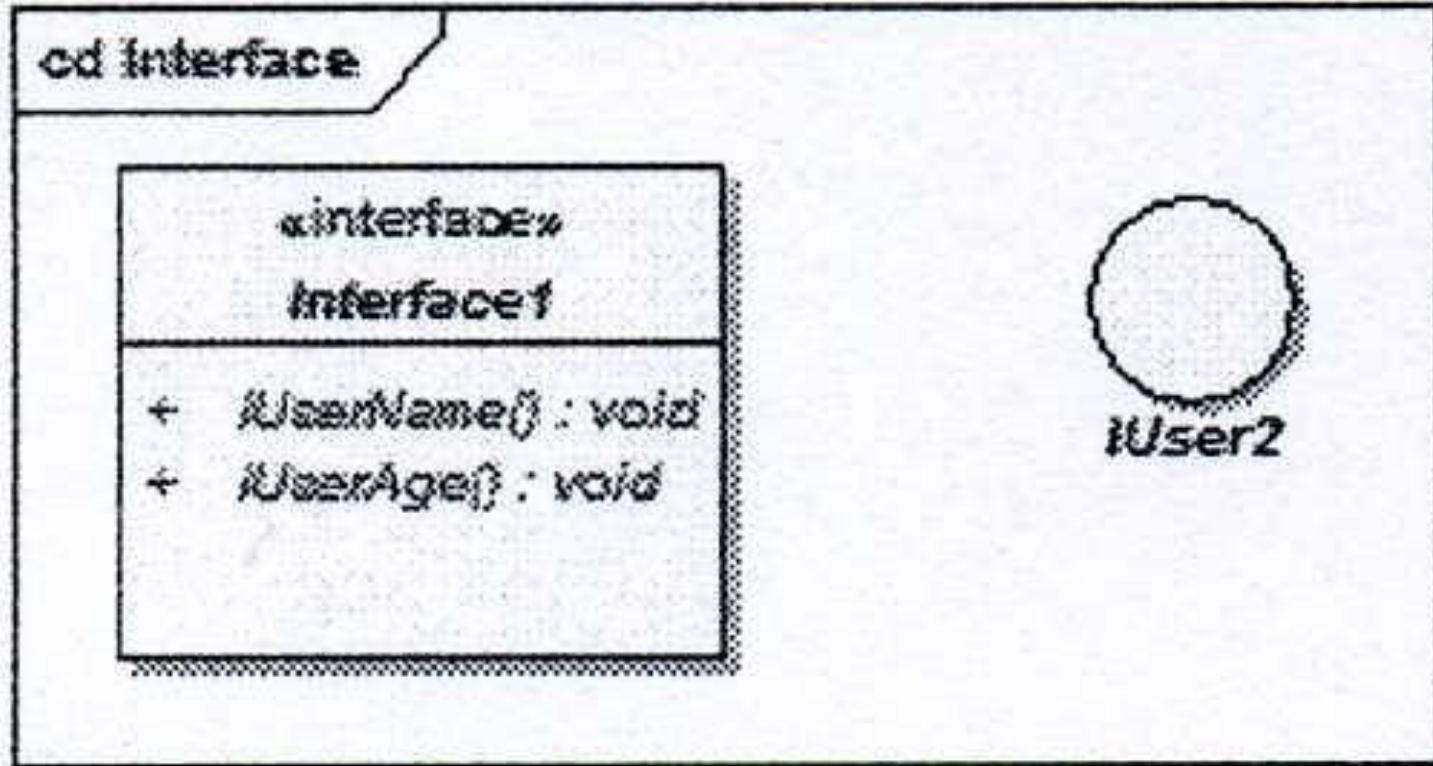
Rectangle

- length: double
- width: double
- center: Point = {10,10}

- + display(): void
- + remove(): void
- + setWidth(newWidth): void
- + setLength(newLength): void
- + setPosition(pos: Point): void

Osztály interfész (class interface)

Táblák (tables)

Nem része az alap UML-nek.

<<column>> attribútum; <<PK>> primary key; <<FK>> foreign key

cd Table

Customer

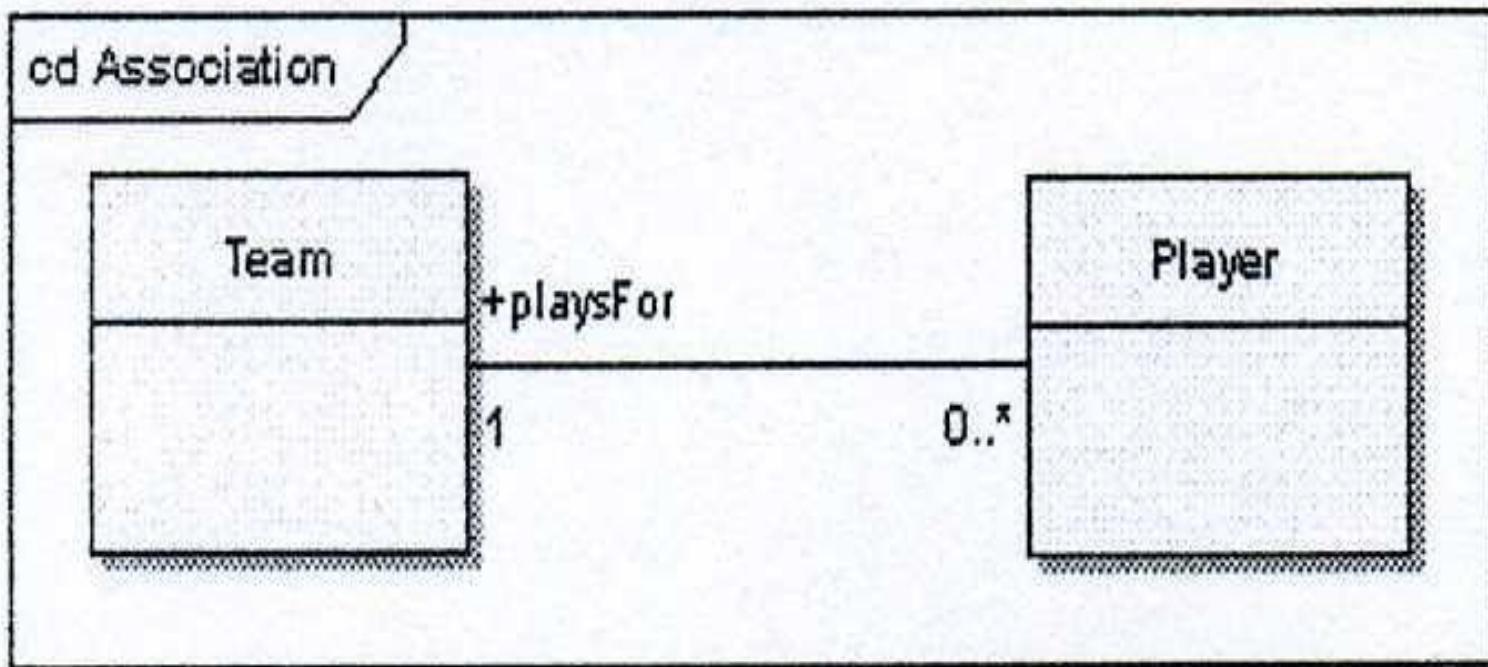

*PK «column» CustomerID: Long
«column» LastName: Text(50)
«column» FirstName: Text(50)
«column» Address: Memo

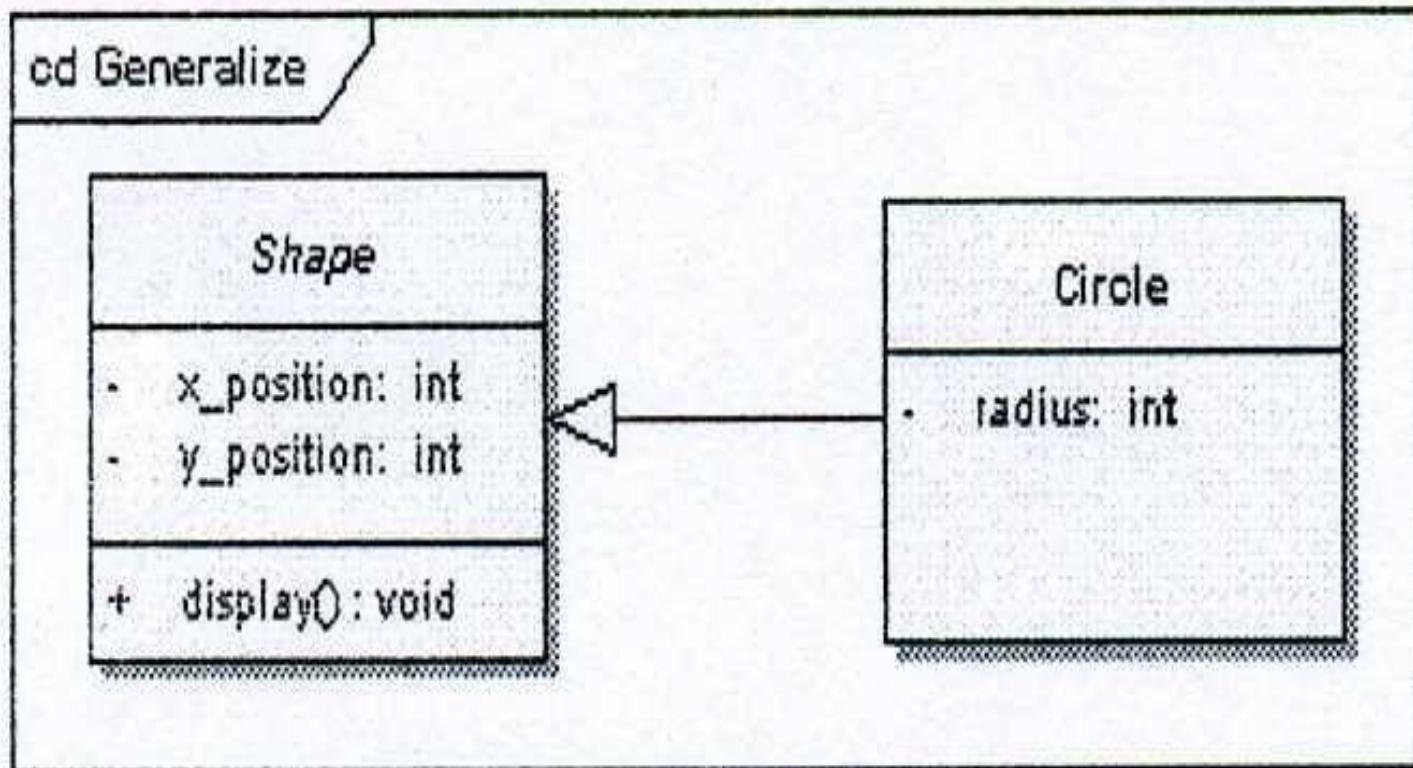
+ «PK» PK_Customer(Long)

Asszociációk (associations)

"playsFor" will become an instance variable in the "Player" class.

Általánosítás (generalizations)

Általánosítás ekvivalens ábrázolása

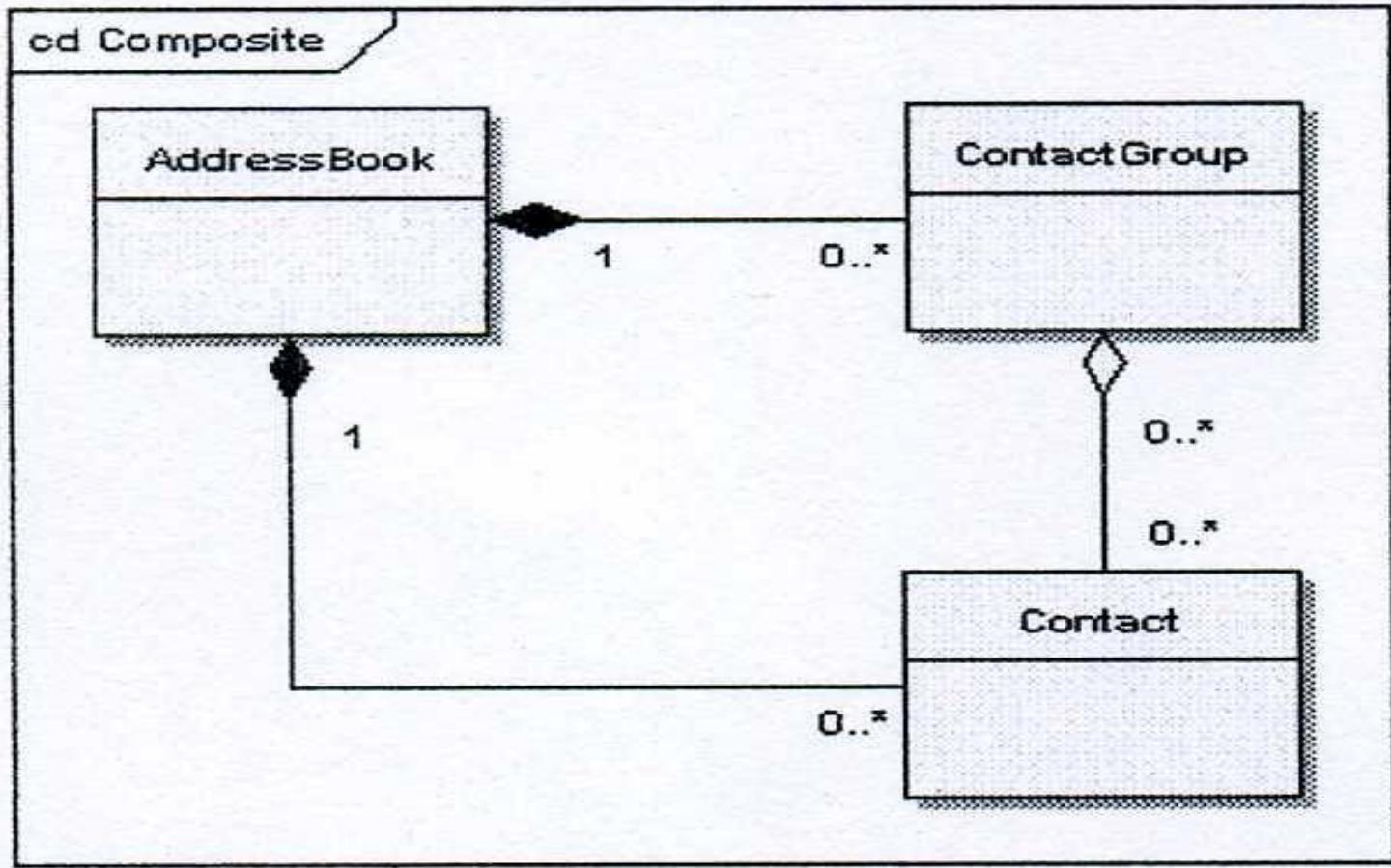
```
cd Generalize
```

Shape

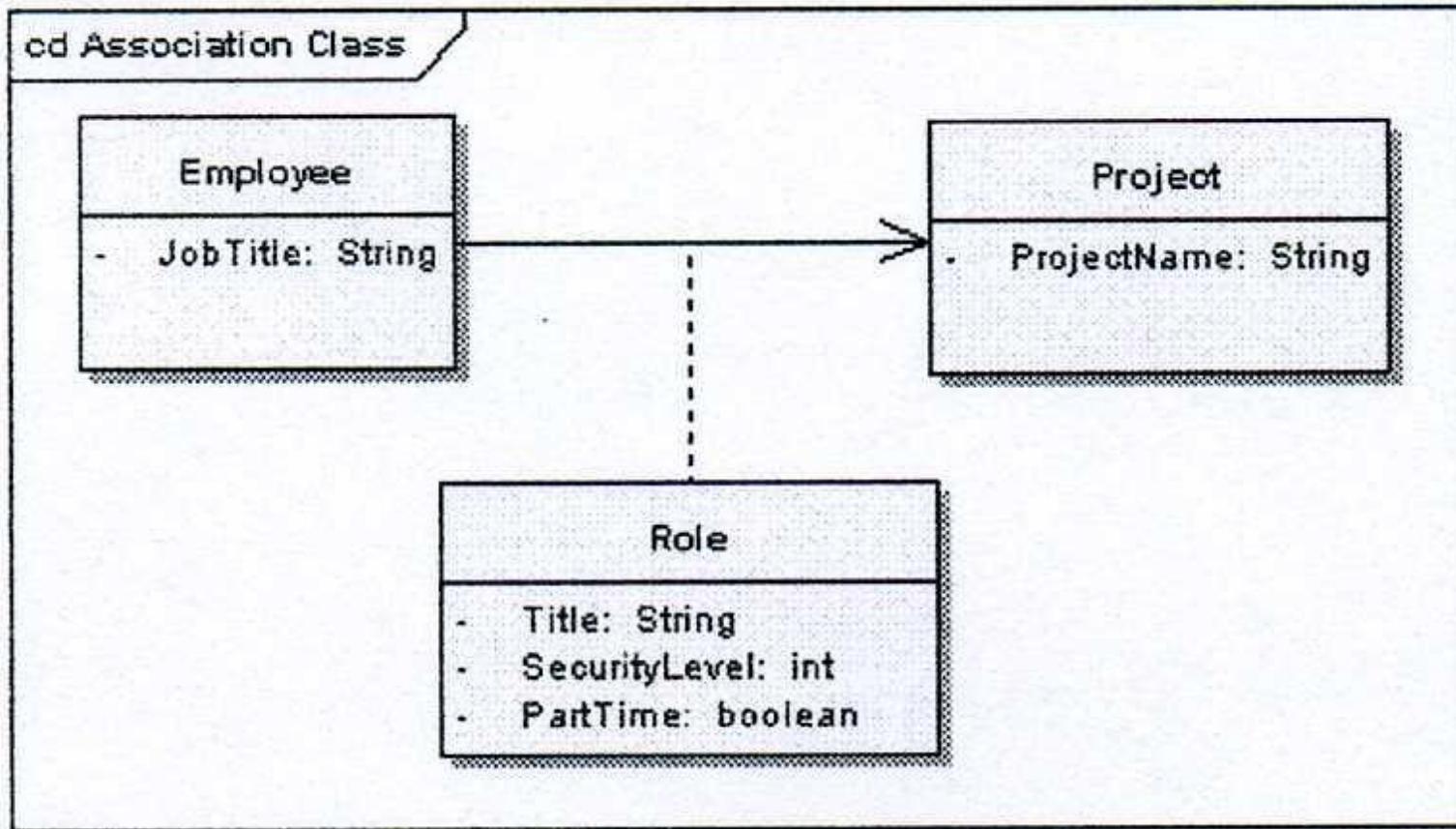
Circle

```
- radius: int
::Shape
- x_position: int
- y_position: int
::Shape
+ display(): void
```

Aggregáció (aggregations)

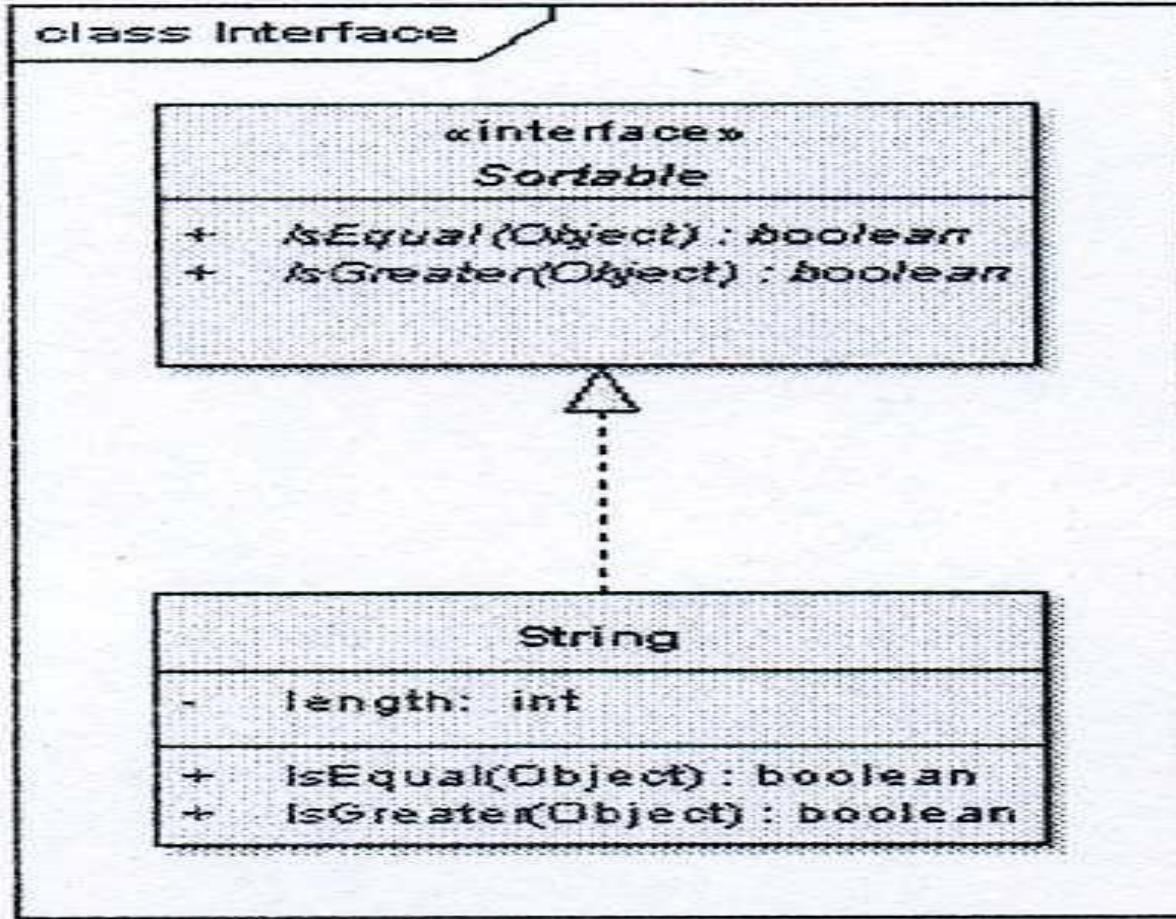
Osztály asszociáció (association class)

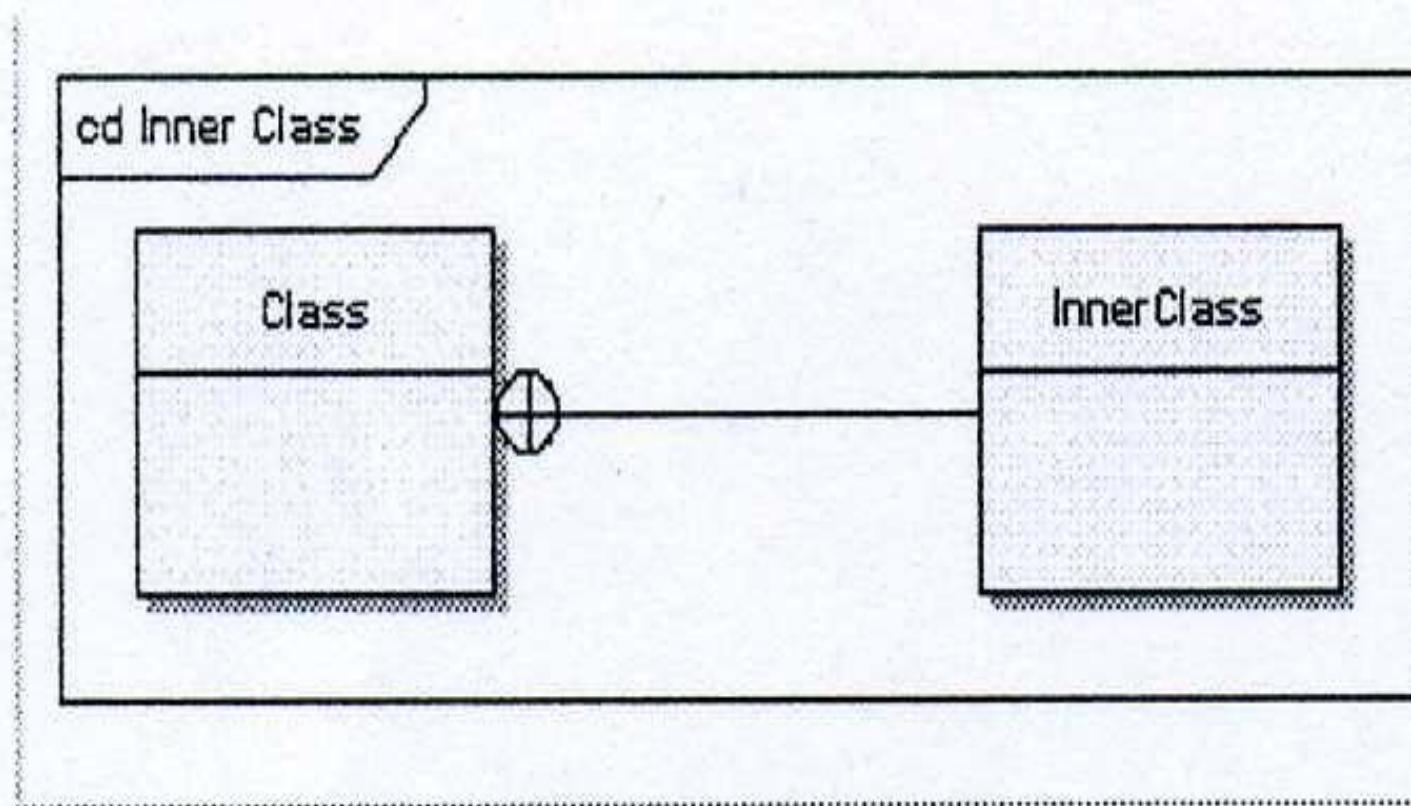
Realizációk (realizations)

A forrásobjektum megvalósítja a célobjektumot

http://www.cs.vt.edu/~shankar/teach/CS501/lectures/lec10.pdf

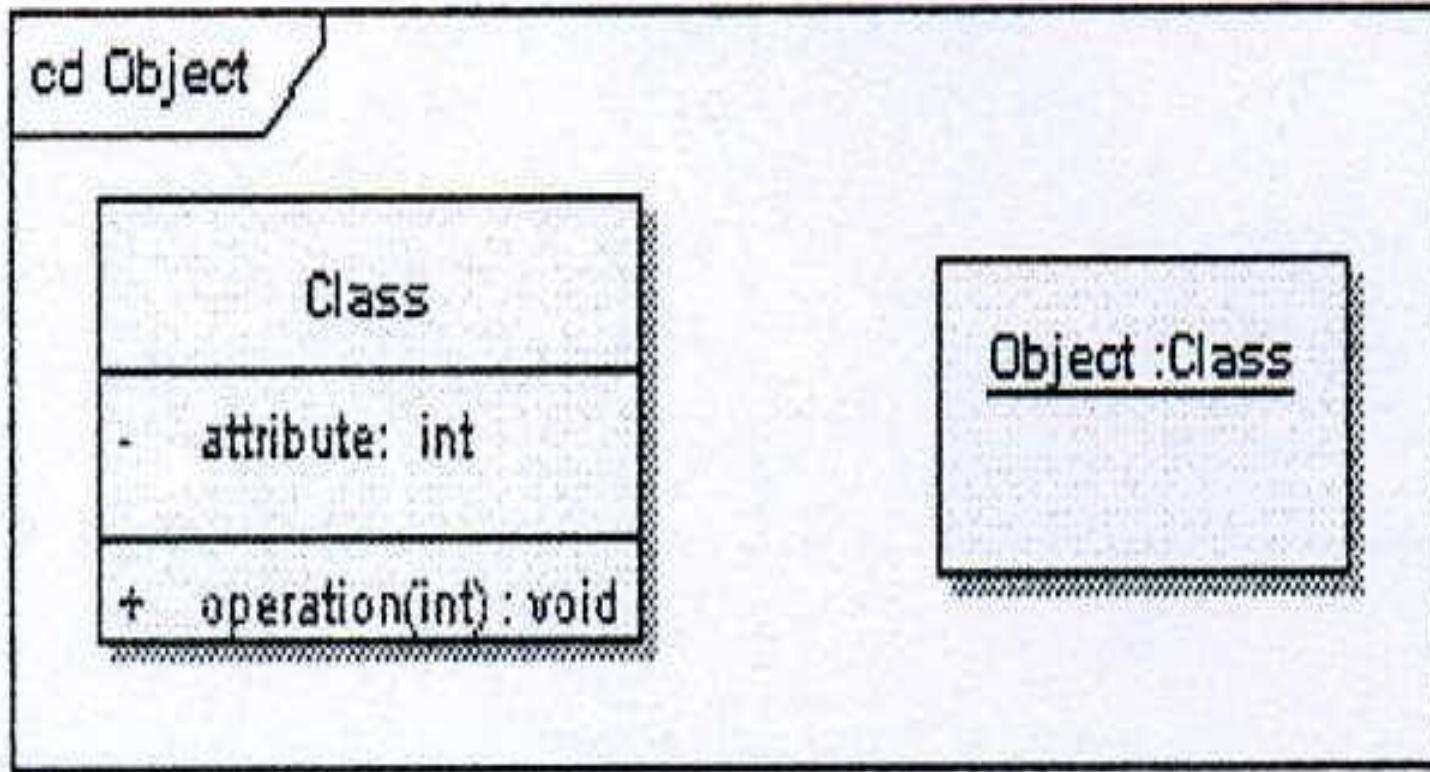
Beágyazások (nestings)

UML2: Objektumdiagramok

- Az osztálydiagramok speciális esetei.
- Az osztályok példányai közötti, adott pillanatokban érvényes kapcsolatokat hangsúlyozhatjuk ki.
- Az objektumdiagramok és az osztálydiagramok közötti különbségekre világít rá a következő példa.
  - Az osztályoknak három fő része van: név, attribútumok, műveletek.
  - Az objektumnak csak a nevét adjuk meg és azt, hogy melyik osztály példánya.

Osztály és objektumelemek

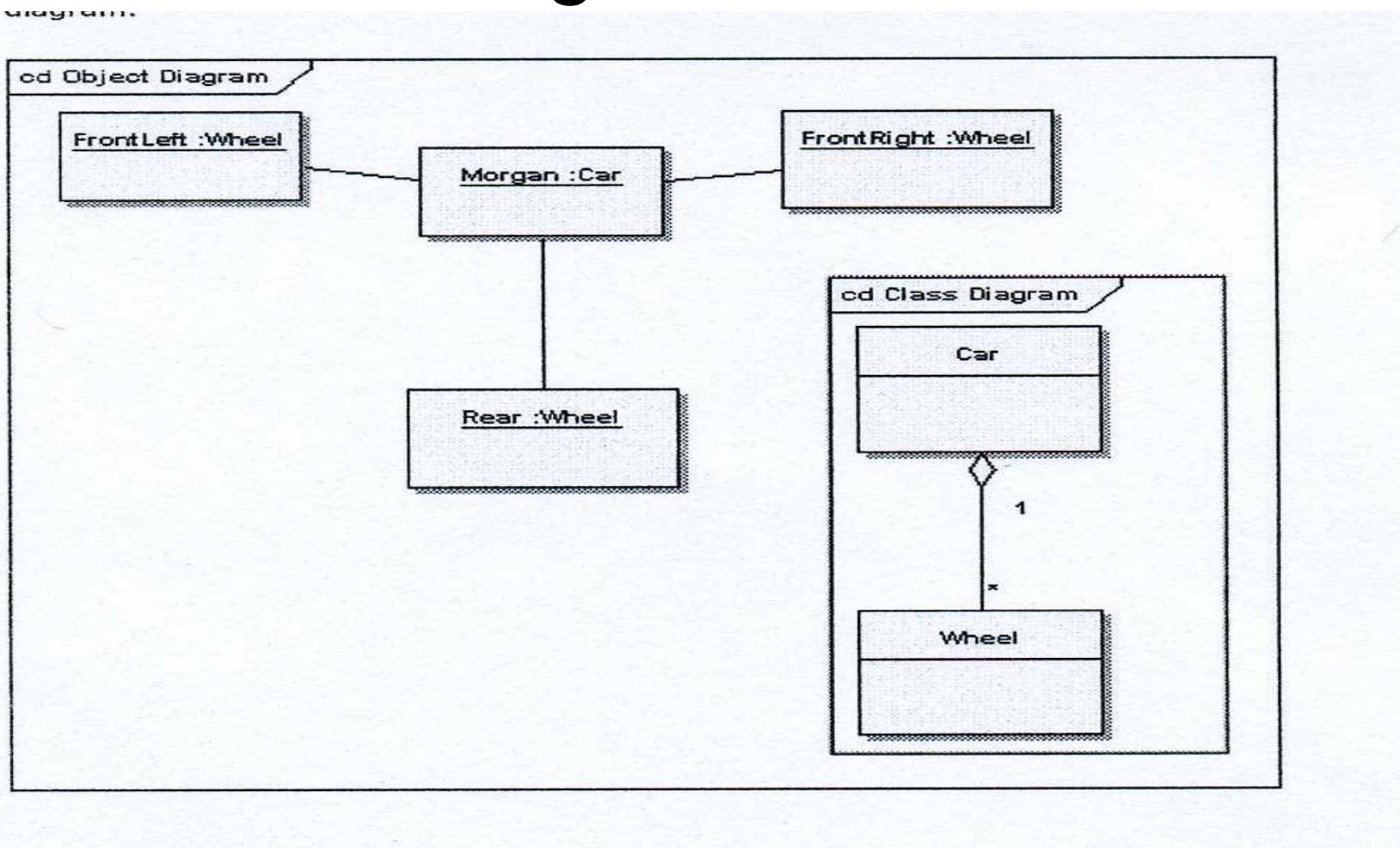
Futás idejű állapot (run time state)

```
cd Run Time State
```

Manager :Employee

```
last_name = "Smith"  
first_name = "John"  
age = 42
```

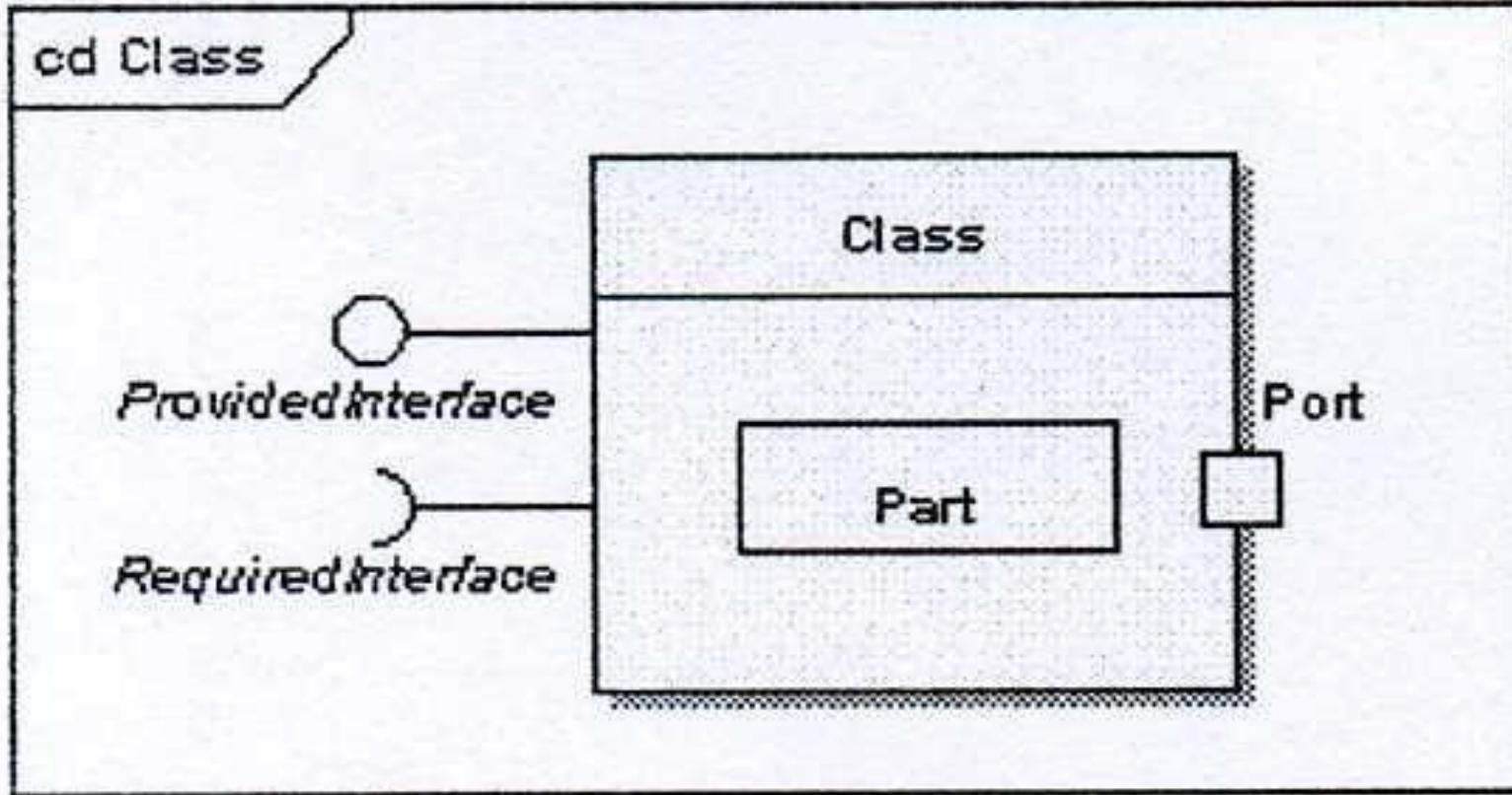
Példa osztály és objektum diagramokra

UML2: Összetett (composite) diagramok

- Ezen diagramokkal egy osztály belső struktúráját definiálhatjuk és azokat a pontokat, ahol a rendszer más elemeivel kapcsolatba léphetnek.
- Ezeket a diagramokat részletesebben tárgyaljuk továbbiakban.
- A composite diagram egy osztályának definiálására szolgáló általános sémát a következő ábrán mutatjuk be.

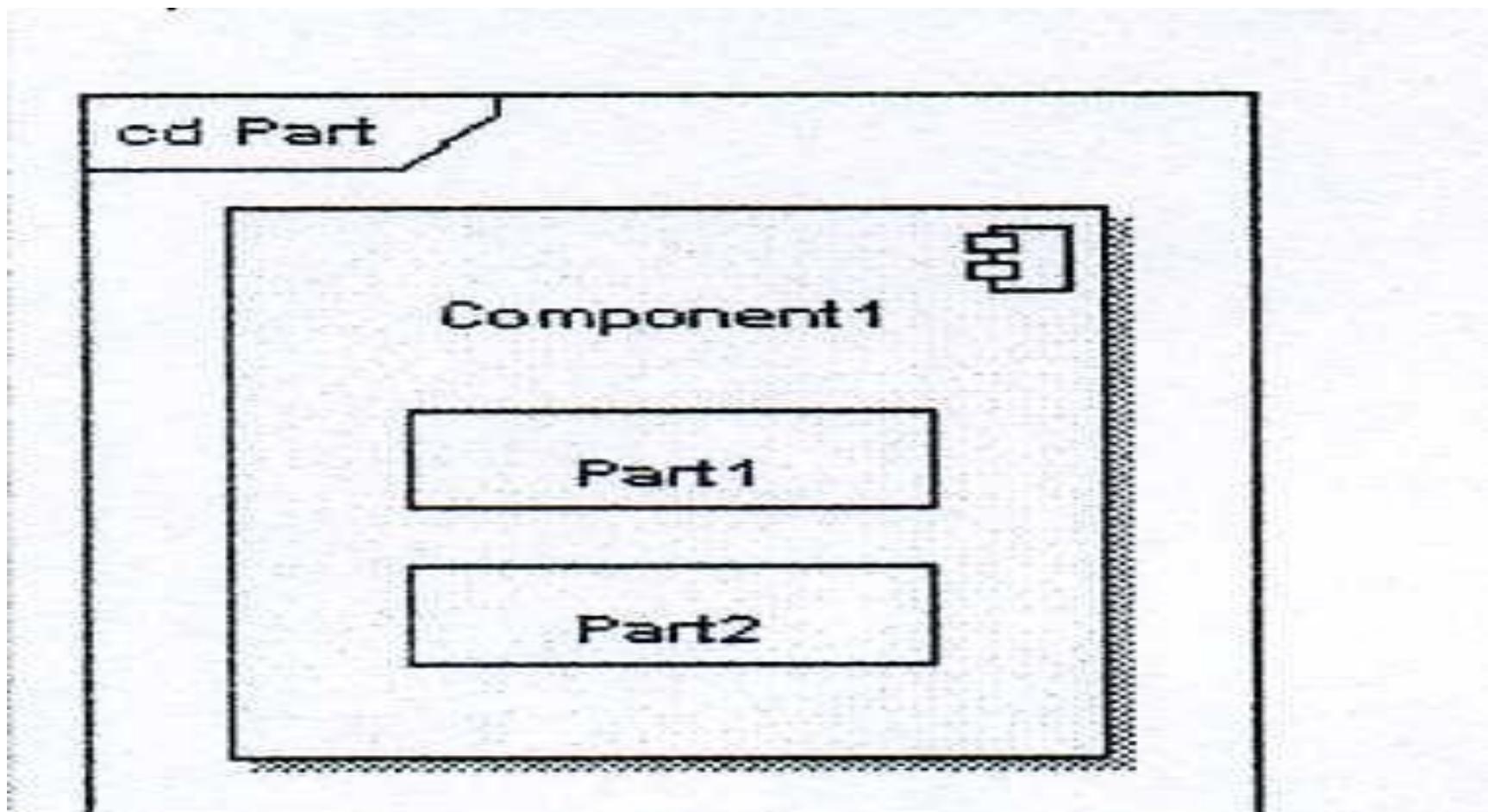
UML2 Composite diagramjának egy osztálya

Rész (part)

- Egy rész (part) egy osztály egy olyan eleme, amely egy vagy több olyan példányt reprezentál, amelyeket az adott osztály példánya birtokol.
- Egy rész grafikus megjelenítése a következő ábrán látható.

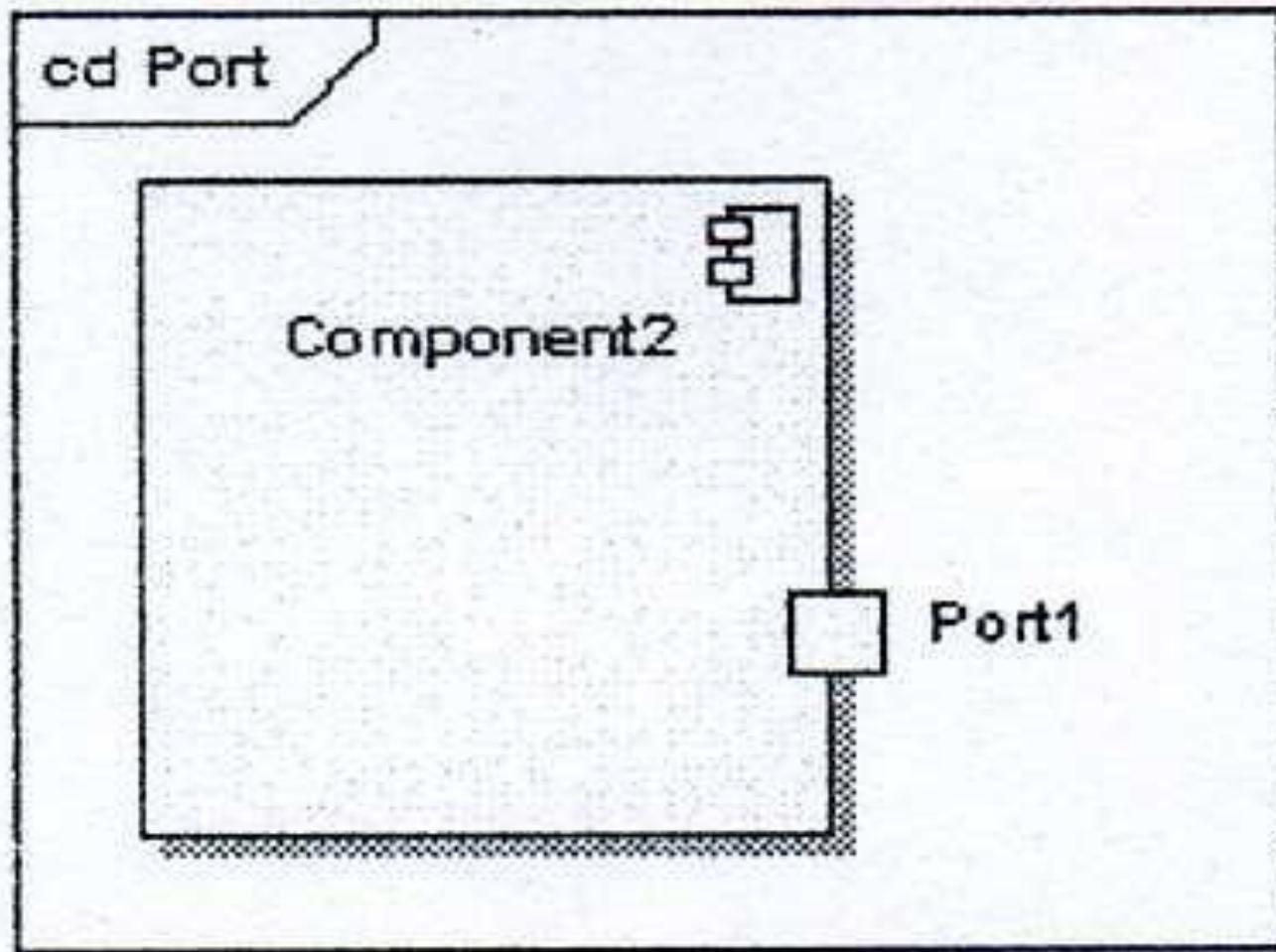
Egy rész grafikus ábrázolása

Kapu (port)

- Egy kapu egy típussal rendelkező elem, amely egy kívülről látható részét reprezentálja egy osztálypéldánynak.
- Egy kapu minden szolgáltatásokat specifikálhatja, amelyeket egy osztály szolgáltat a környezete számára és amelyeket elvár a környezetétől.

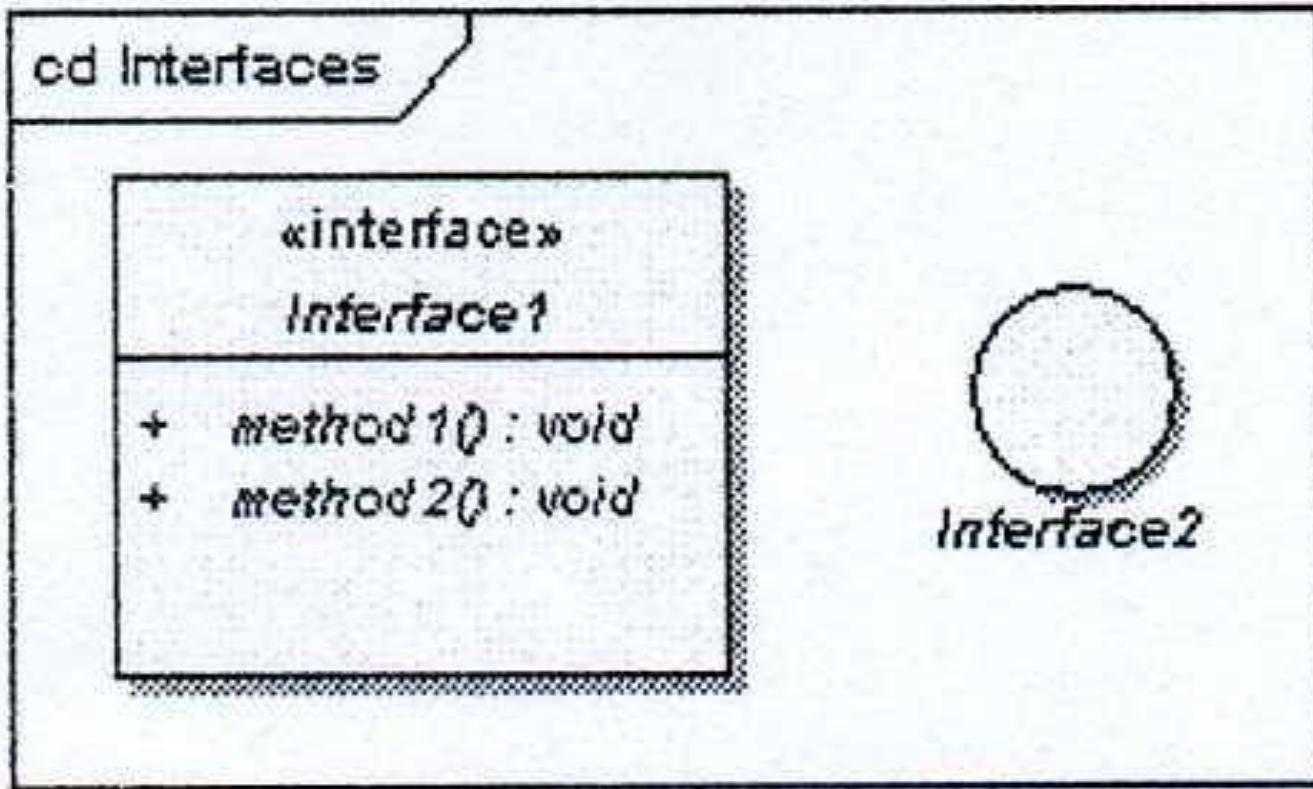
A kapu grafikus megjelenítése

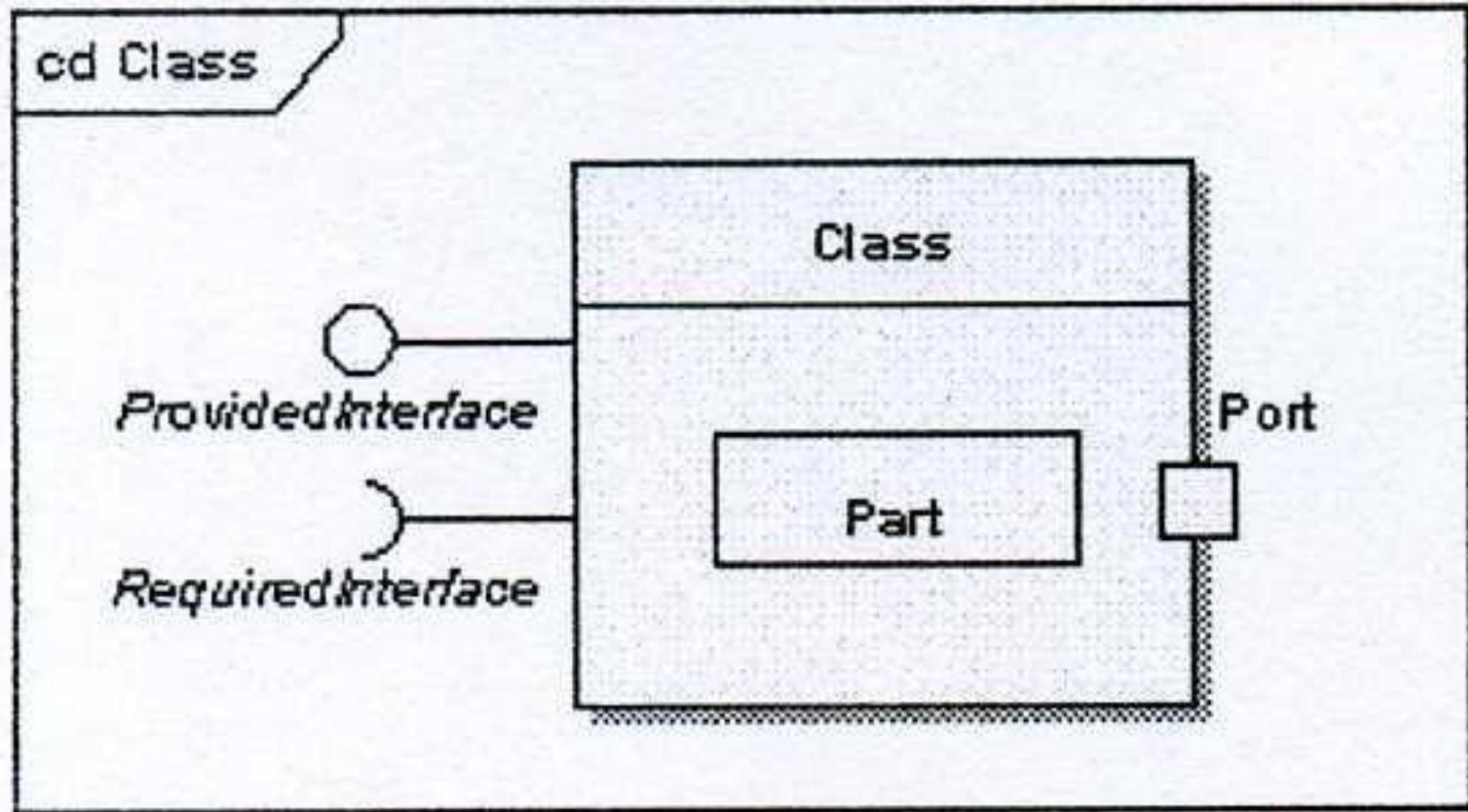
Interfészek

- Egy interfész egy osztályhoz hasonló, de számos megszorítást tartalmaz.
  - minden interfész művelet nyilvános és absztrakt, de nincs alapértelmezett megvalósítása.
  - Az interfész minden attribútuma konstans.
  - Ha egy osztály csak egyetlen szuperosztálytól örökölhet, akkor megvalósíthat többszörös interfészt.
- Az interfész grafikus megjelenítése kétféle módon történhet, ahogy azt a következő ábrán láthatjuk.

Interfészek grafikus ábrázolása

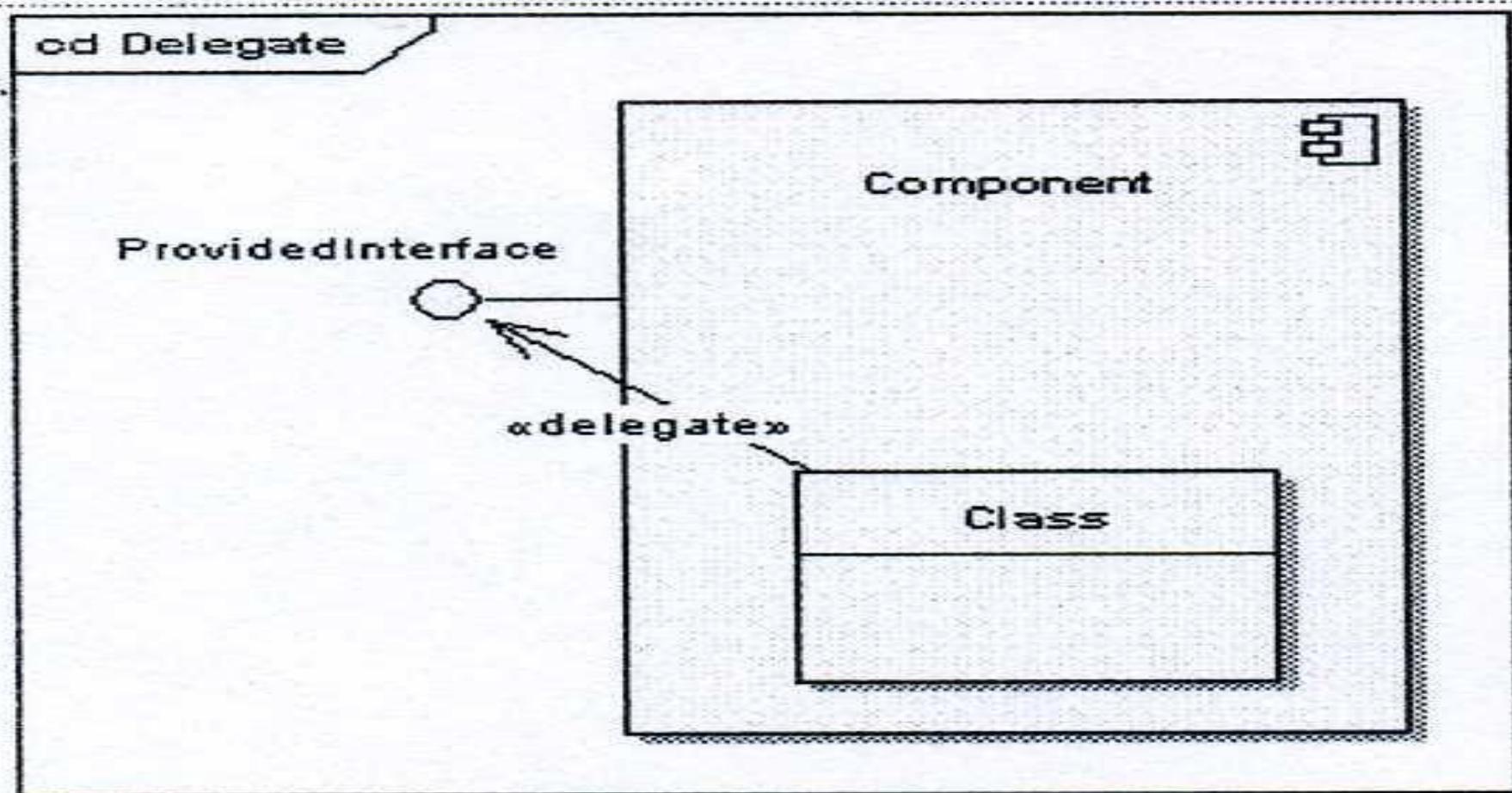
A szolgáltatott és elvárt interfések grafikus megjelenítése

Delegáció (delegate)

- A delegáció egy olyan konnektor, amellyel egy komponens külső kapuinak és interfészeinek belső működését definiálhatjuk.
- A delegáció grafikus megjelenítését a következő ábra mutatja.

Delegáció megjelenítése

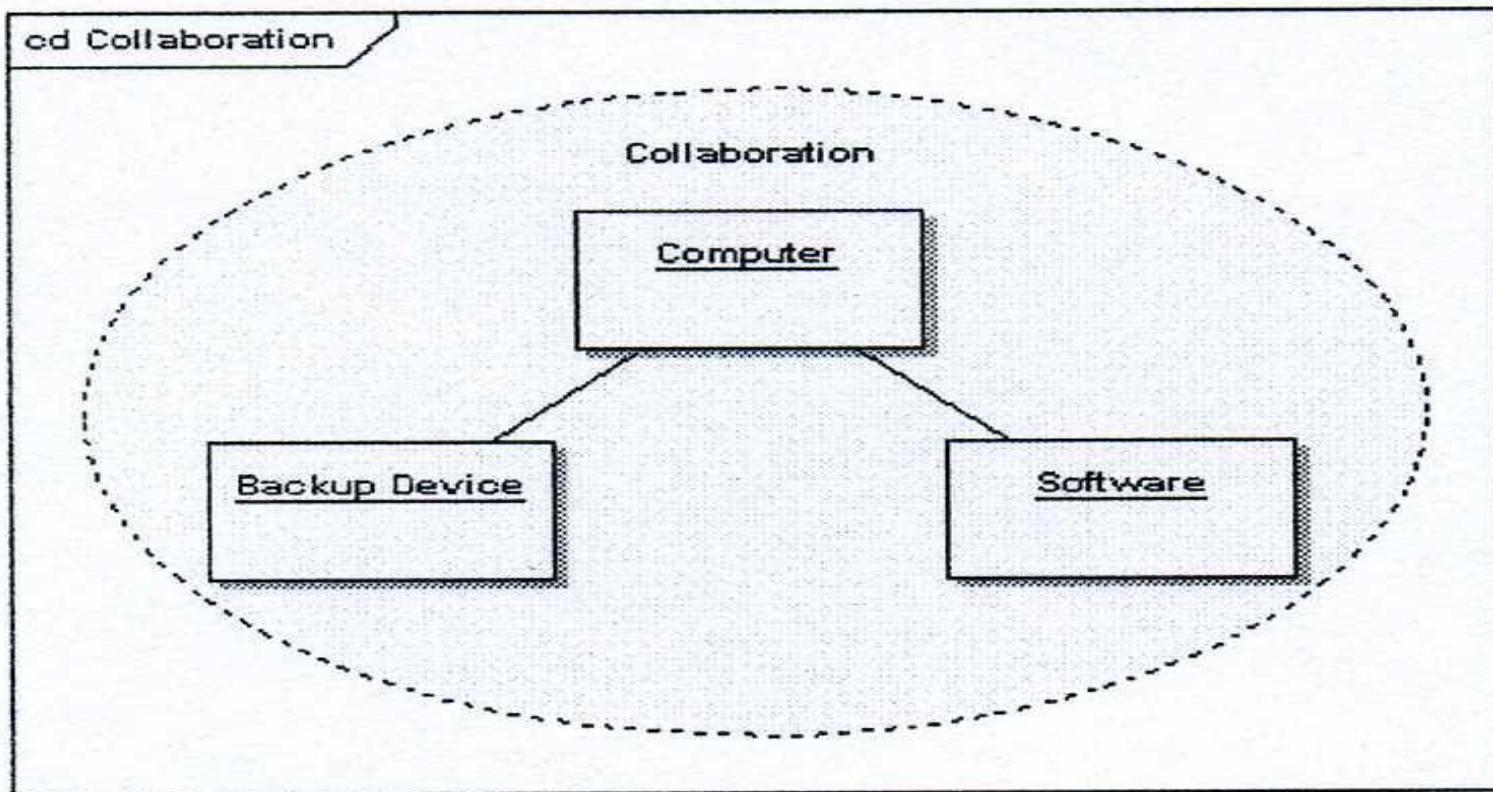

Együttműködés (collaboration)

- Egy együttműködés kooperáló szerepek egy halmazát definiálja, amelyeket együttesen arra használunk, hogy egy specifikus funkcionálitást illusztráljanak.
- Egy együttműködés gyakran egy mintát valósít meg.
- Az együttműködés csak azon szerepeket és attribútumokat mutatja meg, amelyek a kívánt funkcionálitás végrehajtásához szükségesek.
- Az együttműködést egy ellipszissel ábrázoljuk, ahogy azt a következő ábra mutatja.

Együttműködés megjelenítése

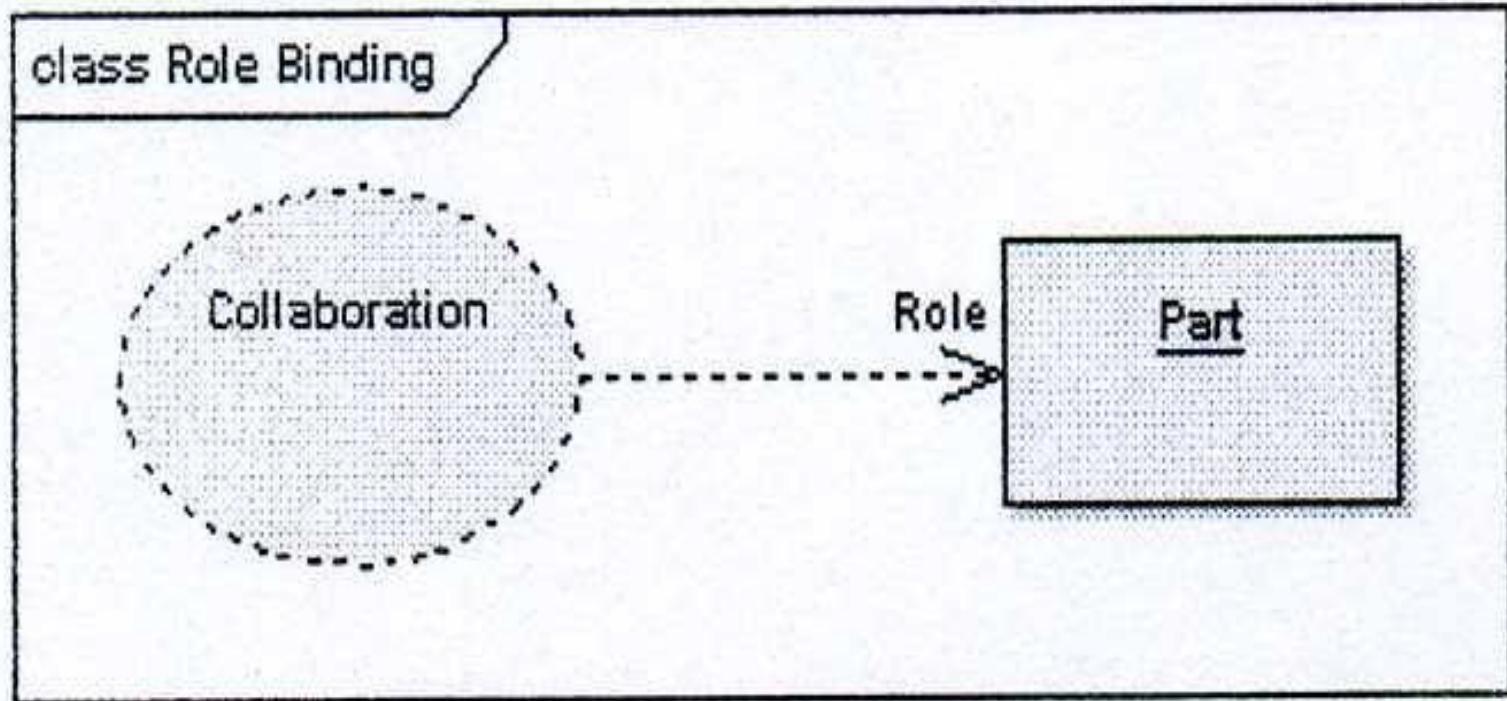
A collaboration element is shown as an ellipse.

Szerepkötés (role binding)

- Egy olyan konnektor, amely egy együttműködés és egy osztály vagy annak része között teremt kapcsolatot. Az osztály teljesíti, valósítja meg az adott szerepet.
- A szerepkötés grafikus megjelenítését a következő ábra mutatja be.

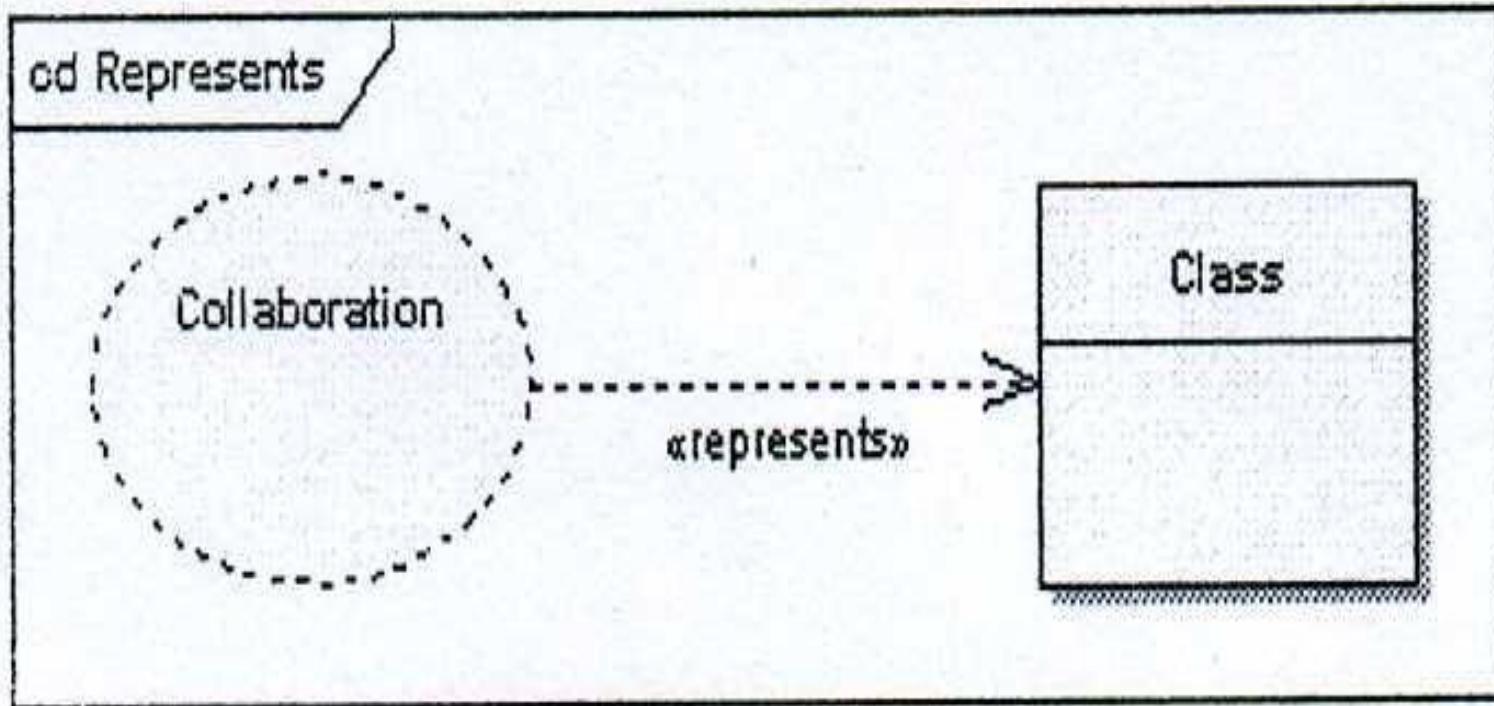
Szerepkötés megjelenítése

Reprezentáció (represents)

- A reprezentáció egy olyan speciális konnektor, amely egy együttműködés és egy osztály között hoz létre kapcsolatot, ahol az együttműködést az adott osztályon belül használjuk.
- A reprezentáció grafikus ábrázolását mutatja be a következő ábra.

A reprezentáció grafikus megjelenítése

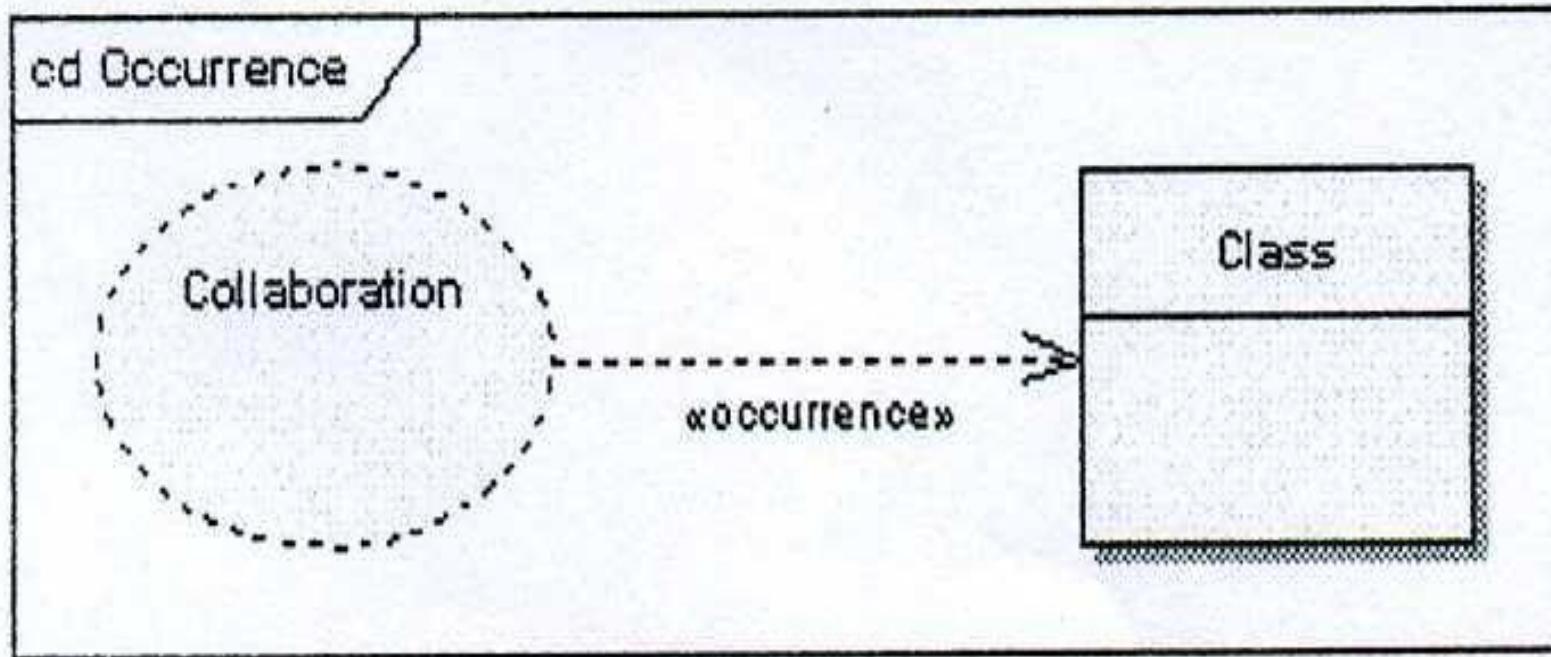

Előfordulás (occurrence)

- Egy olyan konnektor, amely egy együttműködés és egy osztály között hoz létre kapcsolatot, ahol az együttműködés reprezentálja az adott osztályt.
- Az előfordulás megjelenítést a következő ábrán mutatjuk be.

Előfordulás grafikus megjelenítése

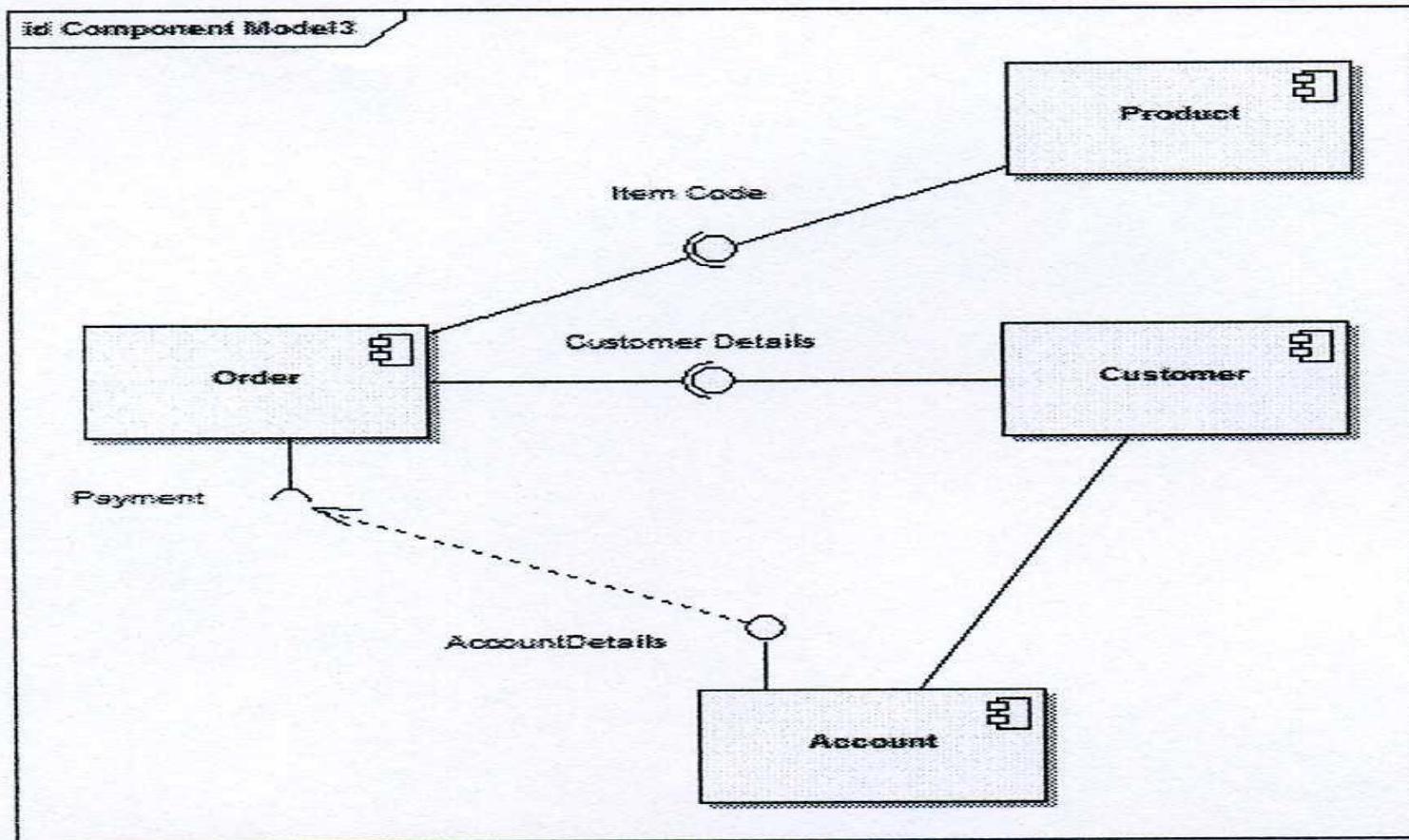
IS SHOWN AS A UML LINE WITH AN OCCURRENCE AND THE KEYWORD OCCURRENCE

UML2: komponens diagramok

- A komponens diagramok a szoftver egy-egy szeletét mutatják be, amelyekből az egész rendszer összeáll.
- Egy komponens diagram absztrakciós szintje magasabb, mint egy osztálydiagramé. Egy komponens általában több osztállyal valósítható meg futási időben.
- Egy komponens diagram több komponenst és azok kapcsolatait jelenítheti meg, ahogy azt a következő példában láthatjuk.

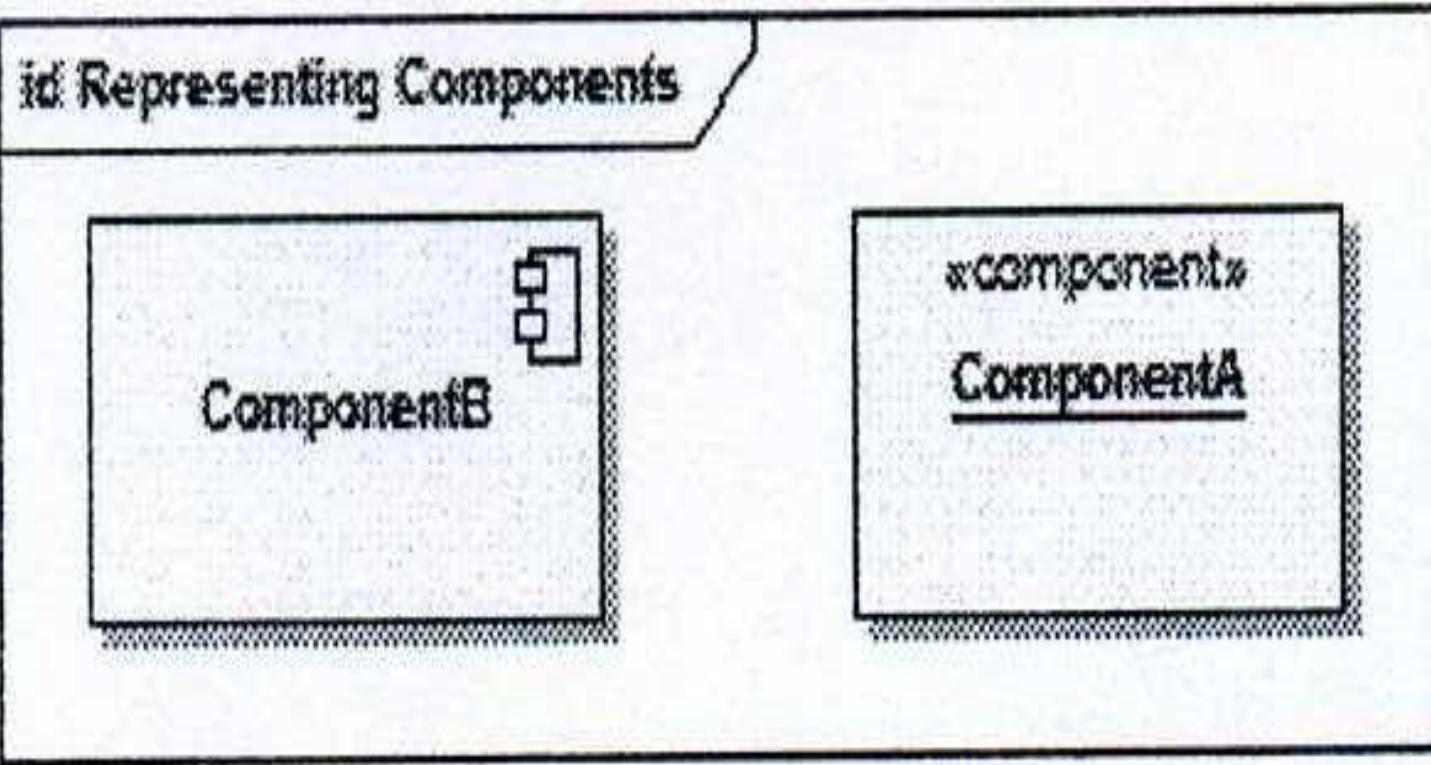
Példa komponens diagramra

Component Model3 példa magyarázata

- A „Product” és „Customer” komponensek szolgáltatják az „Order” komponens számára az interfészeket.
- Egy függőségi (dependency) relációra látunk példát az „Account” és az „Order” komponensek között.
  - A függőségi reláció képezi le az ügyfélhez (Customer) tartozó számla (Account) részleteit a megrendelés „Payment” névvel azonosított elvárt interfészére.

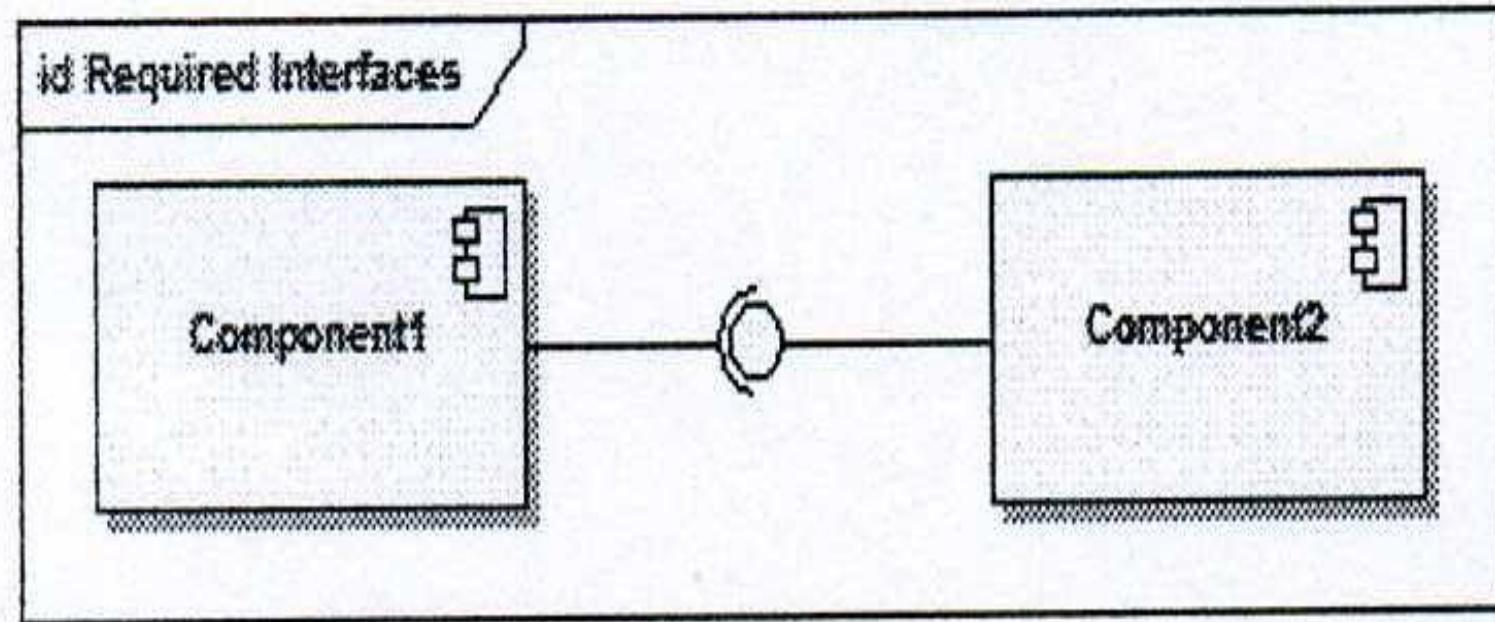
Komponensek grafikus reprezentálása

Összeszerelési konnektor (assembly connector)

Elvárt interfész: Component1; Szolgáltatott interfész: Component2

(Component2); this allows one component to provide the services that a

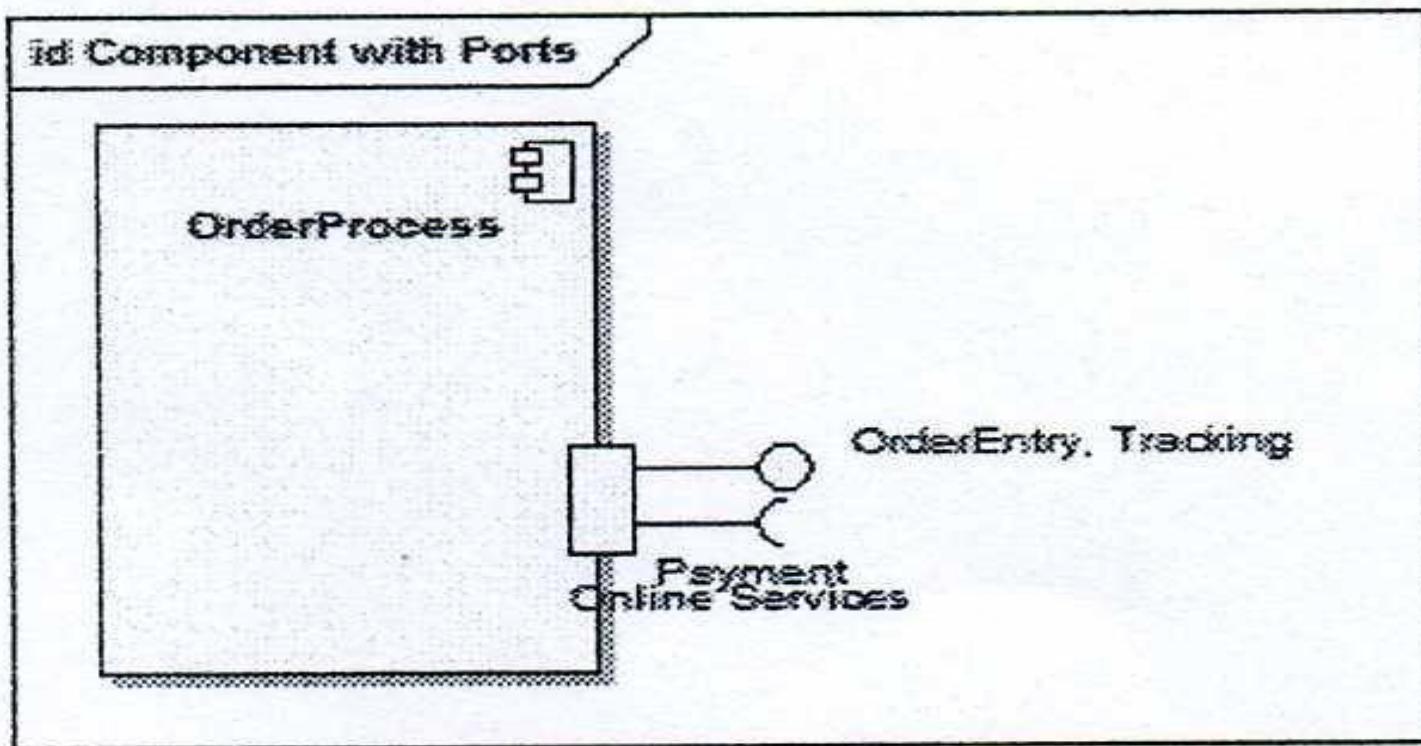

Komponens kapukkal

- Egy komponens specifikációját kiegészíthetjük olyan kapukkal, ahol a környezet számára nyújtott szolgáltatásokat és a környezettől elvárt szolgáltatásokat egyaránt specifikálhatjuk.
- A következő ábrán szereplő kapuk közül az OrderEntry, Tracking a szolgáltatott interfészt, a payment az elvárt interfészt jeleníti meg az OrderProcess komponens számára, amelynek egy Online Service kapuja van.

Példa

payment.

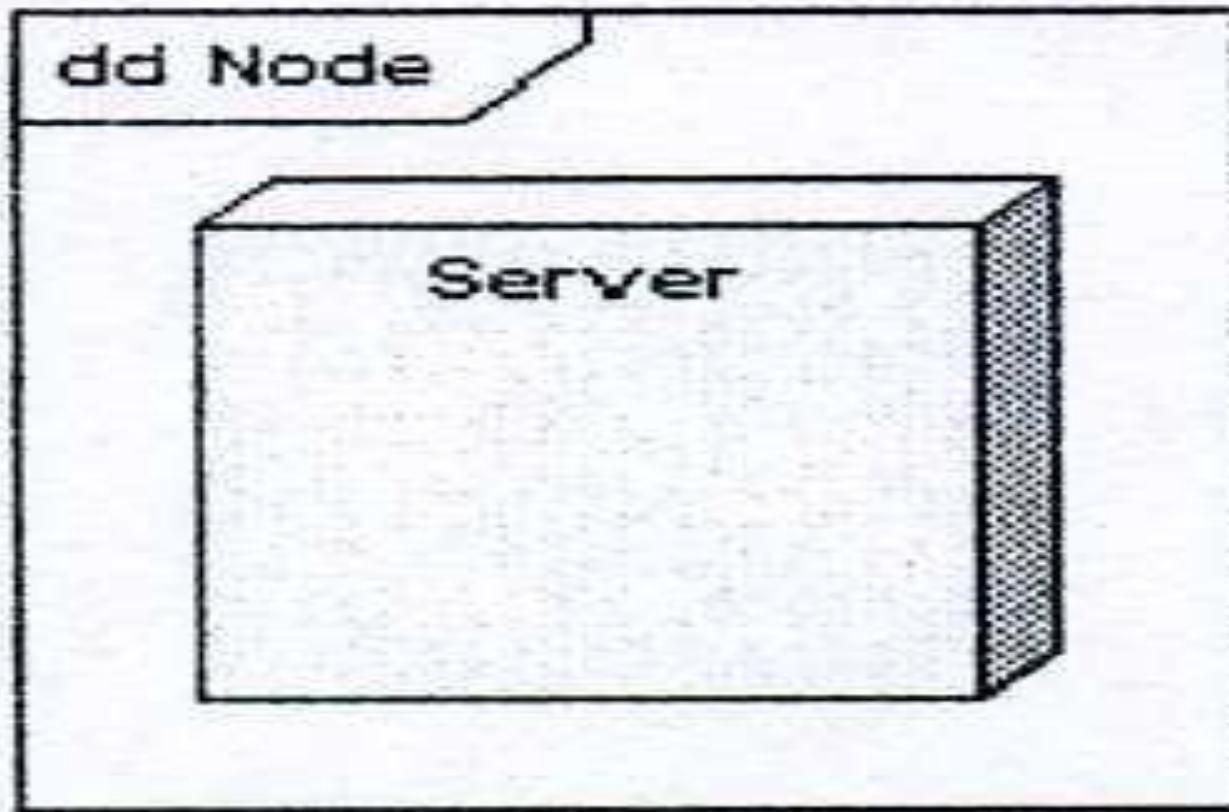
UML2: telepítési diagramok

- Egy telepítési diagram (deployment diagram) egy rendszer futásidejű architektúráját modellezi.
- A diagram a hardverelemek (nodes) konfigurációját és a szoftverelemek leképezését a hardverre mutatja be.
- A telepítési diagram elemeit a következő ábrákon példák segítségével mutatjuk be.

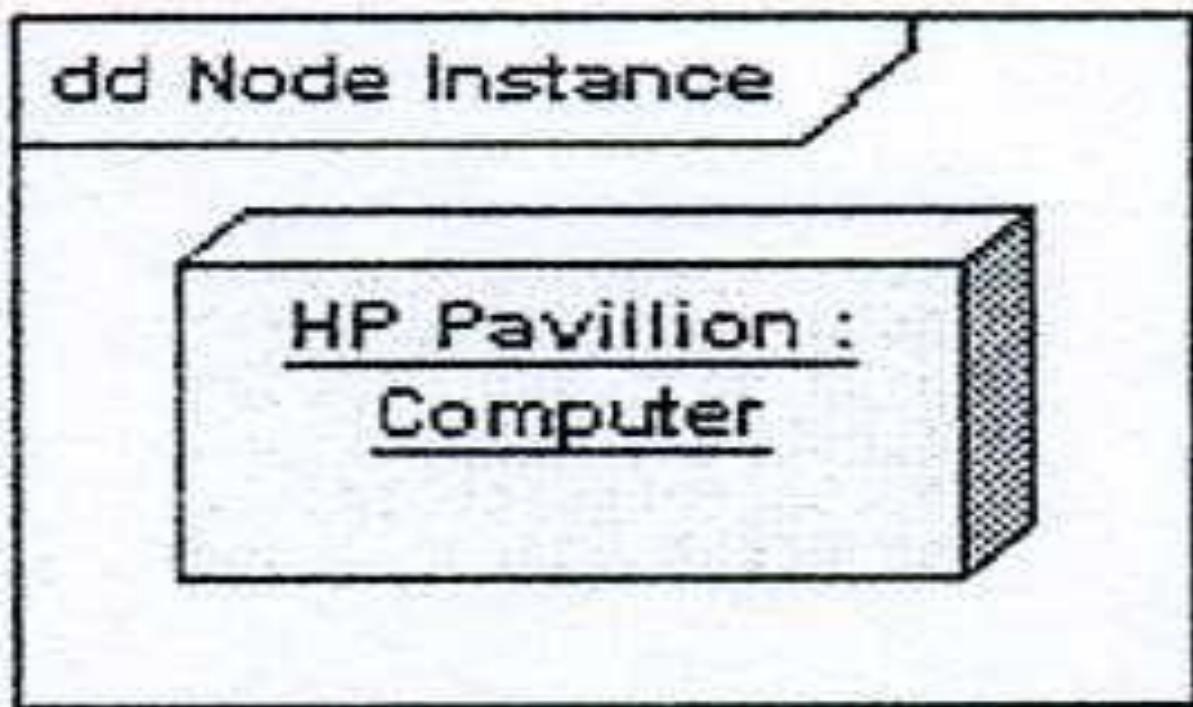
Nodes

- Egy node egy hardver- vagy egy szoftverelement reprezentálhat, amelyet egy háromdimenziós dobozzal reprezentálhatunk.

Egy node grafikus ábrázolása

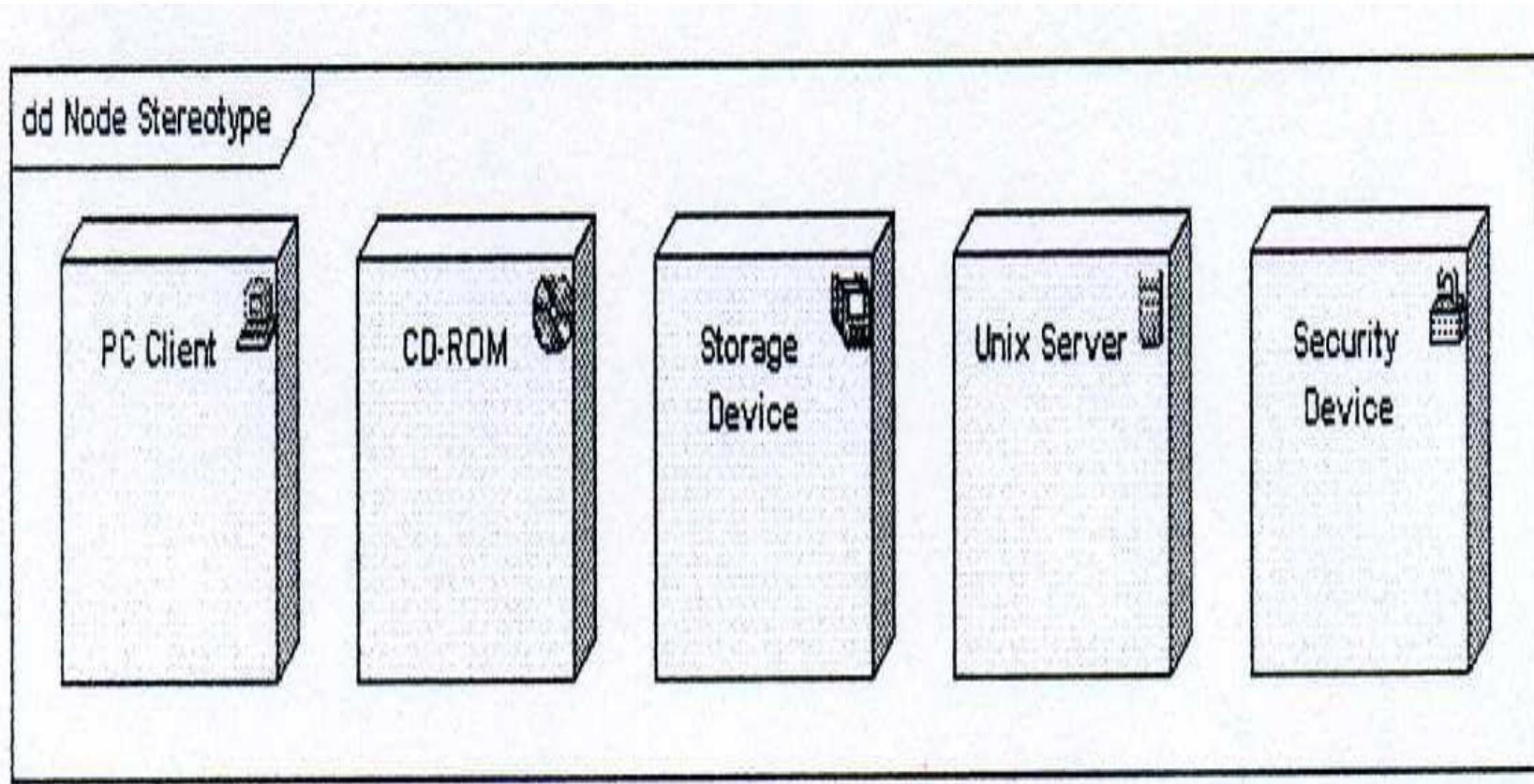
Egy node példány ábrázolása

Node sztereotípiák

- Számos standard sztereotípiát definiáltak egy node azonosítására: <server>, <storage>, <cdrom>, <computer>, <pc>, <unix server>, <pc server>, <pc client>, stb.
- Néhányat ezek közül bemutatunk a következő ábrán.

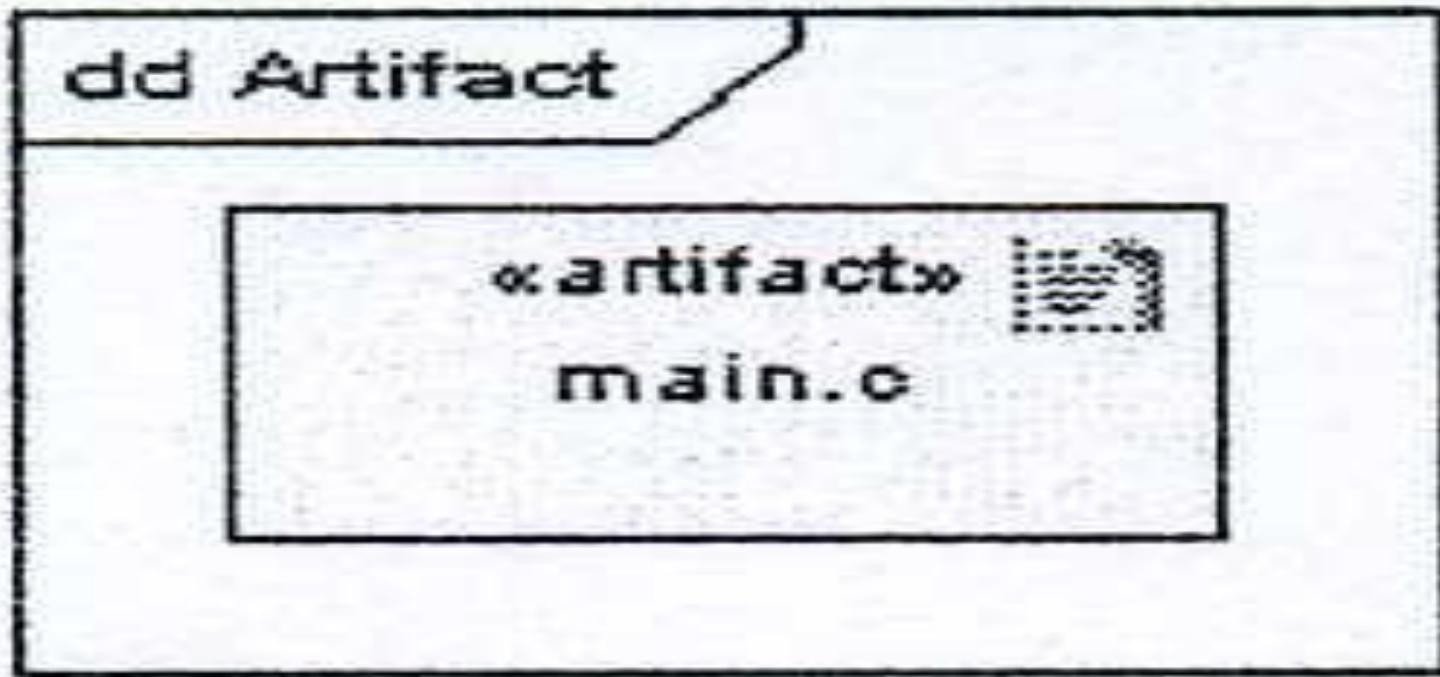
Node sztereotípiák ábrázolása

Termék (artifact)

- Egy termék egy szoftverfejlesztő folyamat eredményeként áll elő, amely
  - modelleket (használati modellek, tervezési modellek, stb.),
  - teszt eredményeket, prototípusokat és felhasználói kézikönyveket, forrás fájlokat, végrehajtható állományokat, stb. tartalmazhat.
- A termék grafikus megjelenítésére példát mutatunk a következő ábrán.

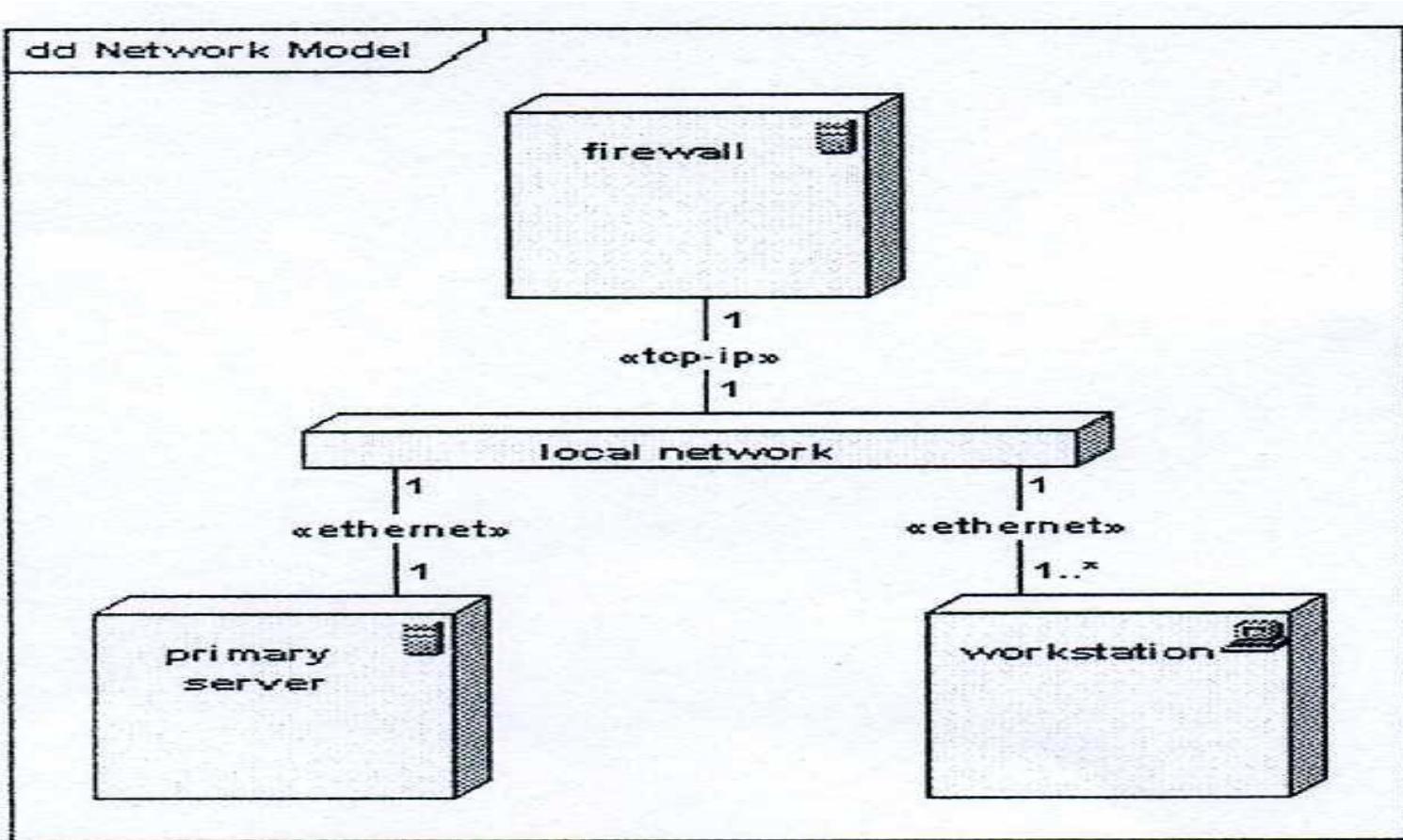
Termék grafikus megjelenítése

Telepítési asszociáció

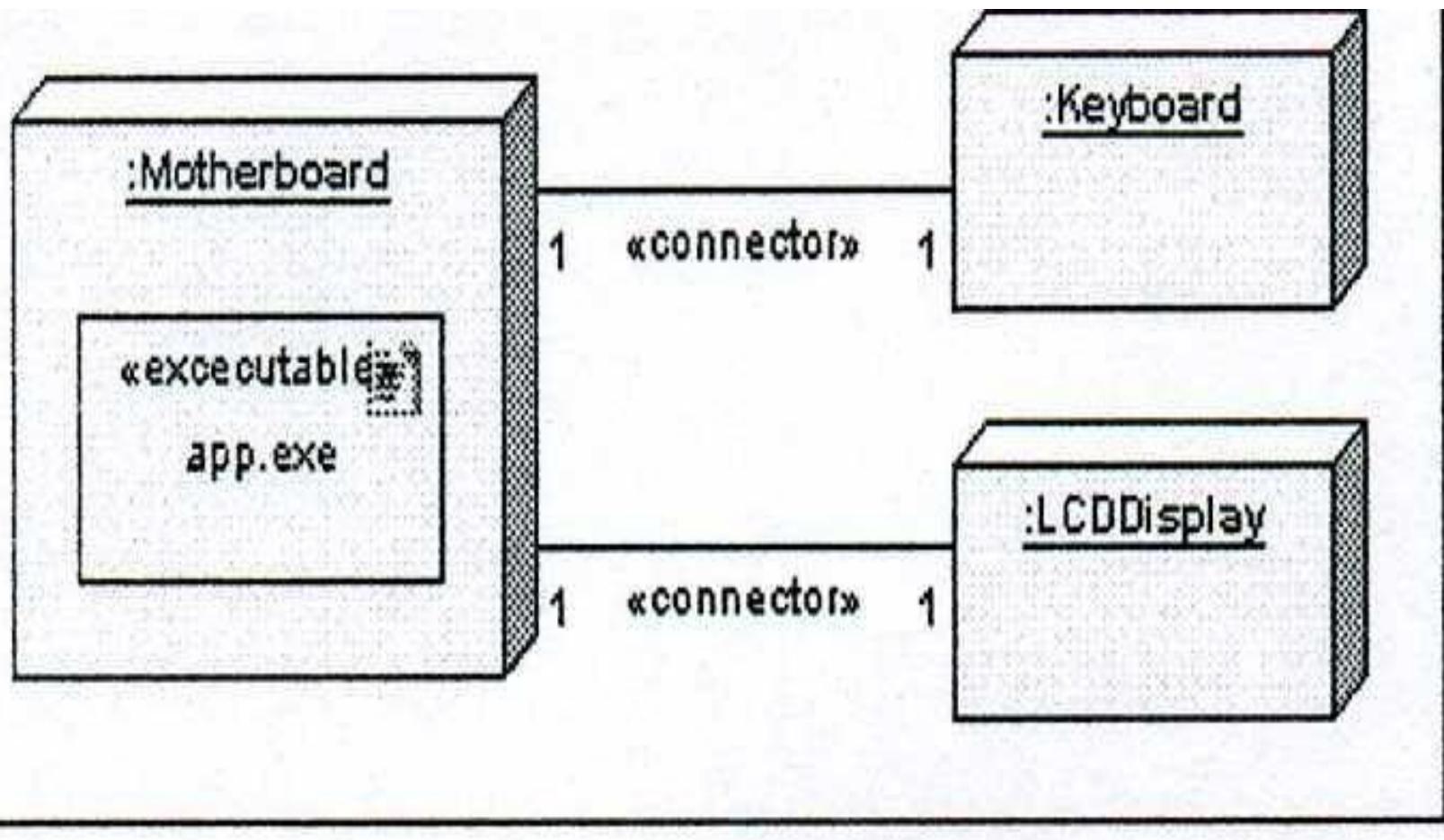
- A telepítési diagramok esetében az asszociációk (associations) a node-k közötti kommunikációs utakat reprezentálják.
- A következő ábrán egy példán mutatjuk be a telepítési asszociációt.

Példa telepítési asszociációra

Node mint konténer megjelenítése

dd Embedded Model

Második csoport

Az UML2 viselkedési diagramjai

UML2: viselkedést leíró diagramok

- Használati eset (use case) diagramok
- Aktivitási (activity) diagramok
- Állapotgép (state machine) diagramok
- Kommunikációs (communication) diagramok
- Szekvencia (sequence) diagramok
- Időzítési (timing) diagramok
- Kölcsönhatás (Interaction overview) diagramok

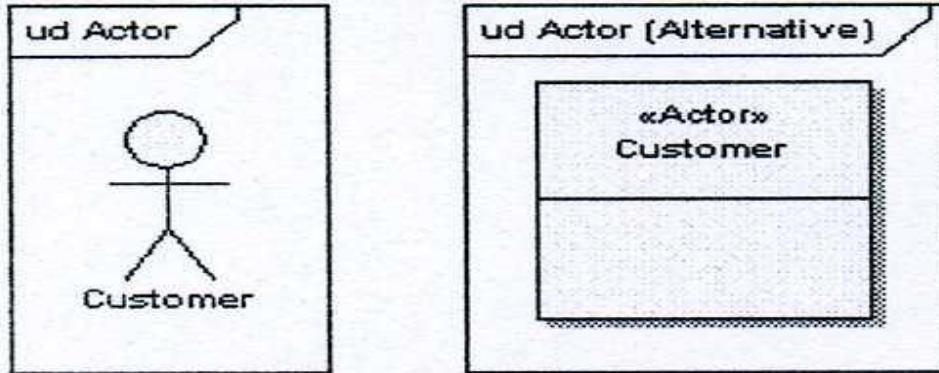
UML2: használati eset diagramok

- A használati modell a rendszerrel kapcsolatos elvárásainkat a lehető legmagasabb absztrakciós szinten fogalmazza meg.
- A modell összetevői, elemei:
  - szereplők (actors), akik más szereplőket általnosíthatnak,
  - használati esetek, amelyek magas szinten írják le a külső megfigyelők számára a rendszer viselkedését,
  - használati eset definíció
    - név és leírás
    - követelmények
    - forgatókönyv
    - forgatókönyv diagramok
    - Egyéb információk.

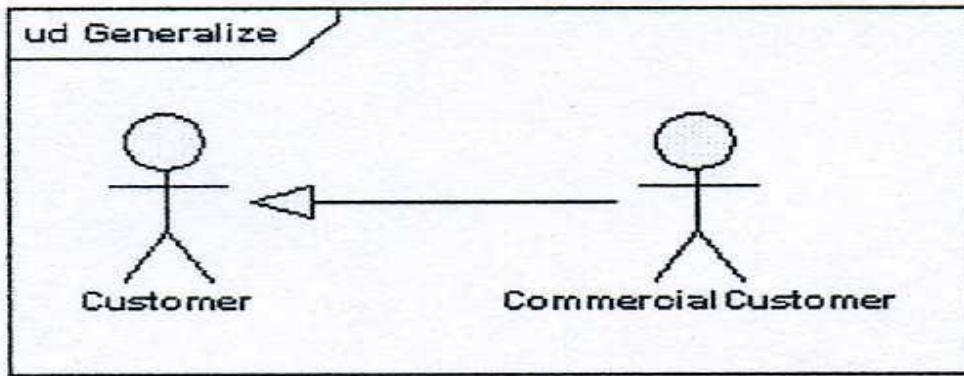
A modell összetevői 2.

- További elemek:
  - Hivatkozott használati eset (including use cases)
  - Használati eset kiterjesztése (extending use cases)
  - Kiterjesztési pontok (extension points)
  - Rendszer határa (system boundary)

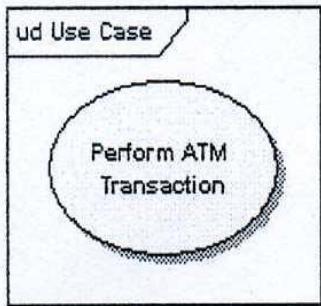
Az elemek grafikus ábrázolása

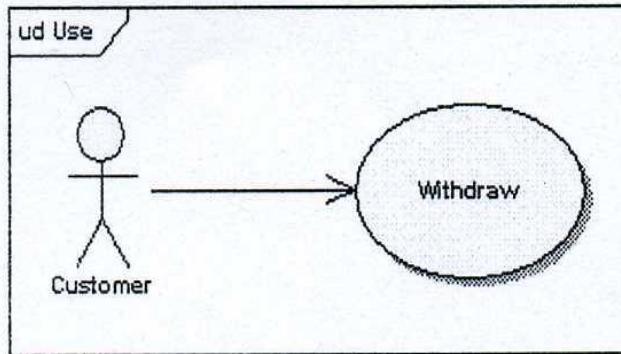
Actors can generalize other actors as detailed in the following diagram:

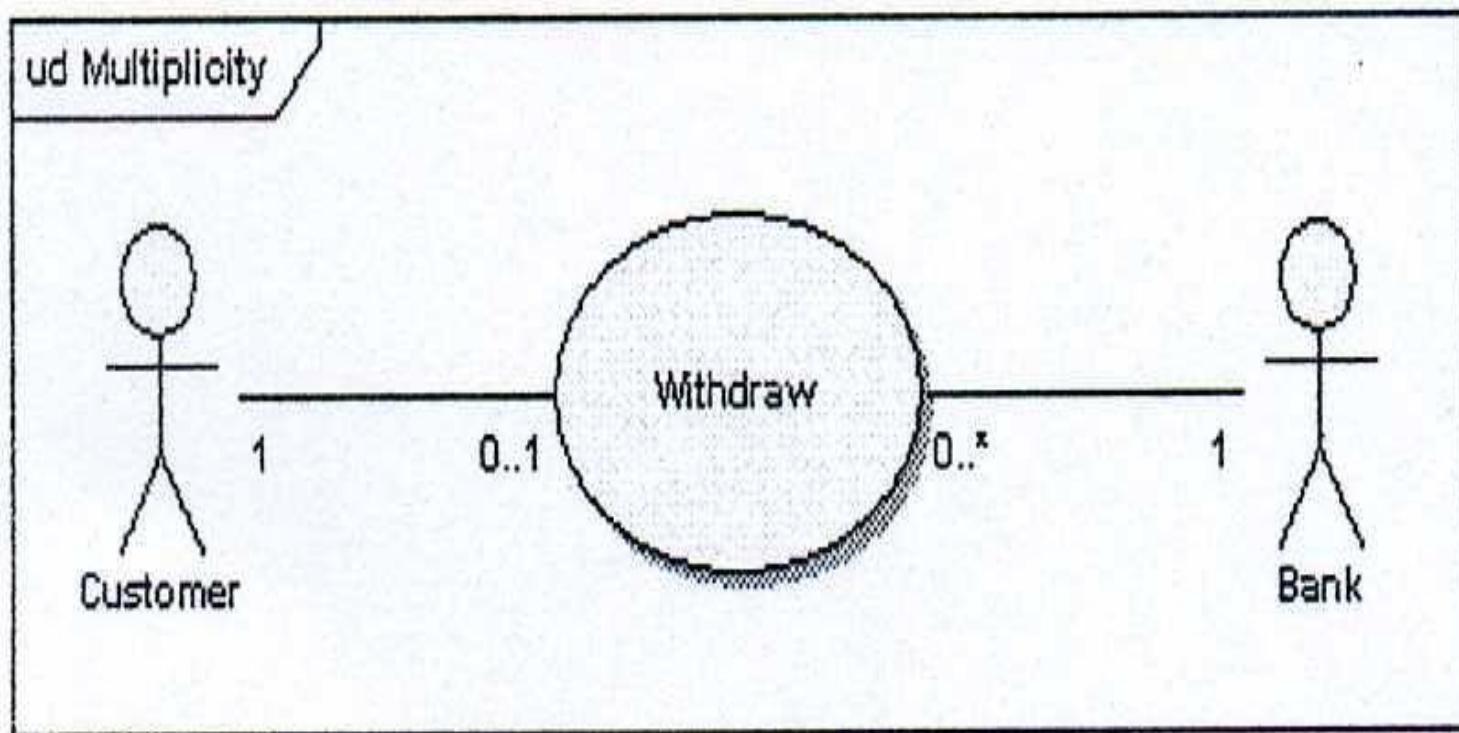
Használati esetek jelölése

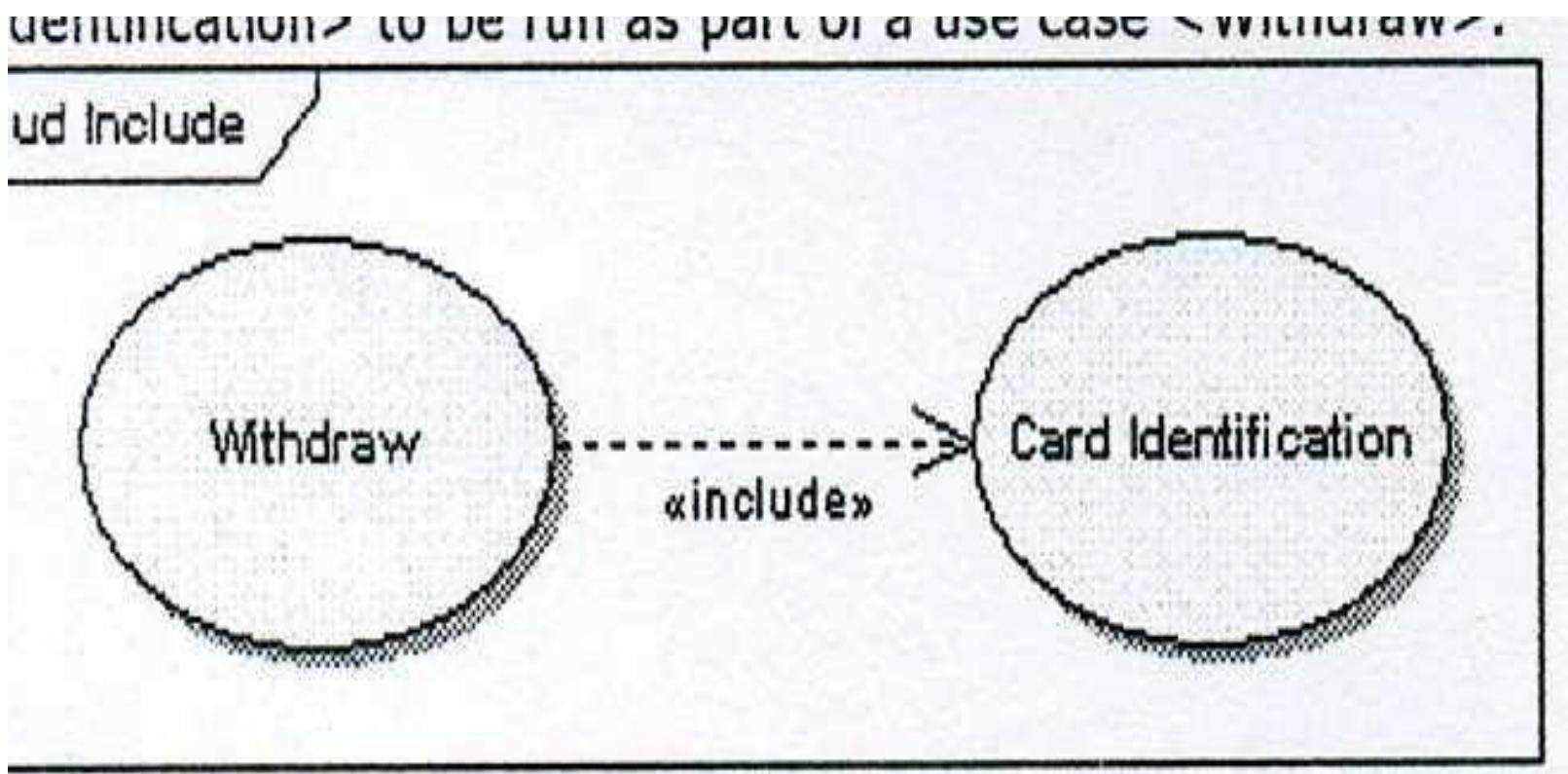
The notation for using a use case is a connecting line with an optional arrowhead showing the direction of control. The following diagram indicates that the actor "Customer" uses the "Withdraw" use case.

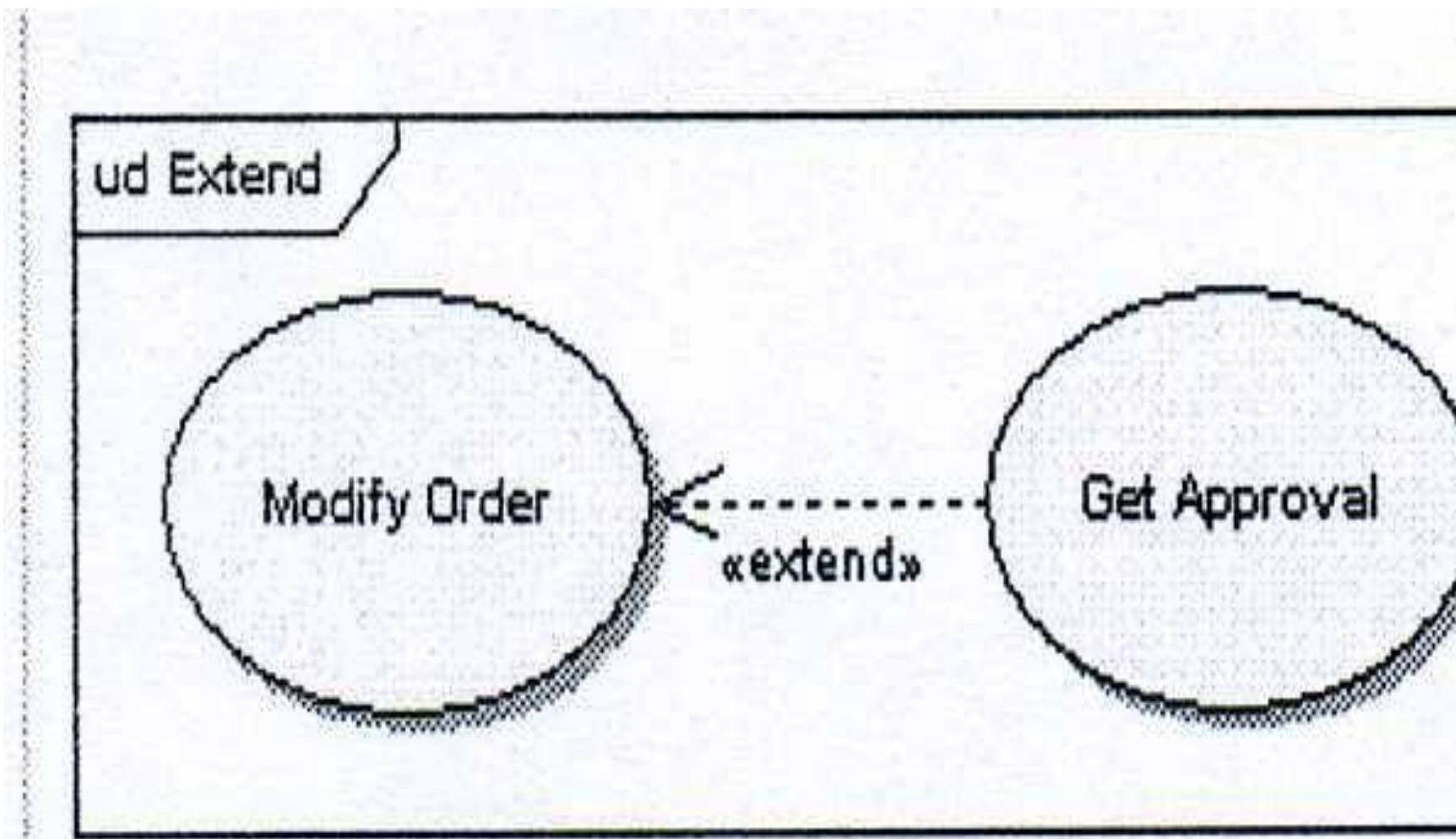
Több szereplő

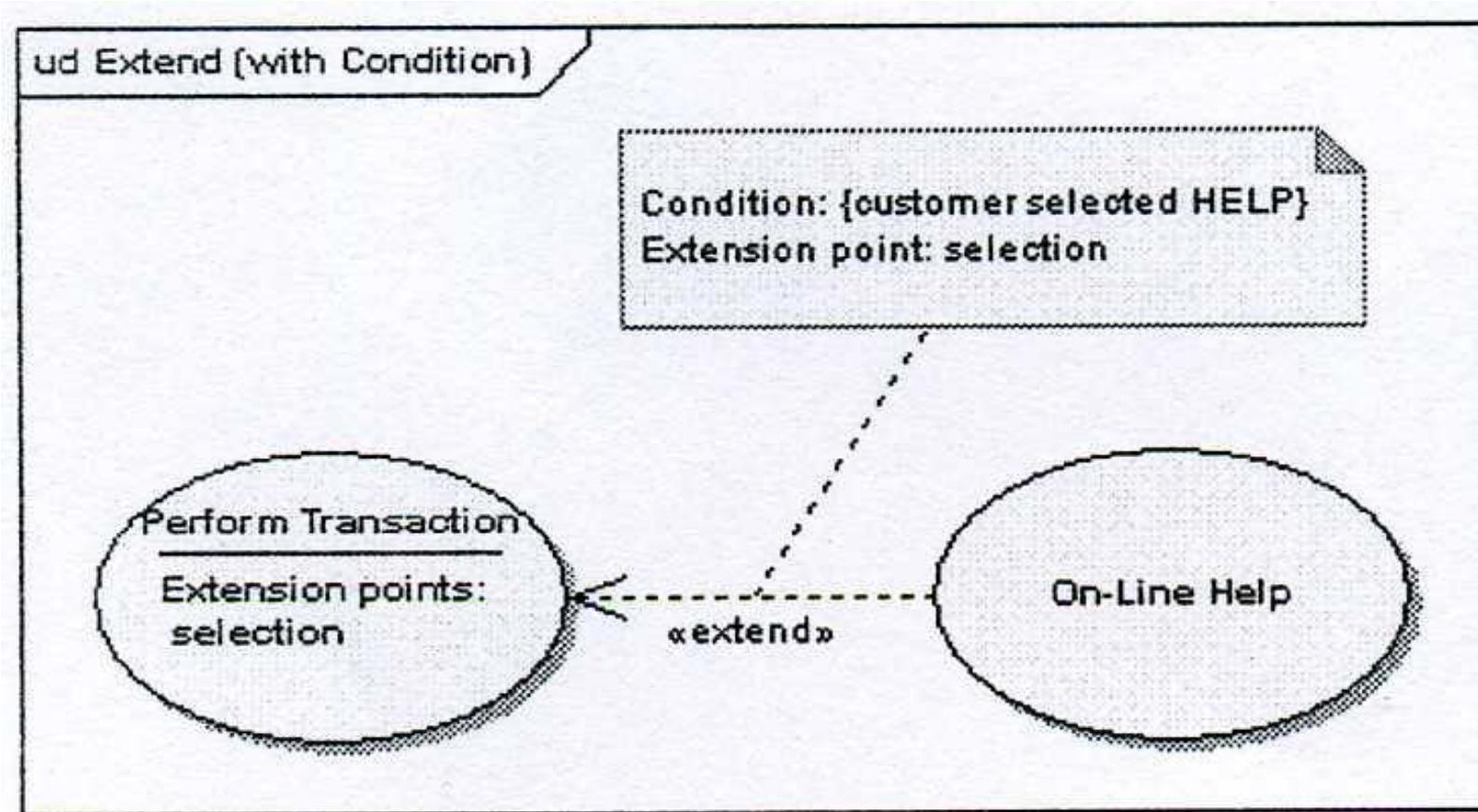
Tartalmazás (including use case)

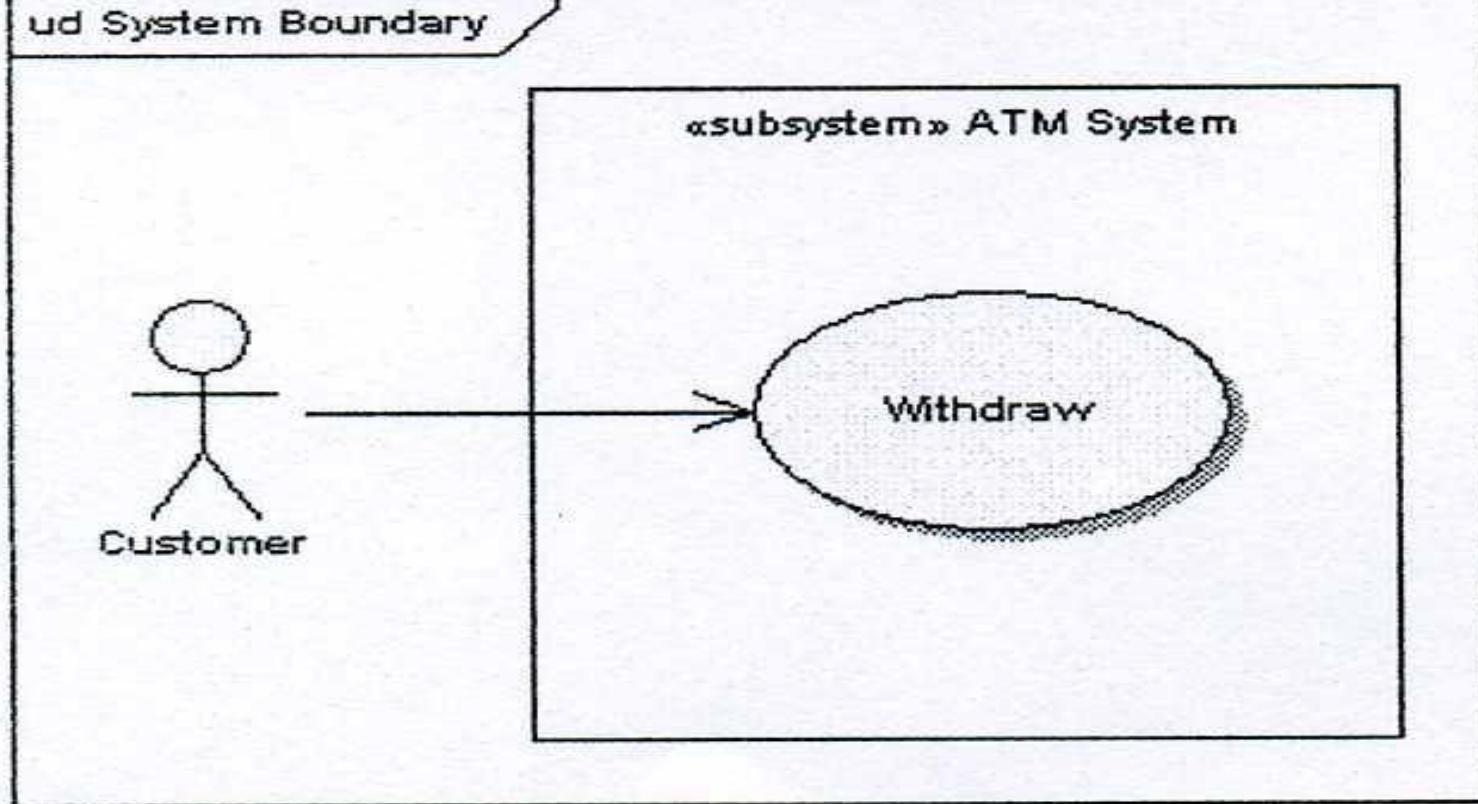
Kiterjesztés (extending use case)

Kiterjesztési pontok (extension points)

Rendszer határa (system boundary)

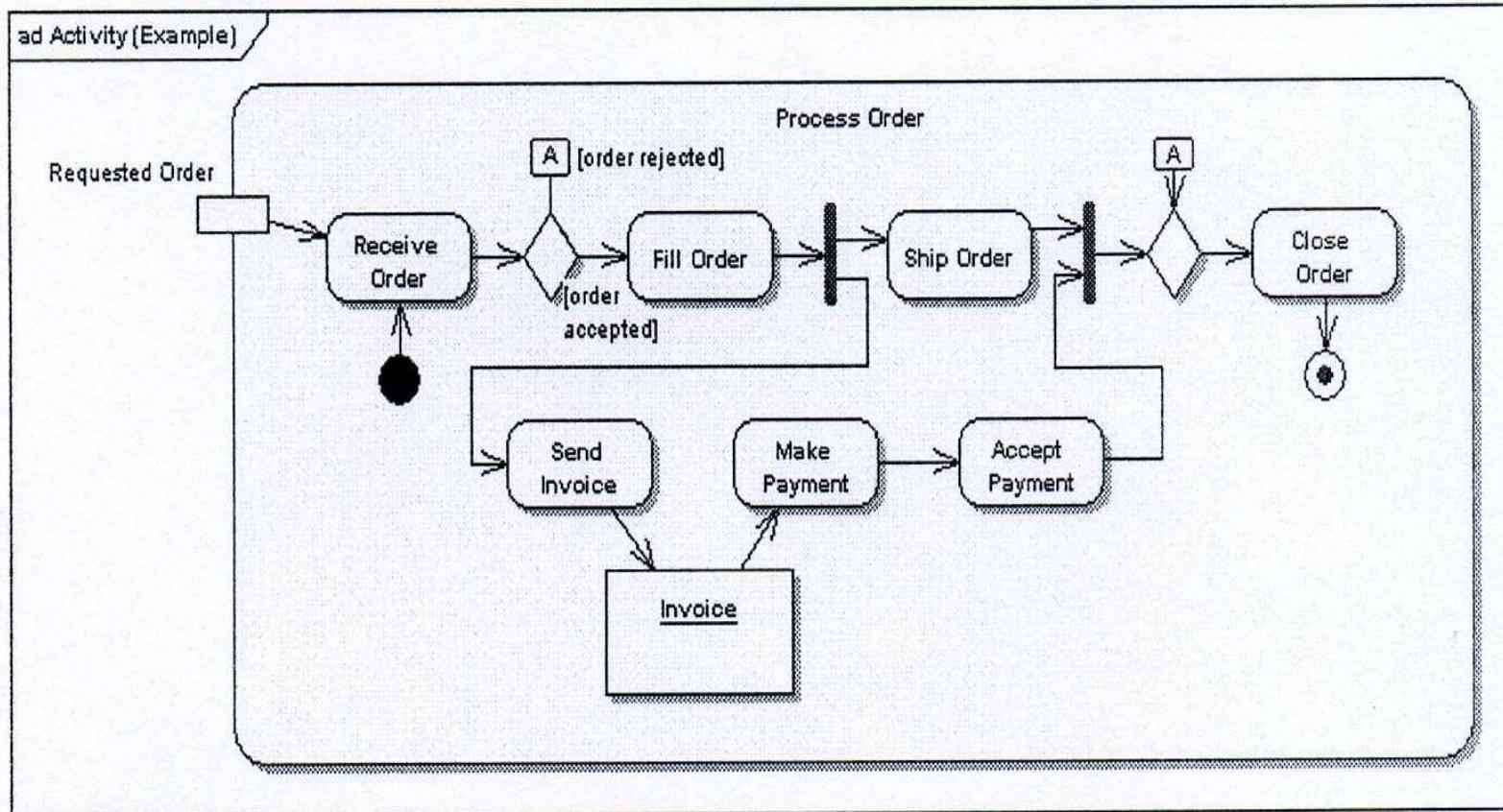
UML2: aktivitás diagramok

- Aktivitások szekvenciájának megjelenítésére szolgálnak egy munkafolyamat kezdetétől annak befejezéséig.
- A diagramban a különböző döntési útvonalakat valamint a párhuzamos végrehajtást is megjeleníthetjük.
- Az aktivitási diagramokat leggyakrabban üzleti folyamatok modellezésére míg az állapotgép diagramokat egyetlen objektum viselkedésének modellezésére használják.

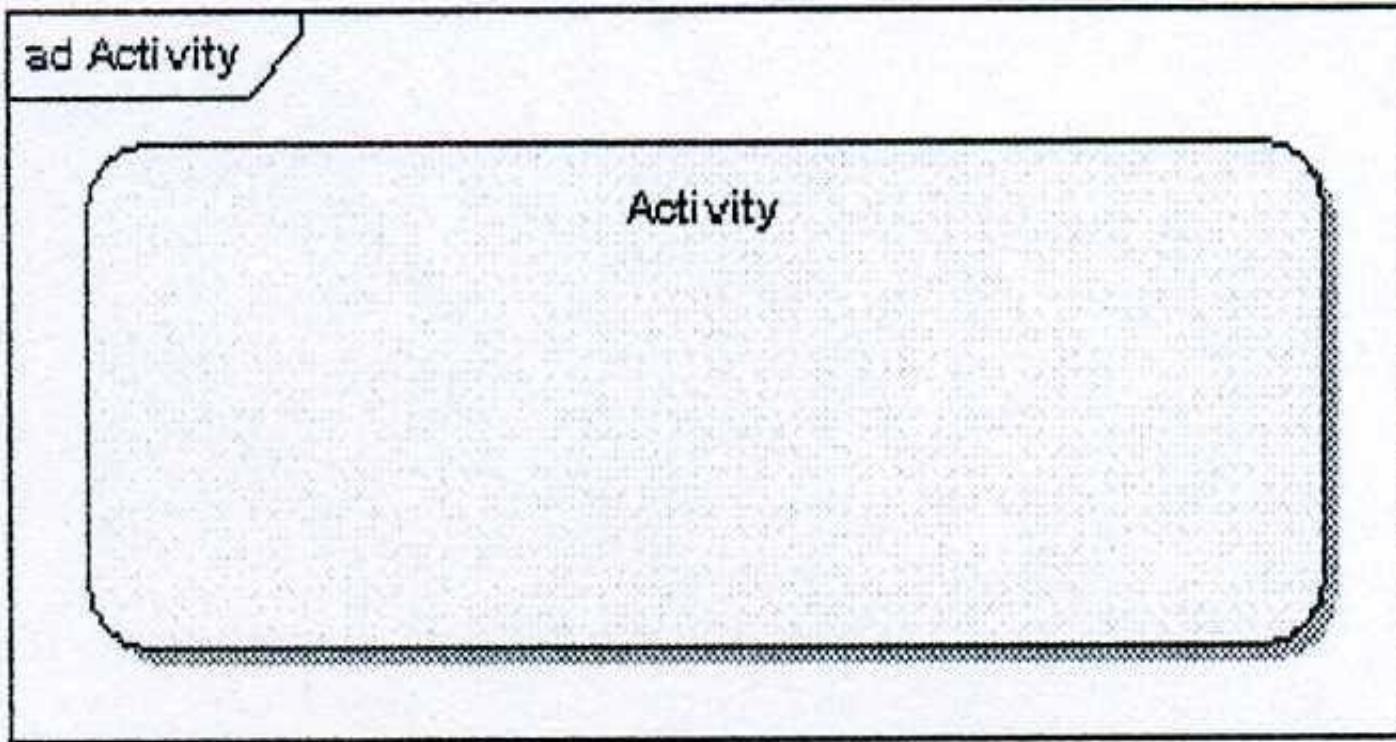
UML2: aktivitás diagramok

- Elemei:
  - aktivitások (activity),
  - akciók (actions),
  - akciókra vonatkozó megszorítások (action constrains),
  - vezérlési folyam (control flow),
  - kezdő pont (initial node),
  - végpont (final node),
  - objektumok és objektum folyamok (objects and object flows),
  - elágazási és gyűjtő csomópontok (decision and merge nodes),
  - fork és join csomópontok (párhuzamos végrehajtás),
  - bővítési régió (expansion region),
  - kivétel kezelés (exception handlers),
  - megszakítási régió (interruptible activity region),
  - particionálás (partition).

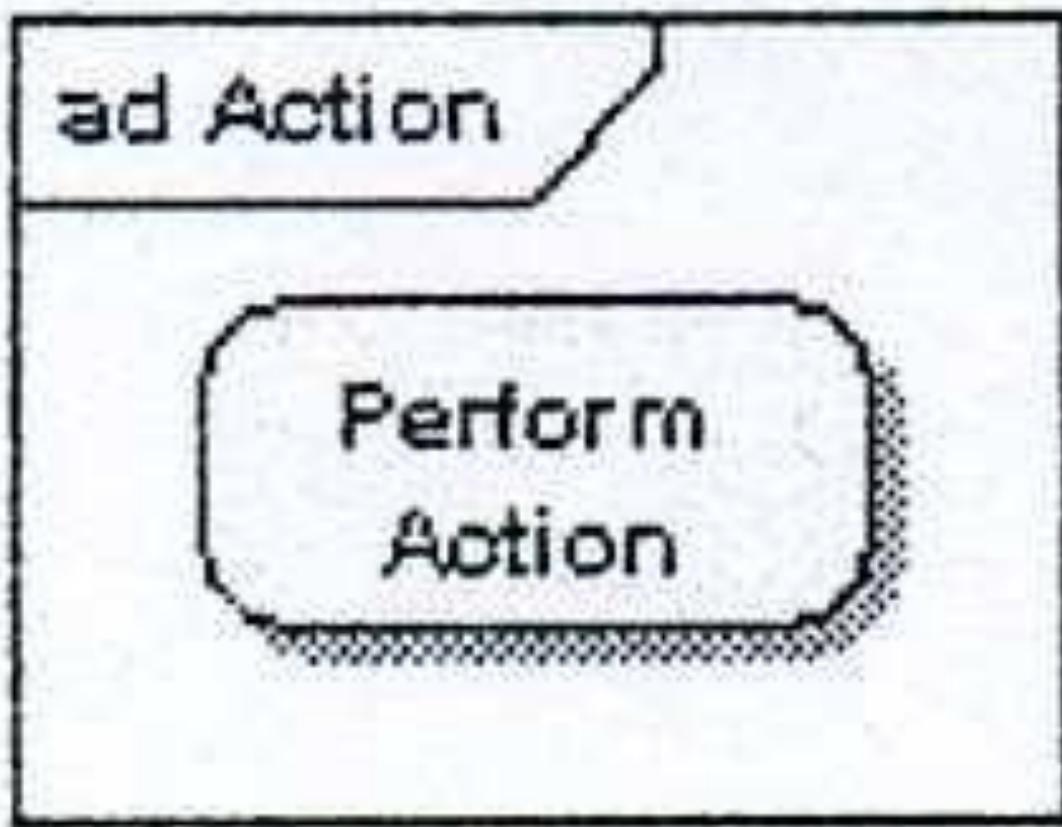
Egy példa aktivitási diagramra

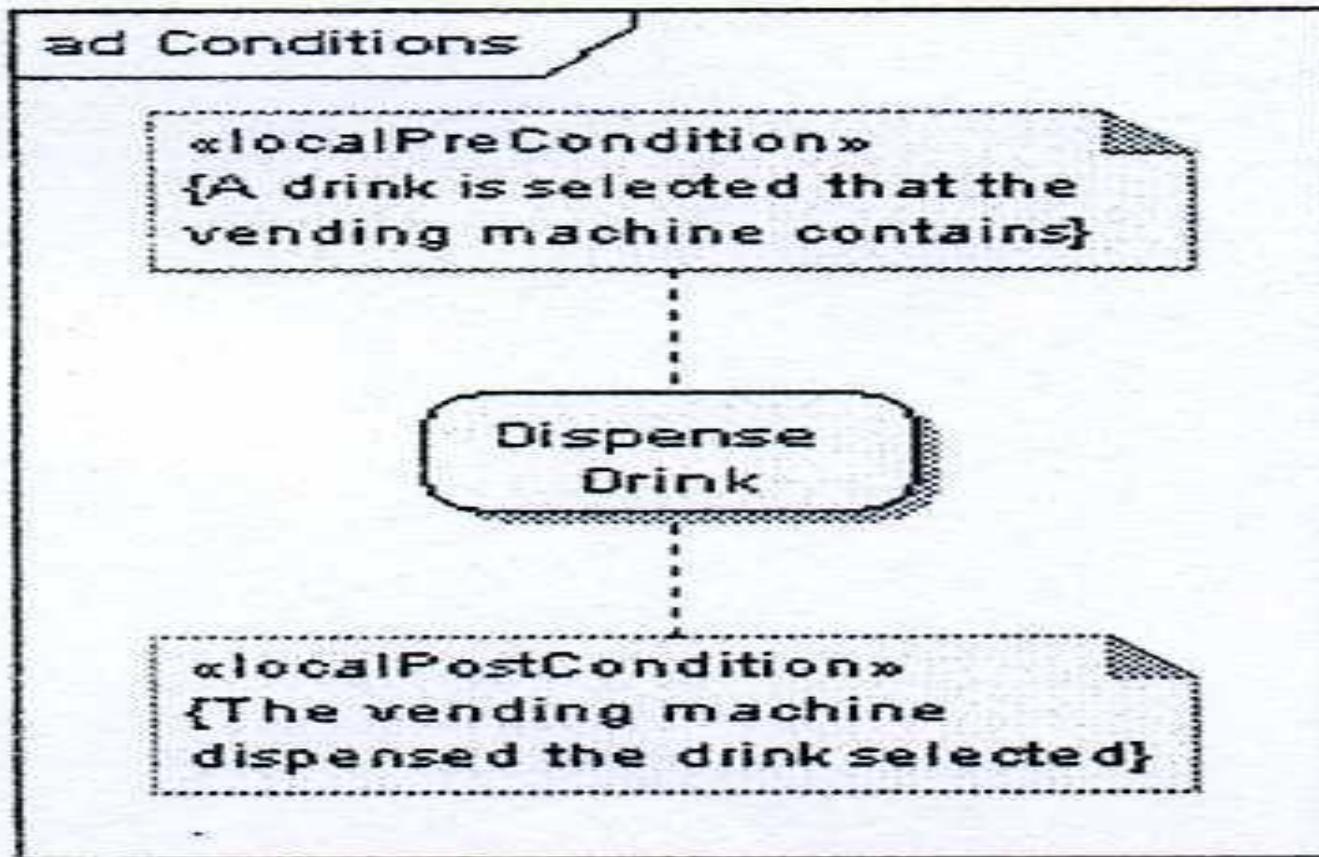
Aktivitások (activity)

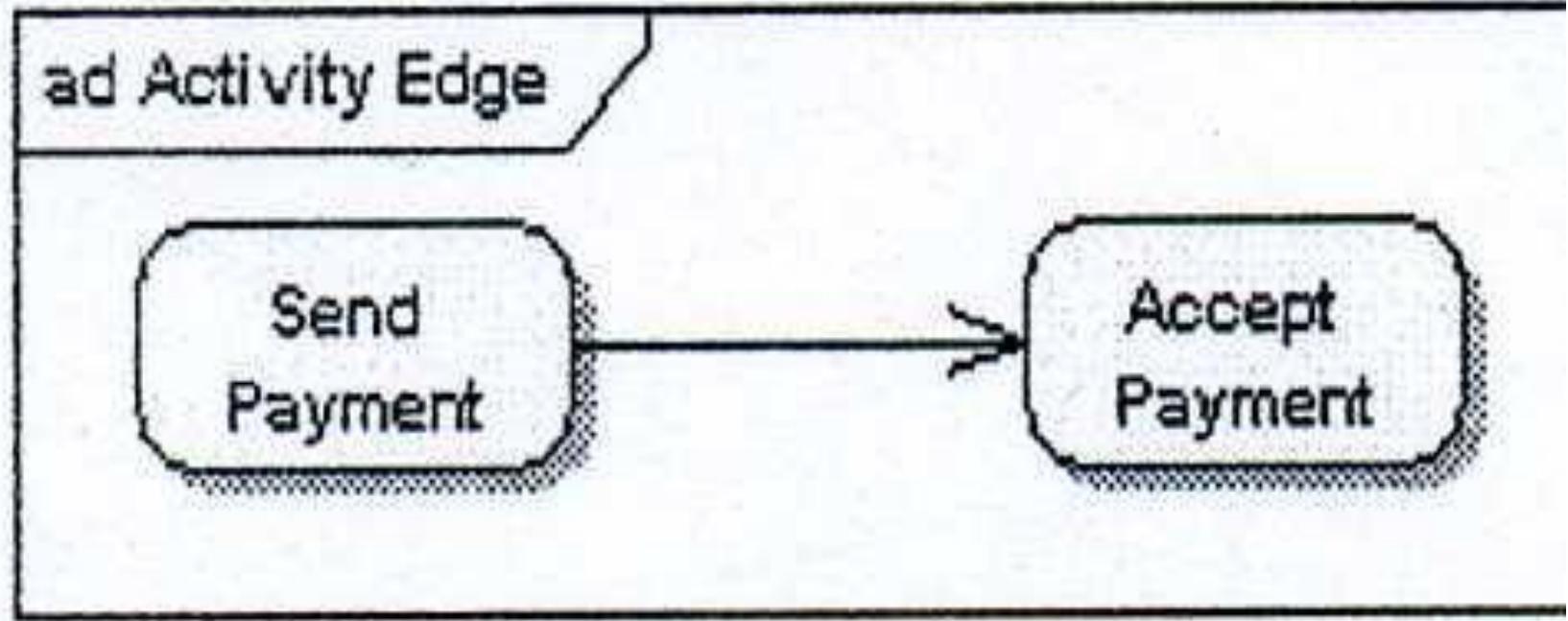
Akciók (actions)

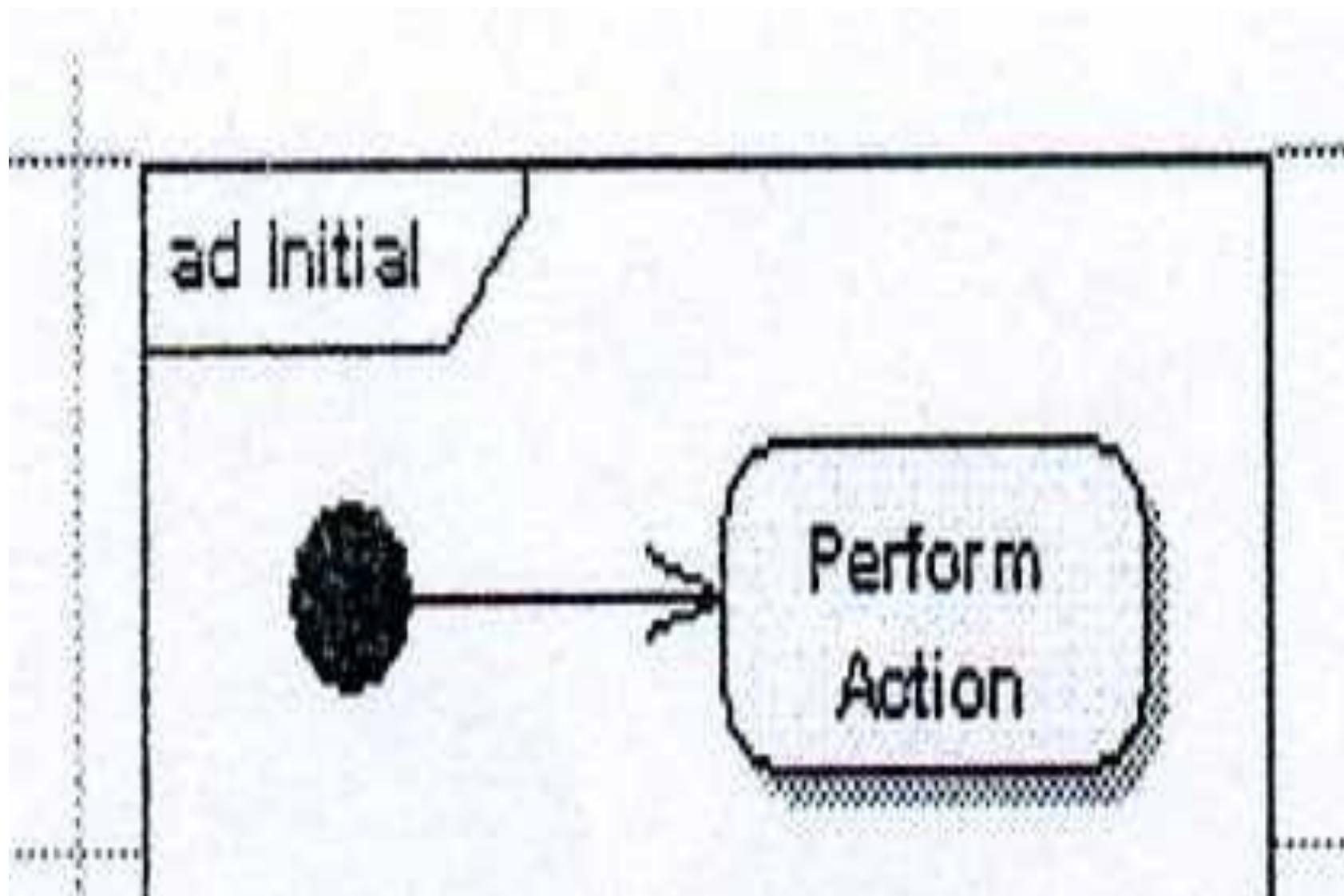
Akciókra vonatkozó megszorítások (action constraints)

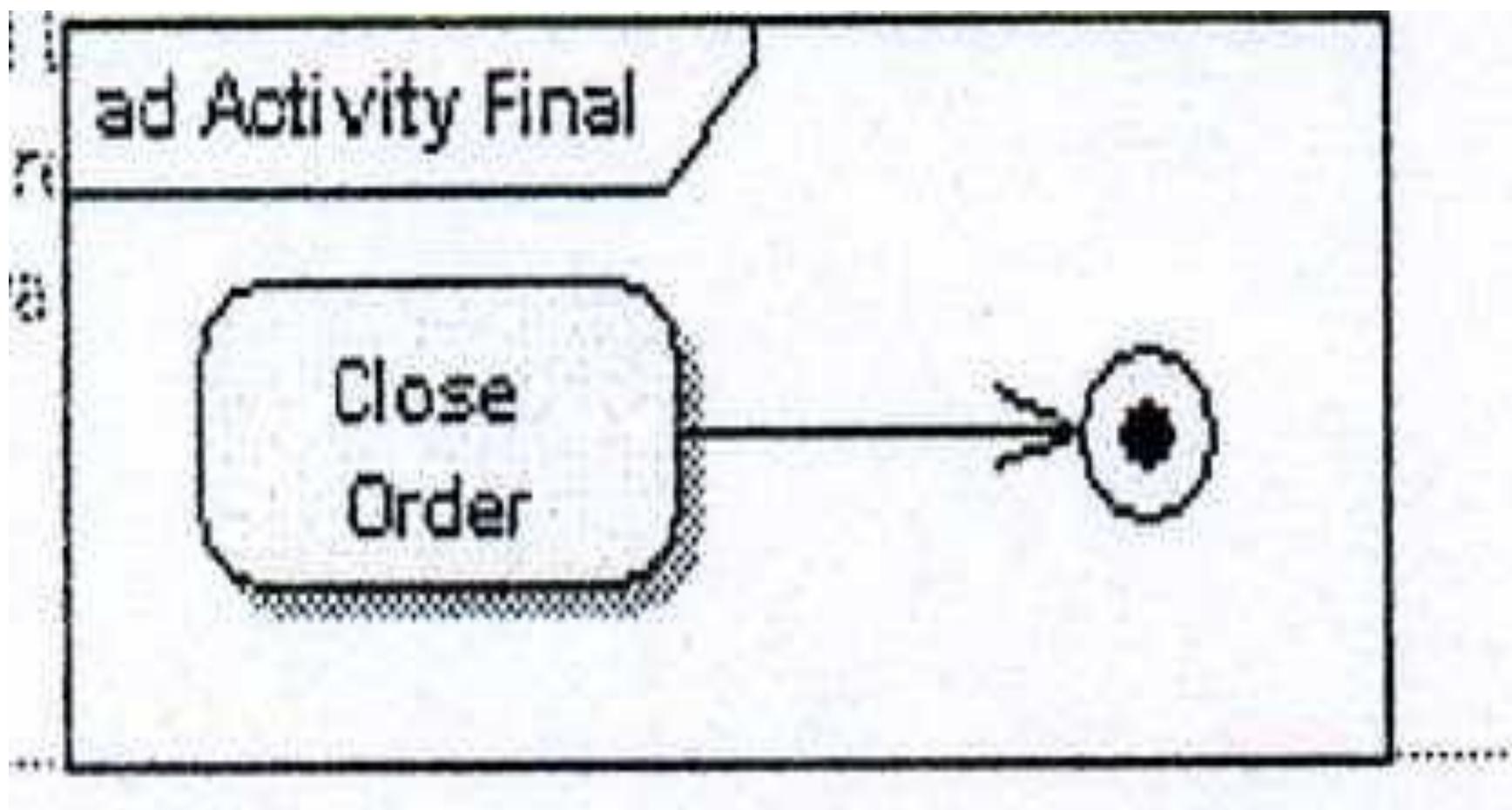
Vezérlési folyam (control flow)

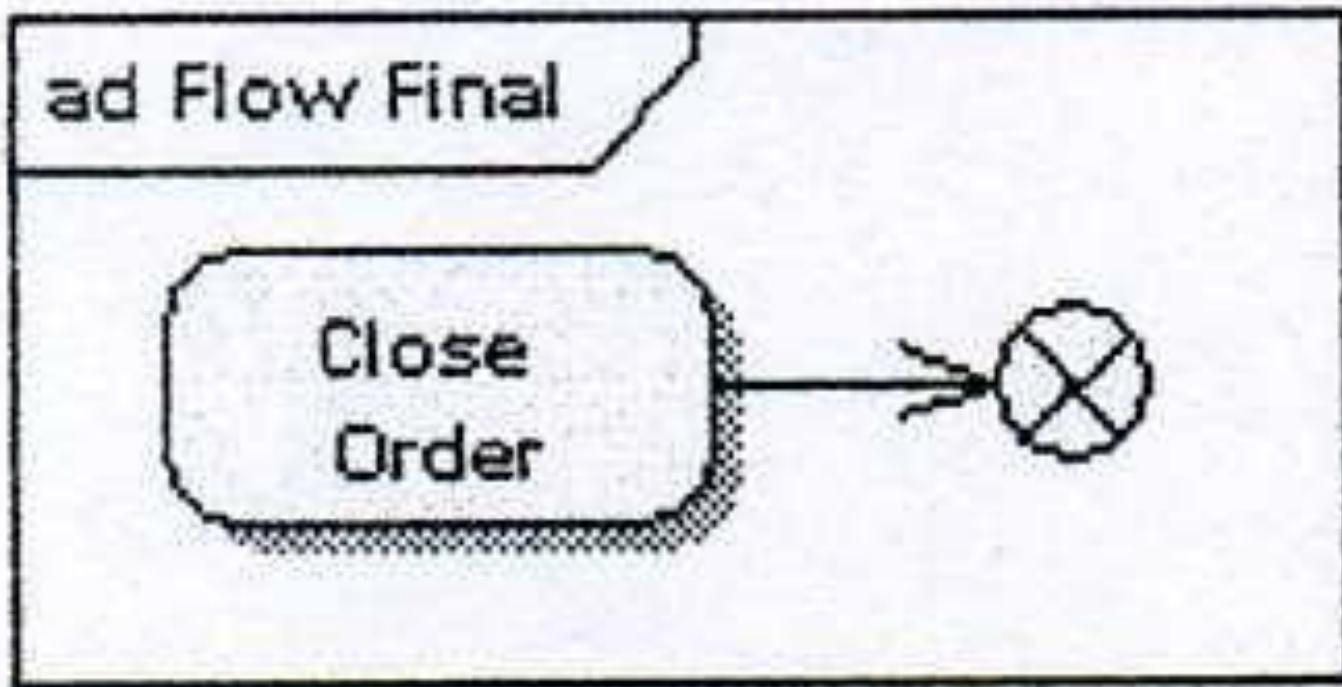
Kezdő pont (initial node)

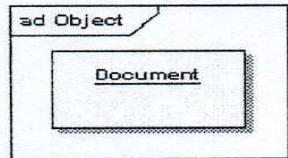
Végpont (final node)

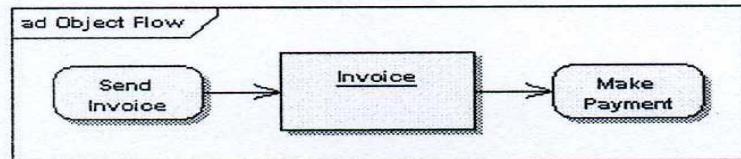
Folyam végpontja

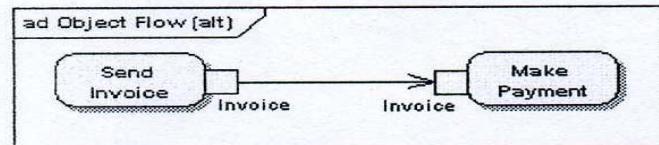
Objektumok és objektum folyamok (objects and object flows),

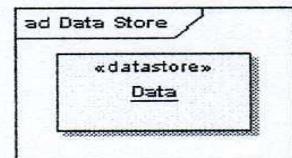
An object flow is shown as a connector with an arrowhead denoting the direction the object is being passed.

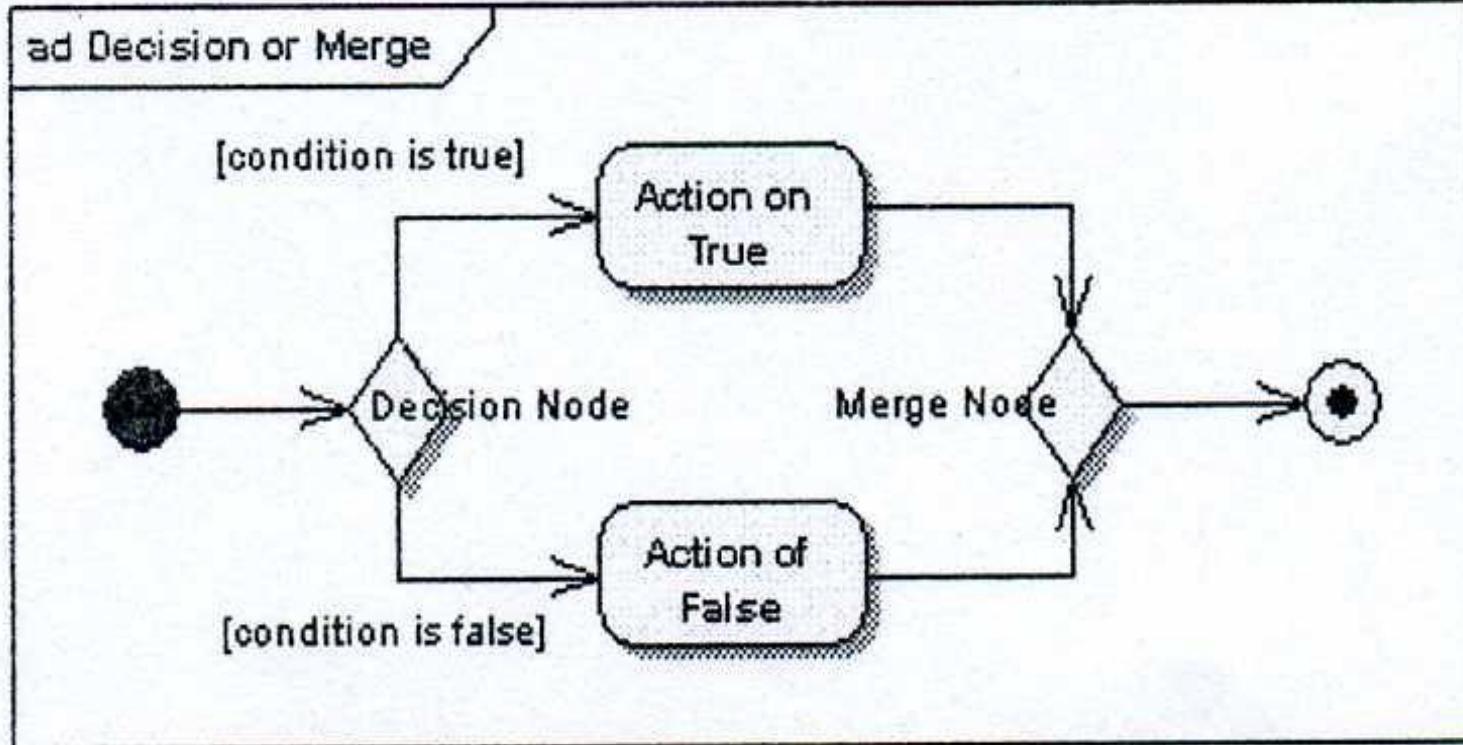
An object flow must have an object on at least one of its ends. A shorthand notation for the above diagram would be to use input and output pins.

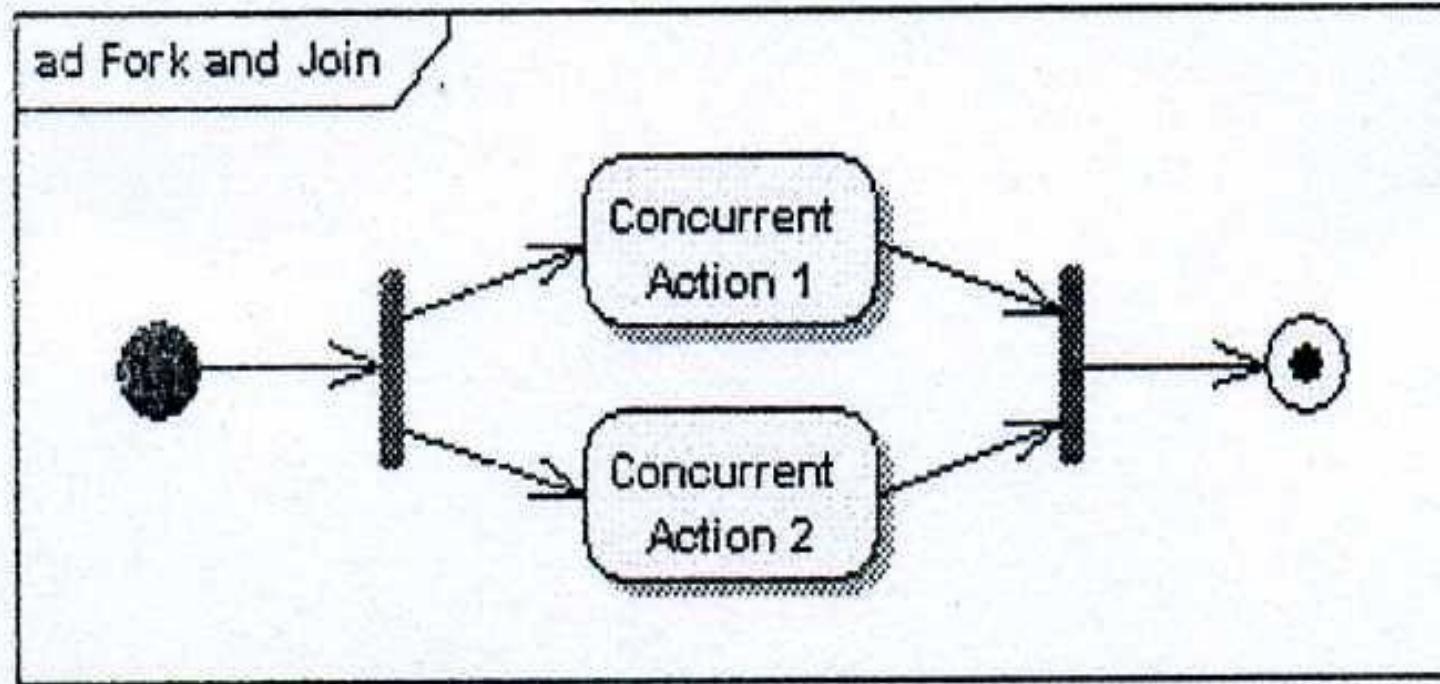
A data store is shown as an object with the «datastore» keyword.

Elágazási és gyűjtő csomópontok (decision and merge nodes),

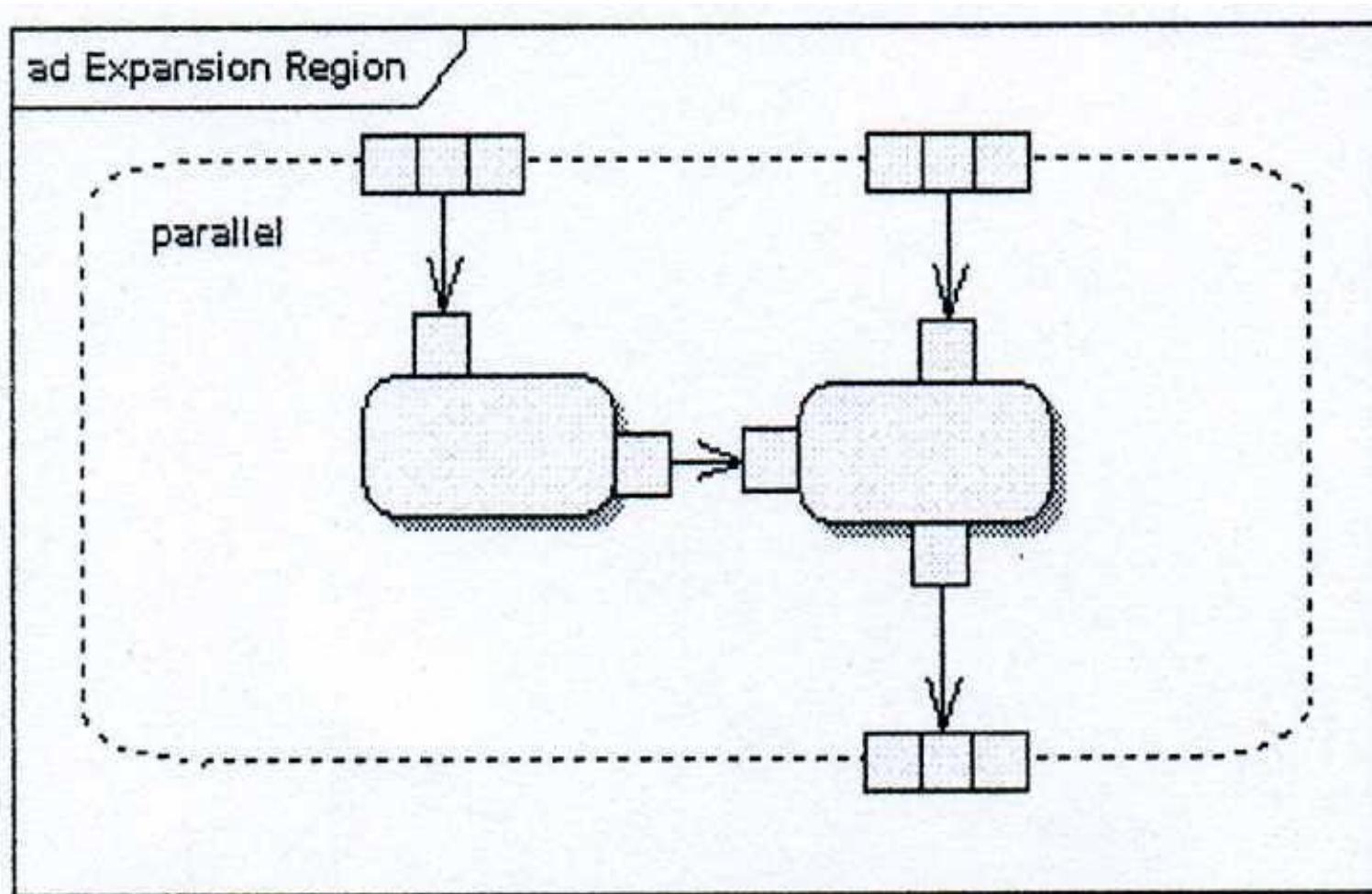

fork és join csomópontok (párhuzamos végrehajtás),

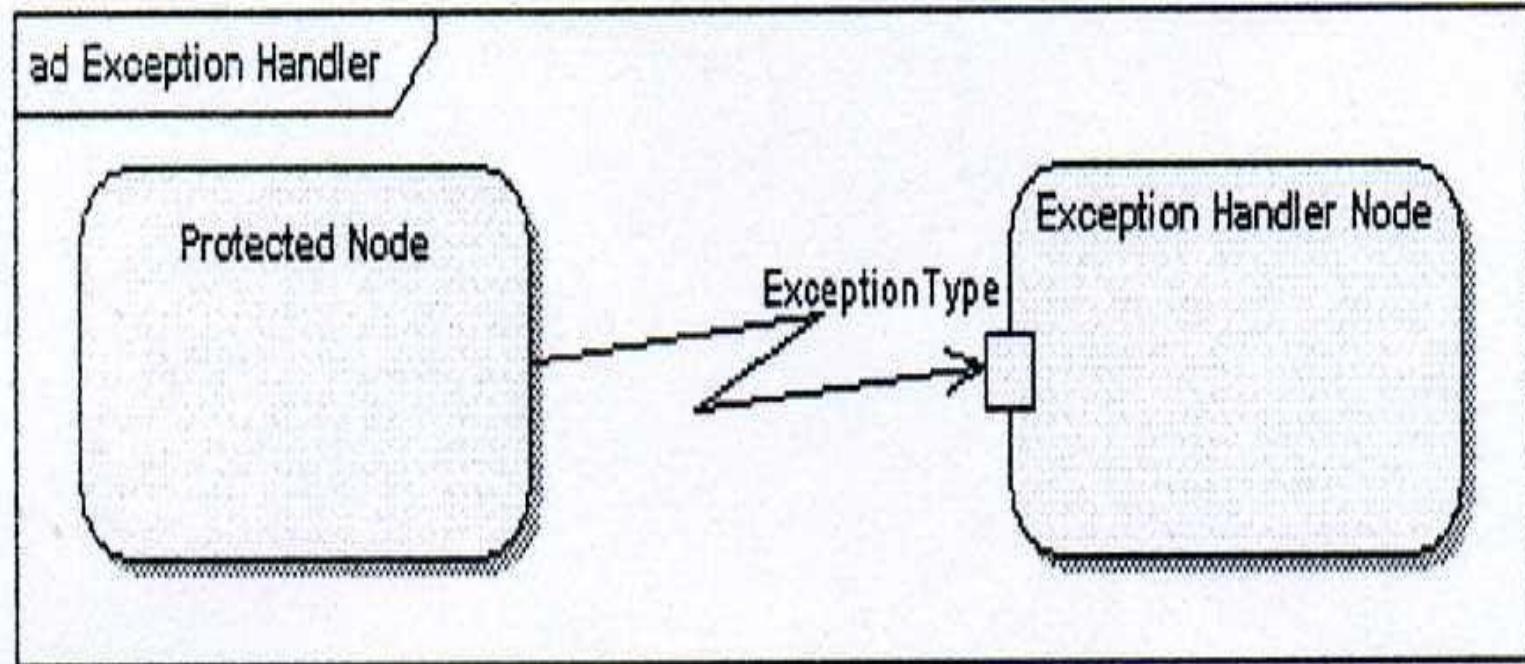
Bővítési régió (expansion region)

egy olyan strukturált aktivitás, amelyet többször végrehajtunk,
kulcsszavak: „iterative”, „parallel”, „stream”

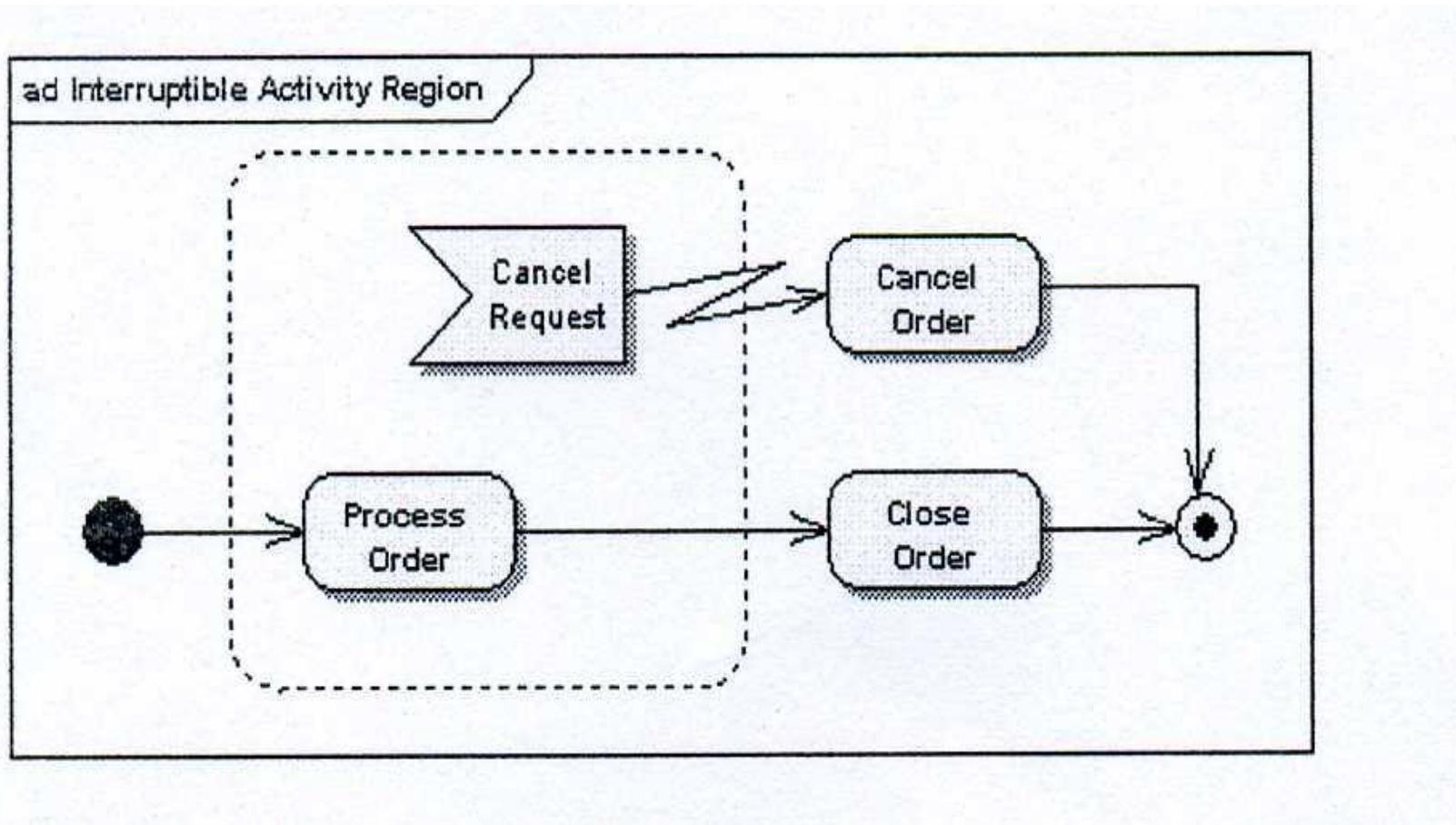

Kivételek kezelés (exception handlers),

Exception Handlers can be modelled on activity diagrams as in the example below.

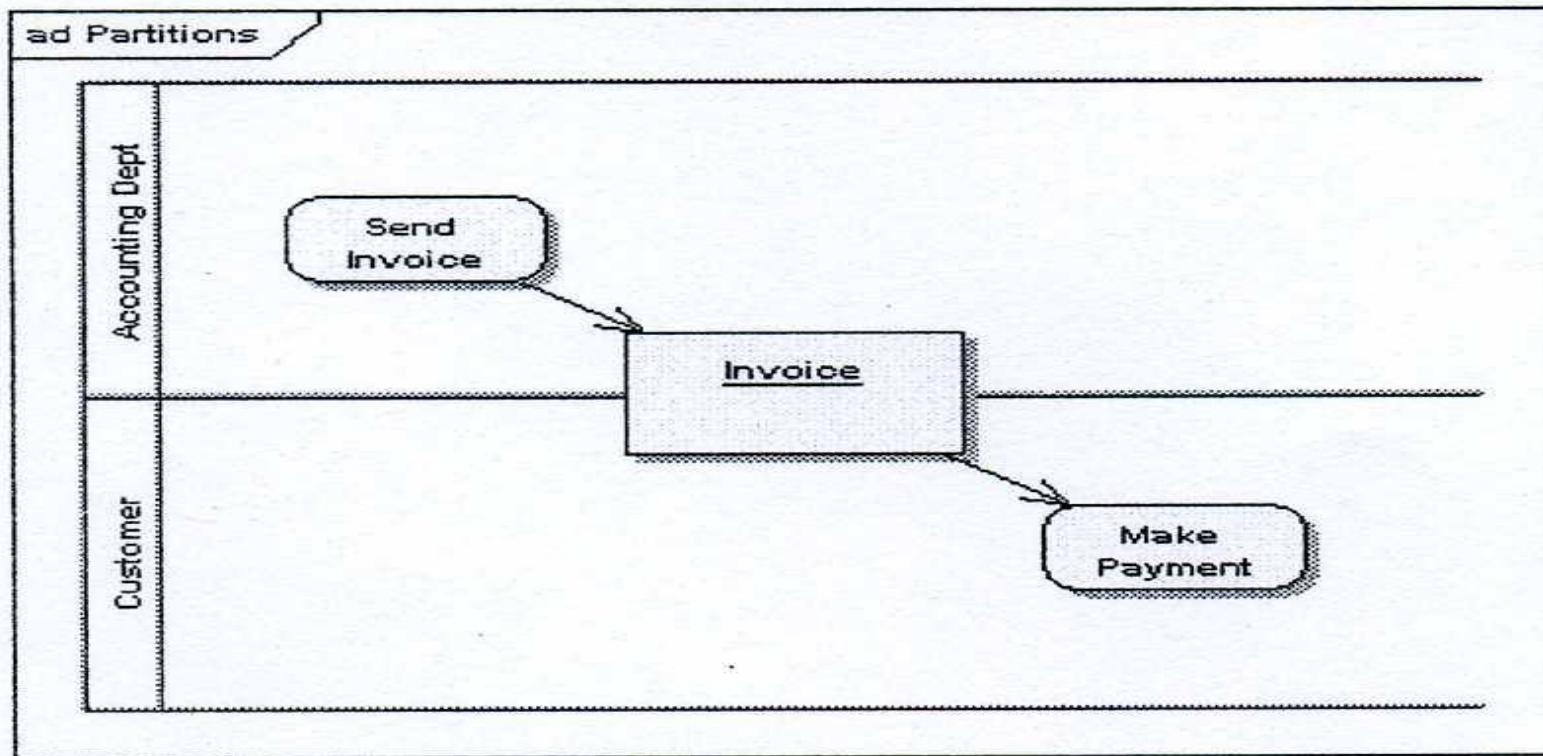

Megszakítási régió (interruptible activity region)

Particionálás (partition)

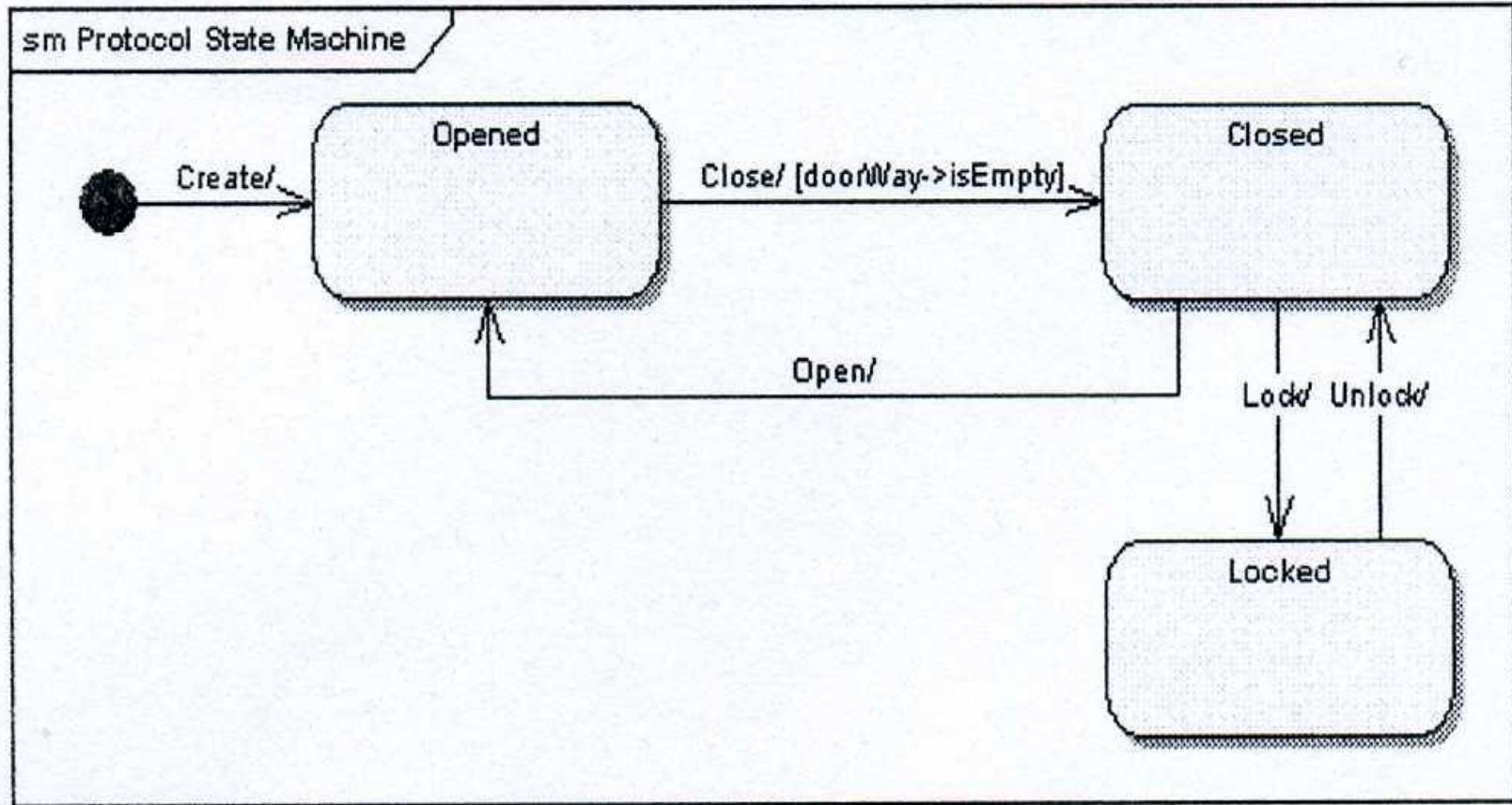
All activity partition is shown as either a horizontal or vertical subdivision, in this it actions within an activity into those performed by the accounting department and

UML2: állapotgép diagramok

- Az állapotgép diagramok egyetlen objektum viselkedését modellezik.
- Egy kérésre adott válasz generálása közben bekövetkező események szekvenciáját specifikálják.
- A következő ábrán egy ajtó életciklusát leíró állapotgépet mutatunk be.

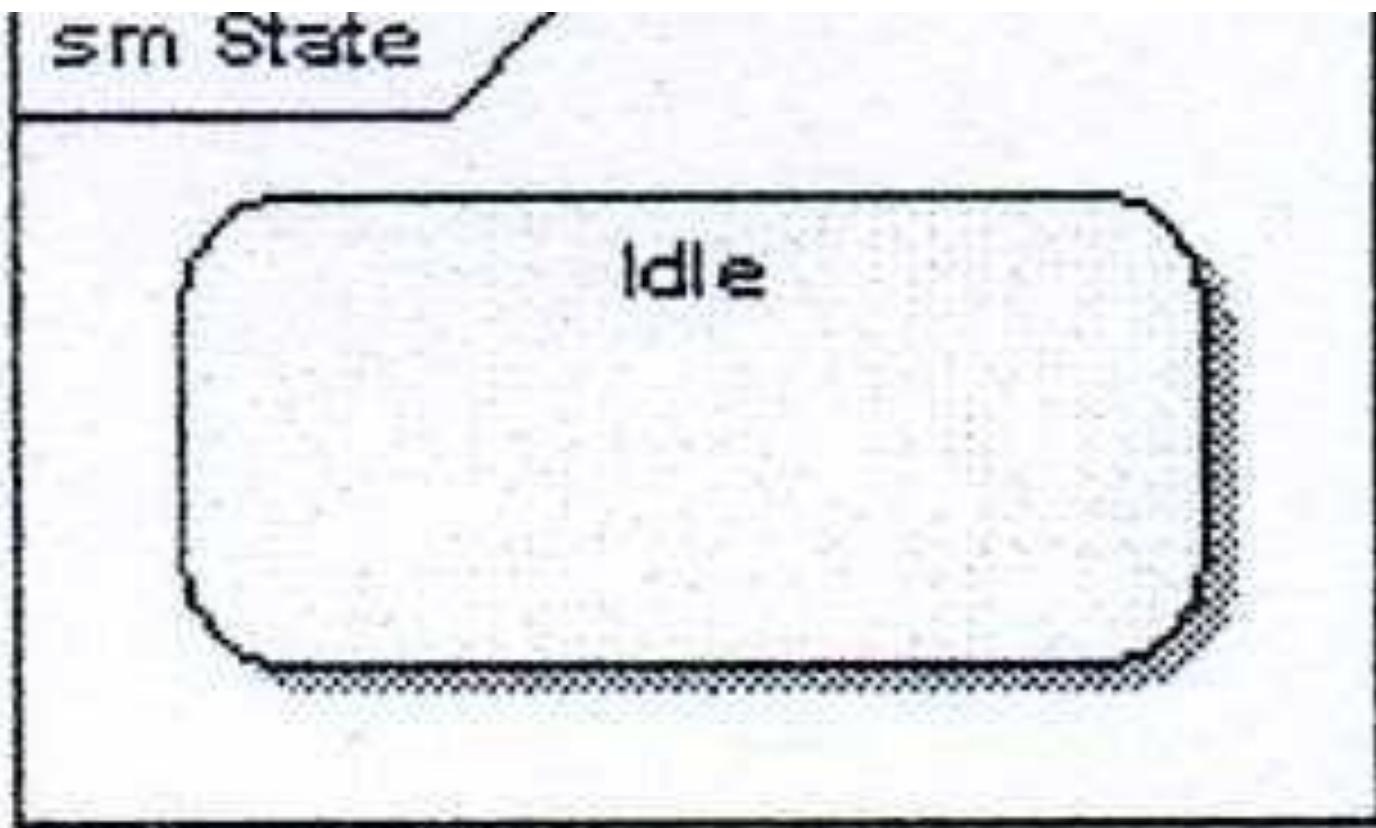
Egy ajtó életciklusa

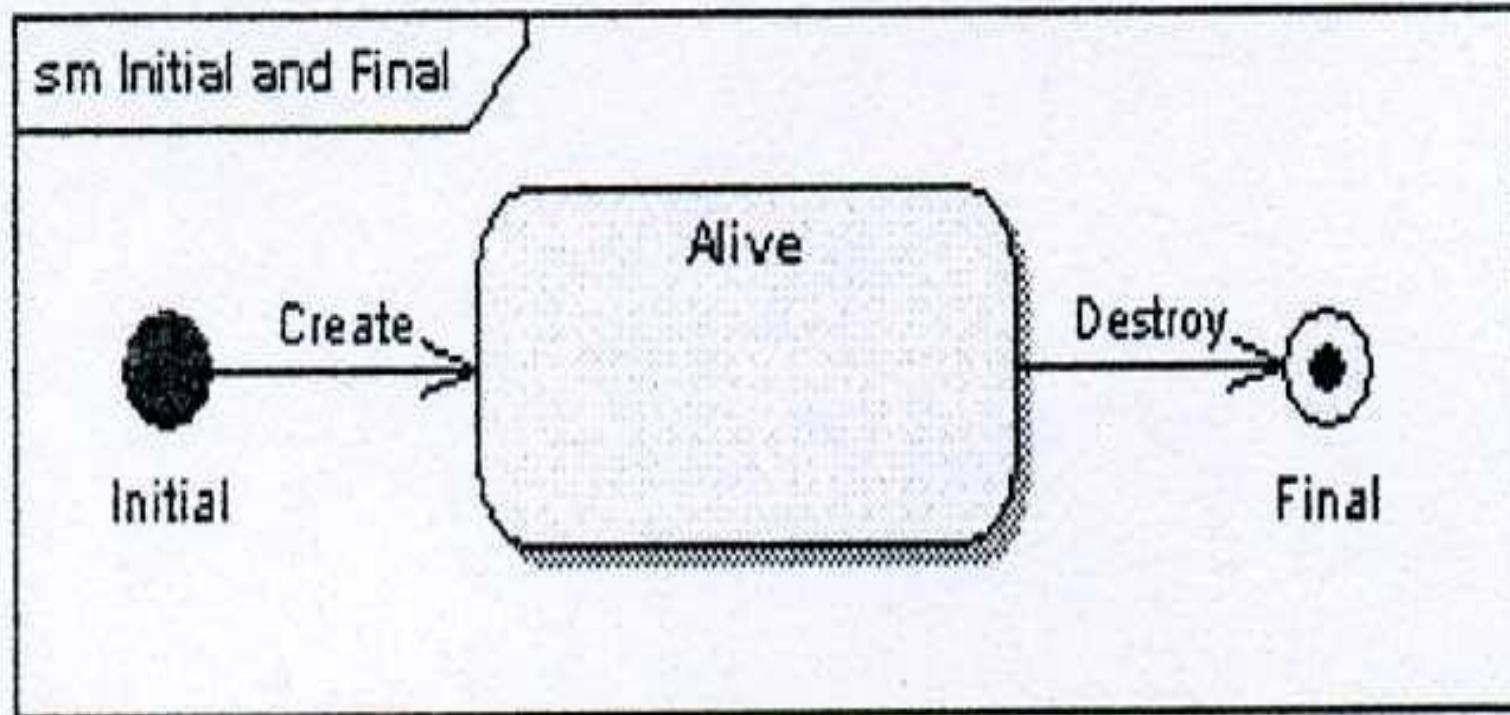
UML2: állapotgép diagramok

- Elemei:
  - állapotok (states),
  - kezdeti és végállapotok (initial and final states),
  - átmenetek (transitions),
  - állapot akciók (state actions),
  - self-transitions,
  - összetett állapotok (compound states),
  - belépési pont (entry point),
  - magasabb belépési pont (higher entry point),
  - kilépési pont (exit point),
  - választás (choice pseudo-state),
  - csomóponti elágazás (junction pseudo-state),
  - történeti állapot (history state),
  - konkurens régiók (concurrent regions).

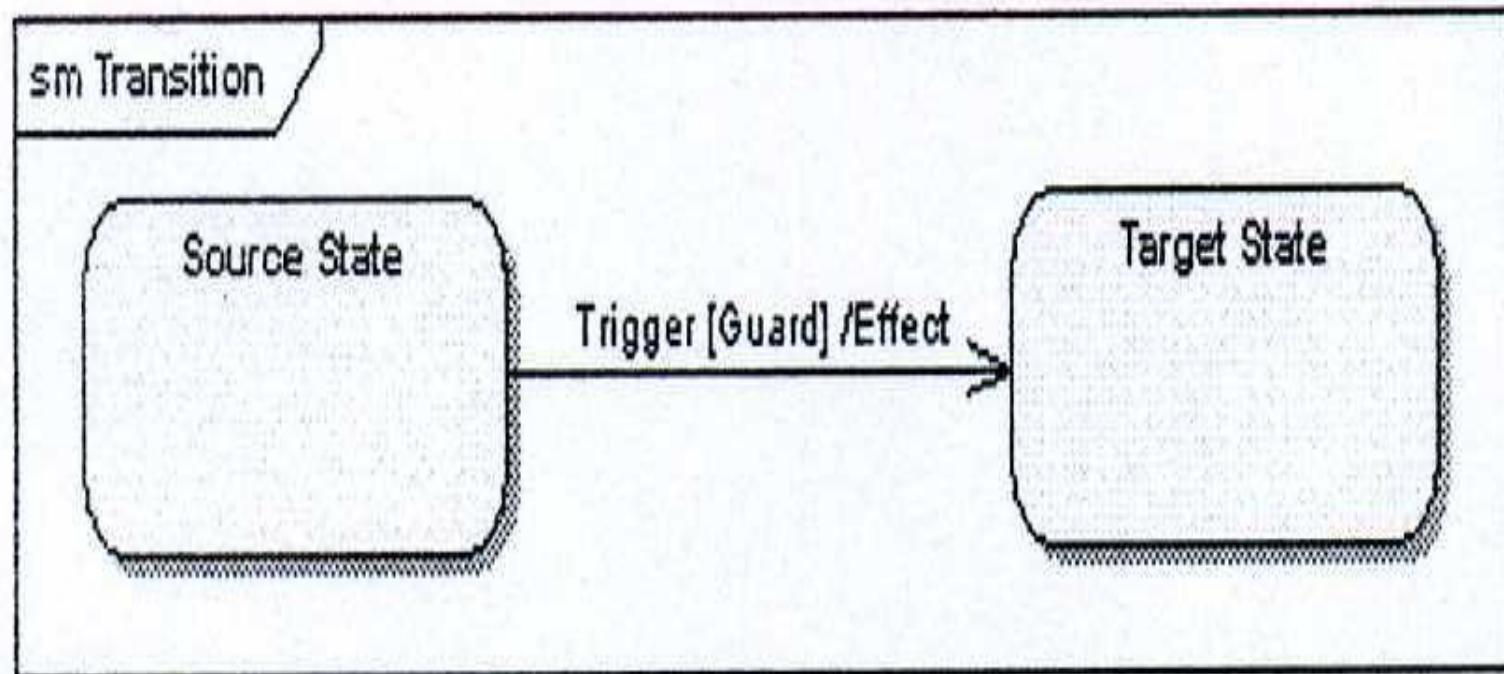
Állapotok (states)

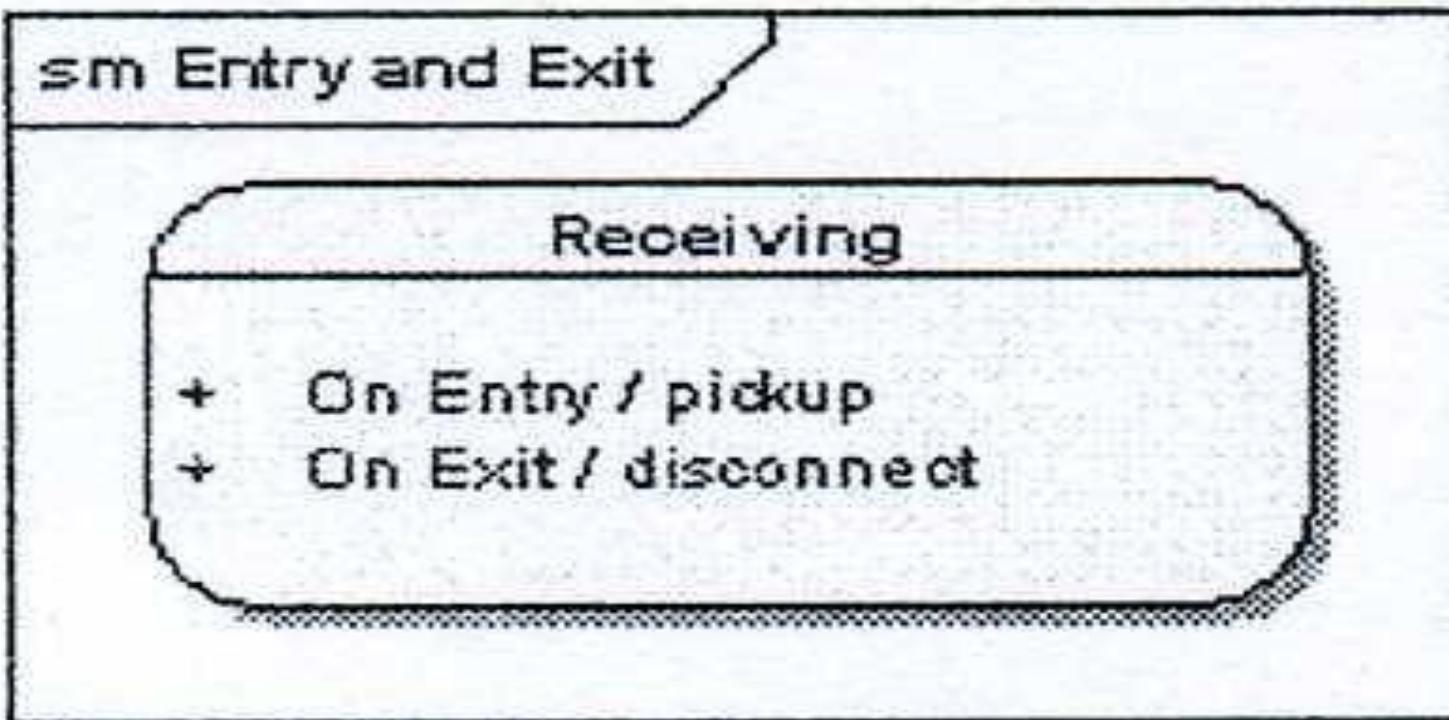
Kezdeti és végállapotok (initial and final states)

Átmenetek (transitions)

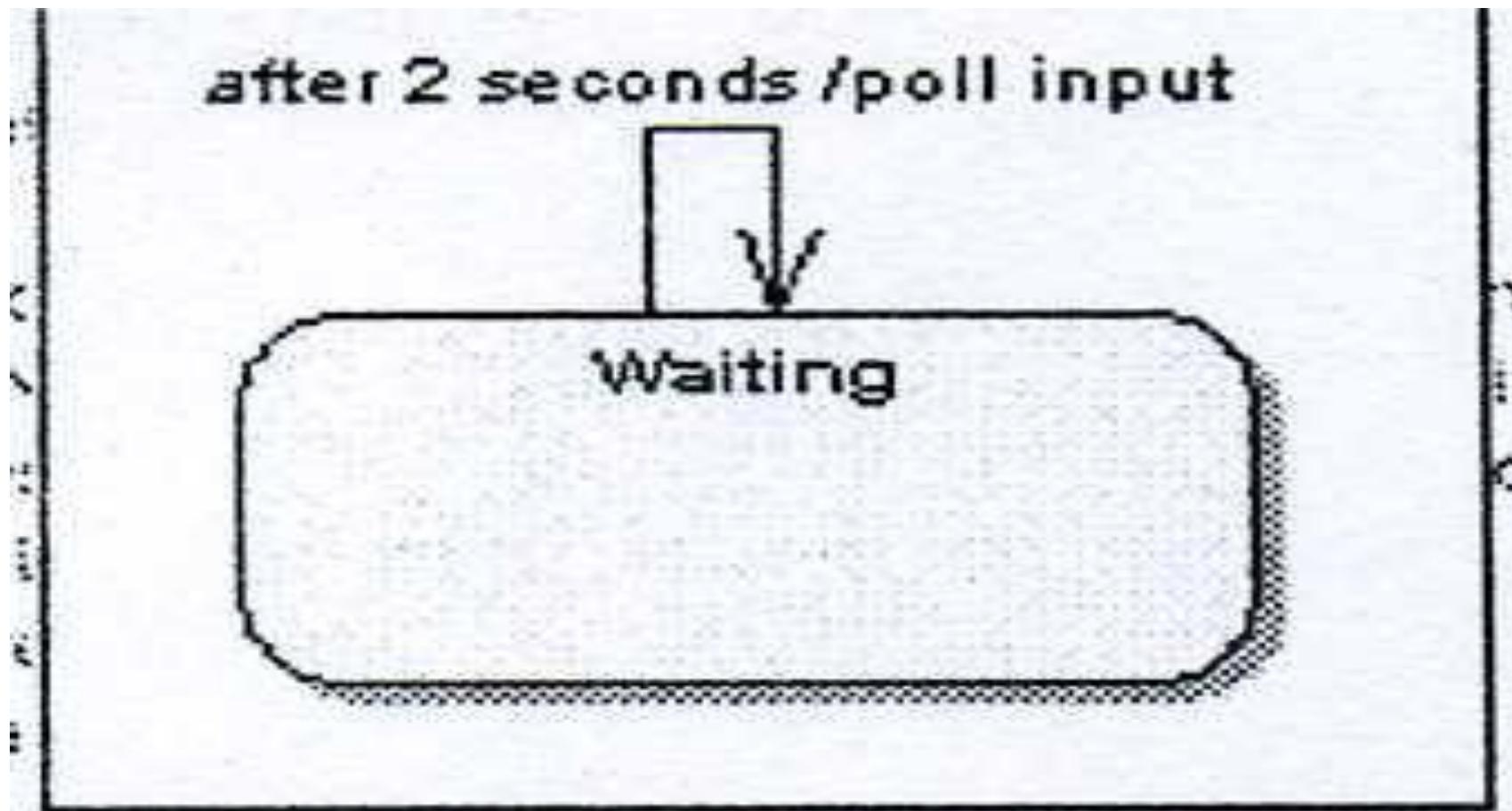
Állapot akciók (state actions)

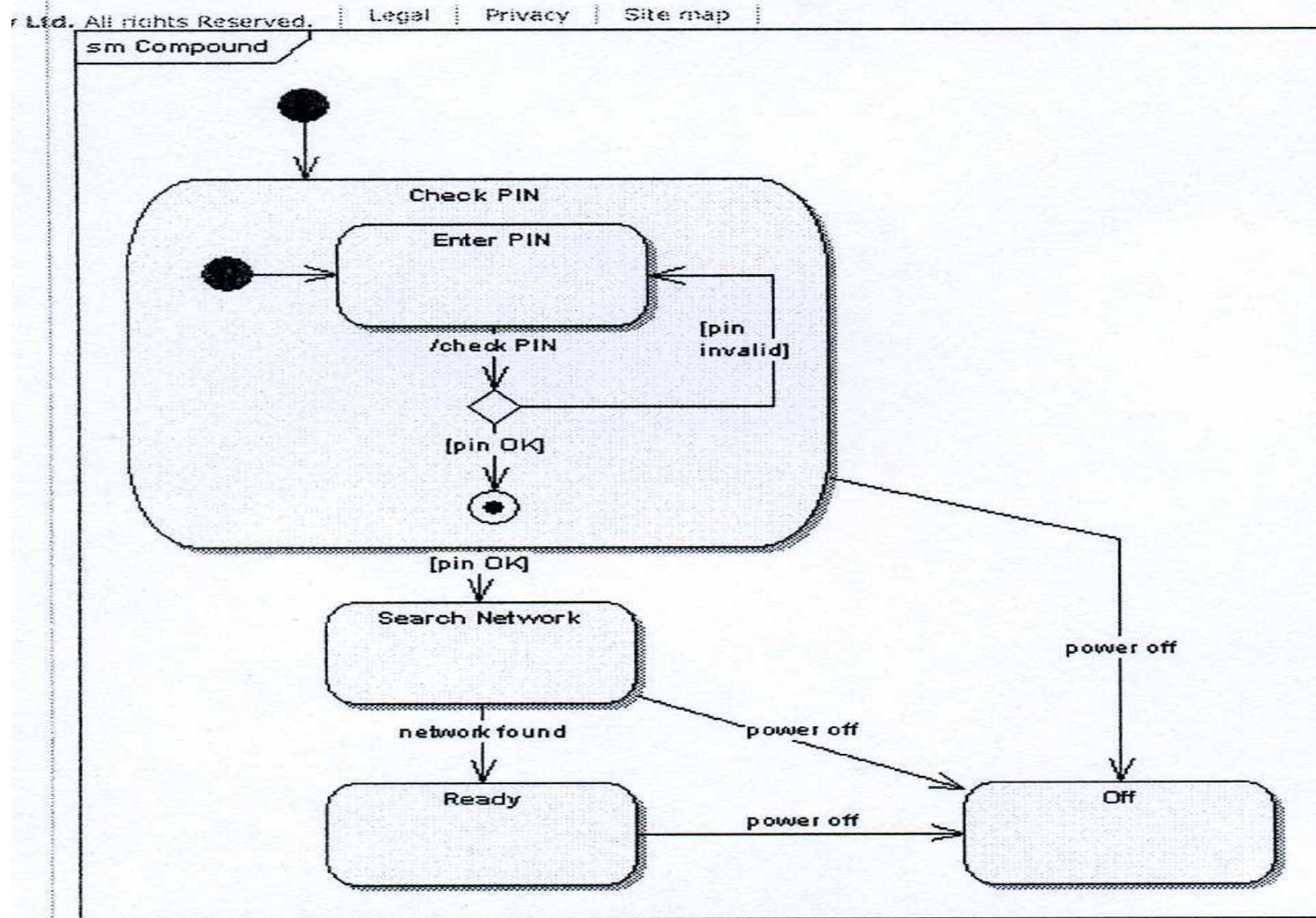
Self-transitions

Egy állapotnak lehet olyan átmenete, amely önmagához tér vissza

sm Self Transition

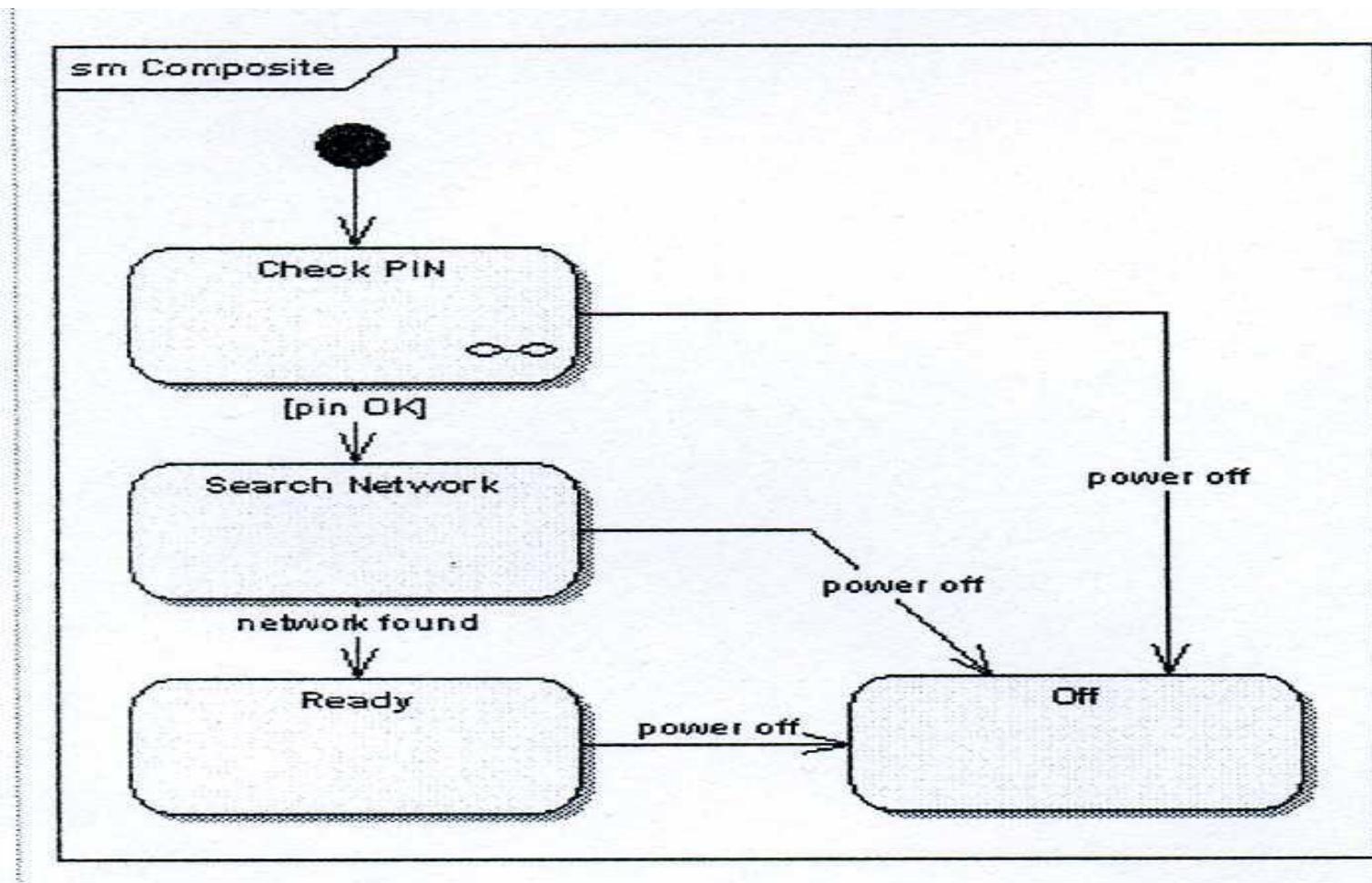

Összetett állapotok (compound states)

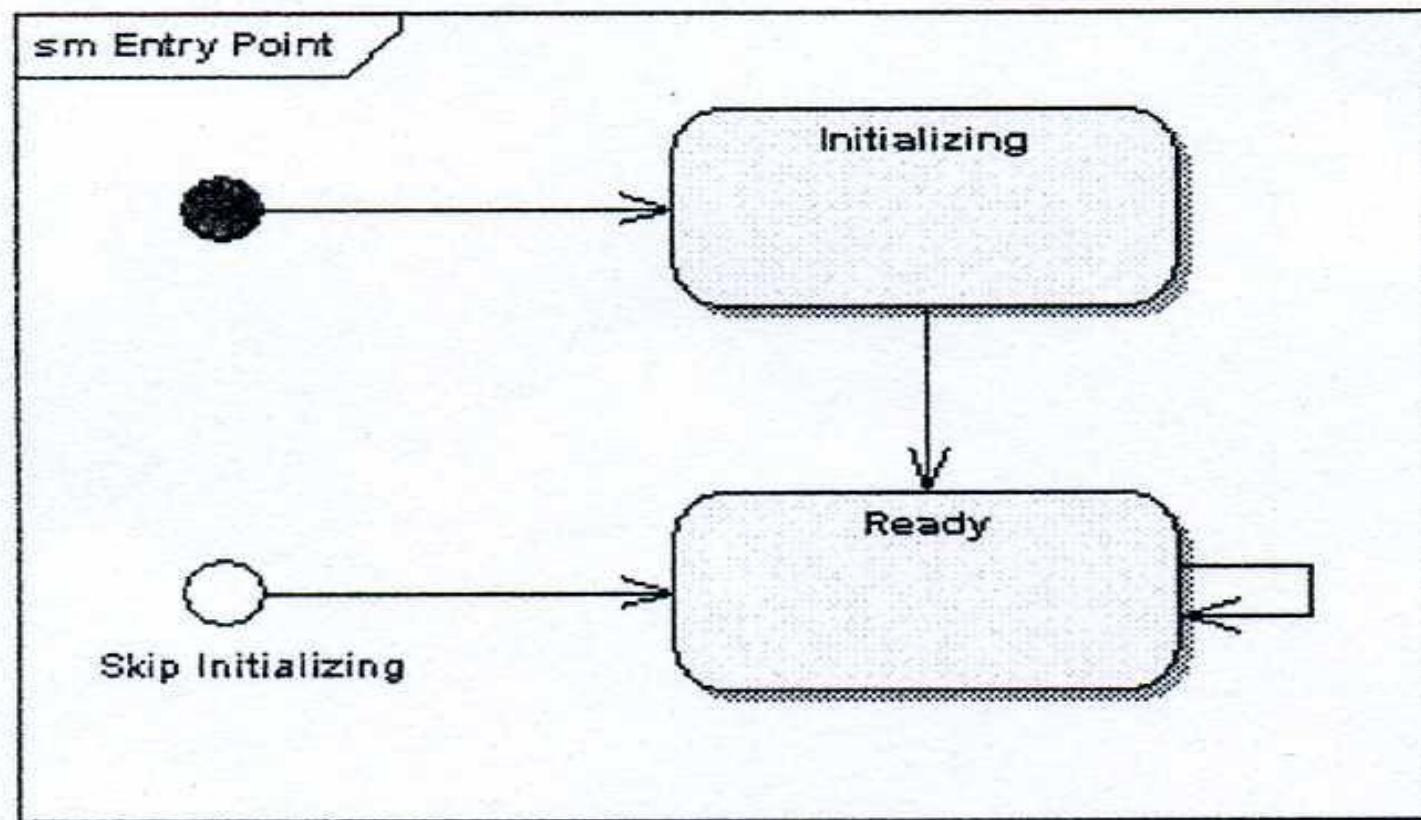

Alternatív jelölés az előbbire

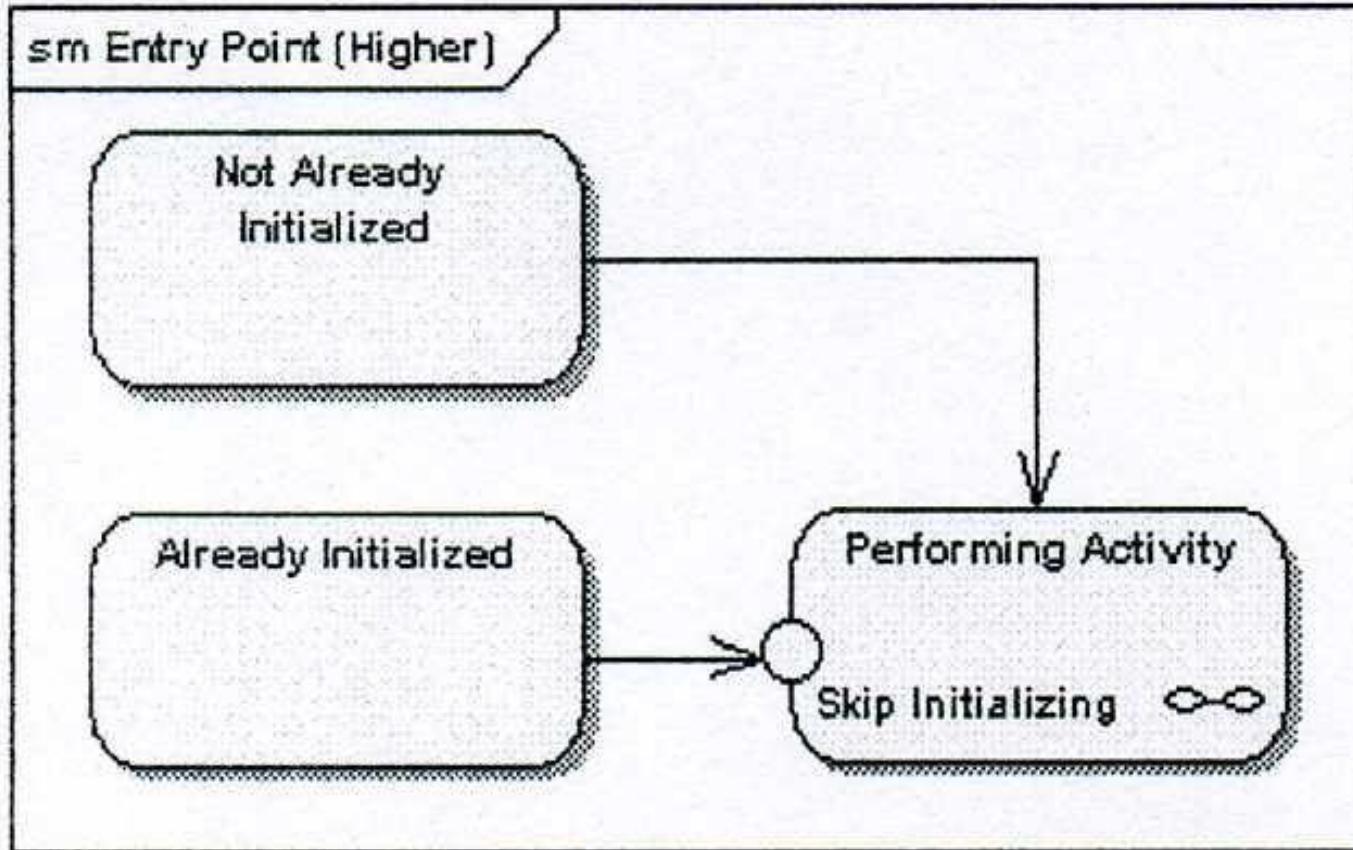
Ezen az ábrán a Check PIN dobozban csak jelöltük, hogy annak részleteit egy másik diagramon adjuk meg

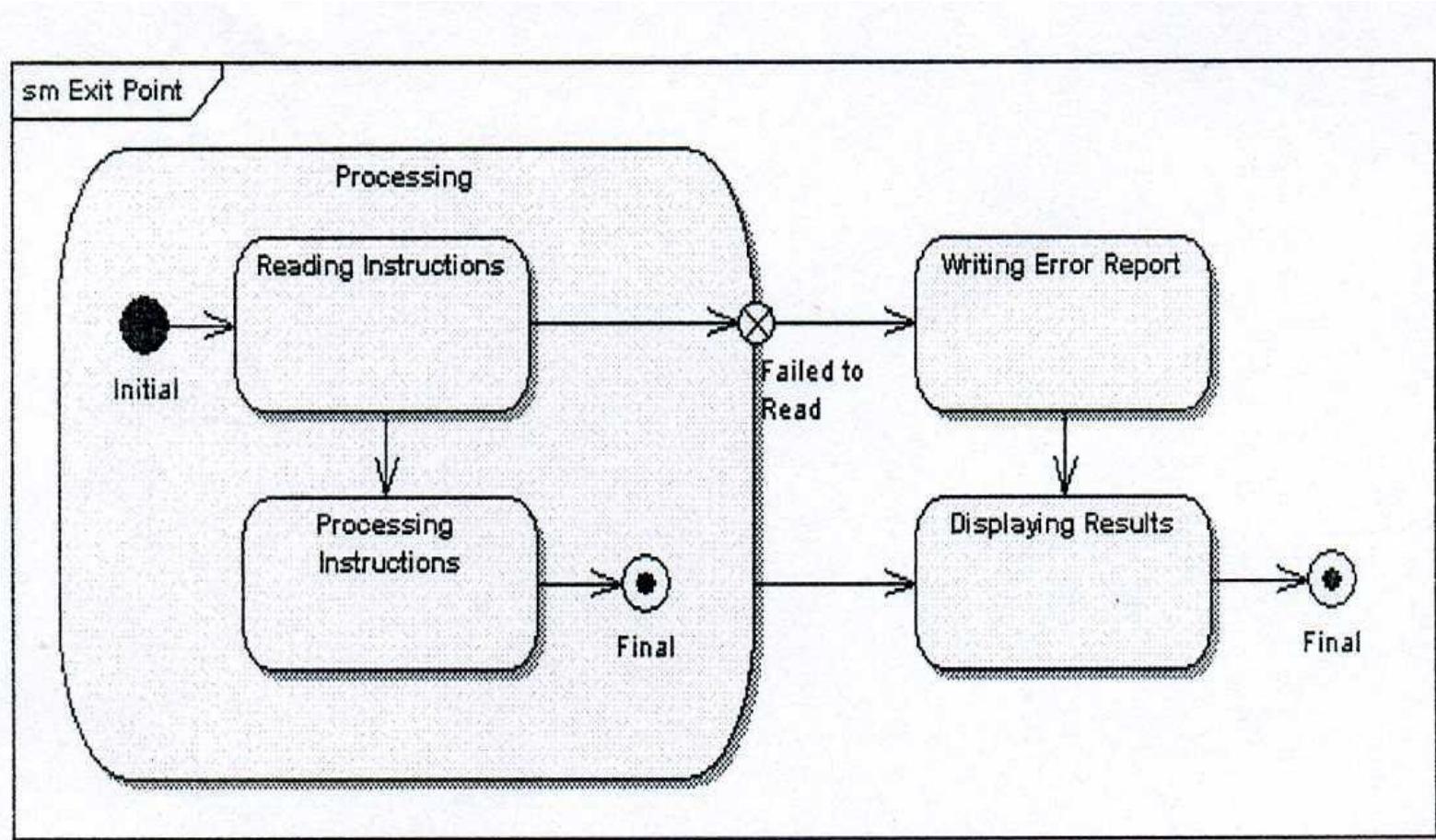
Belépési pont (entry point)

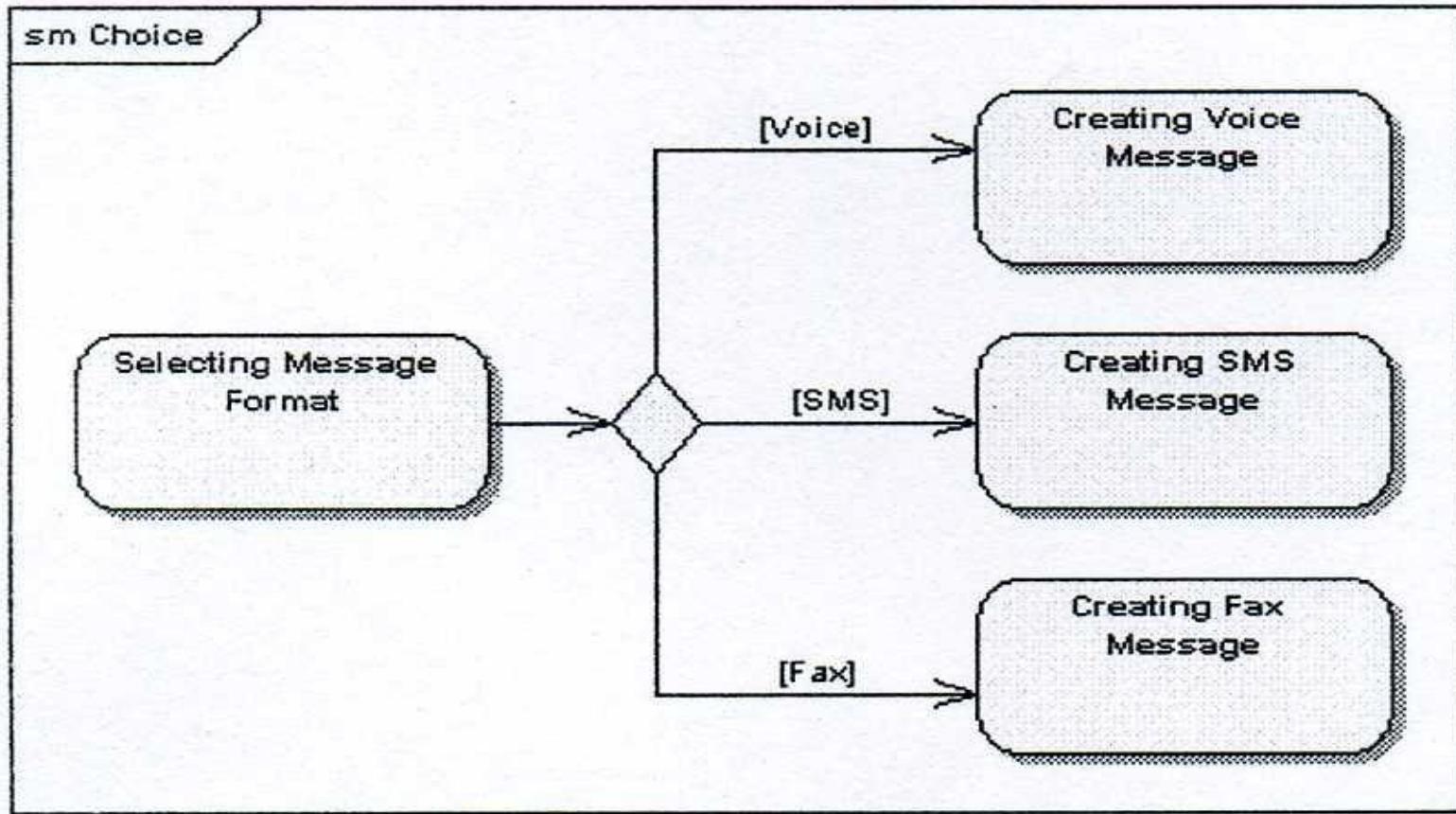
Magasabb belépési pont (higher entry point)

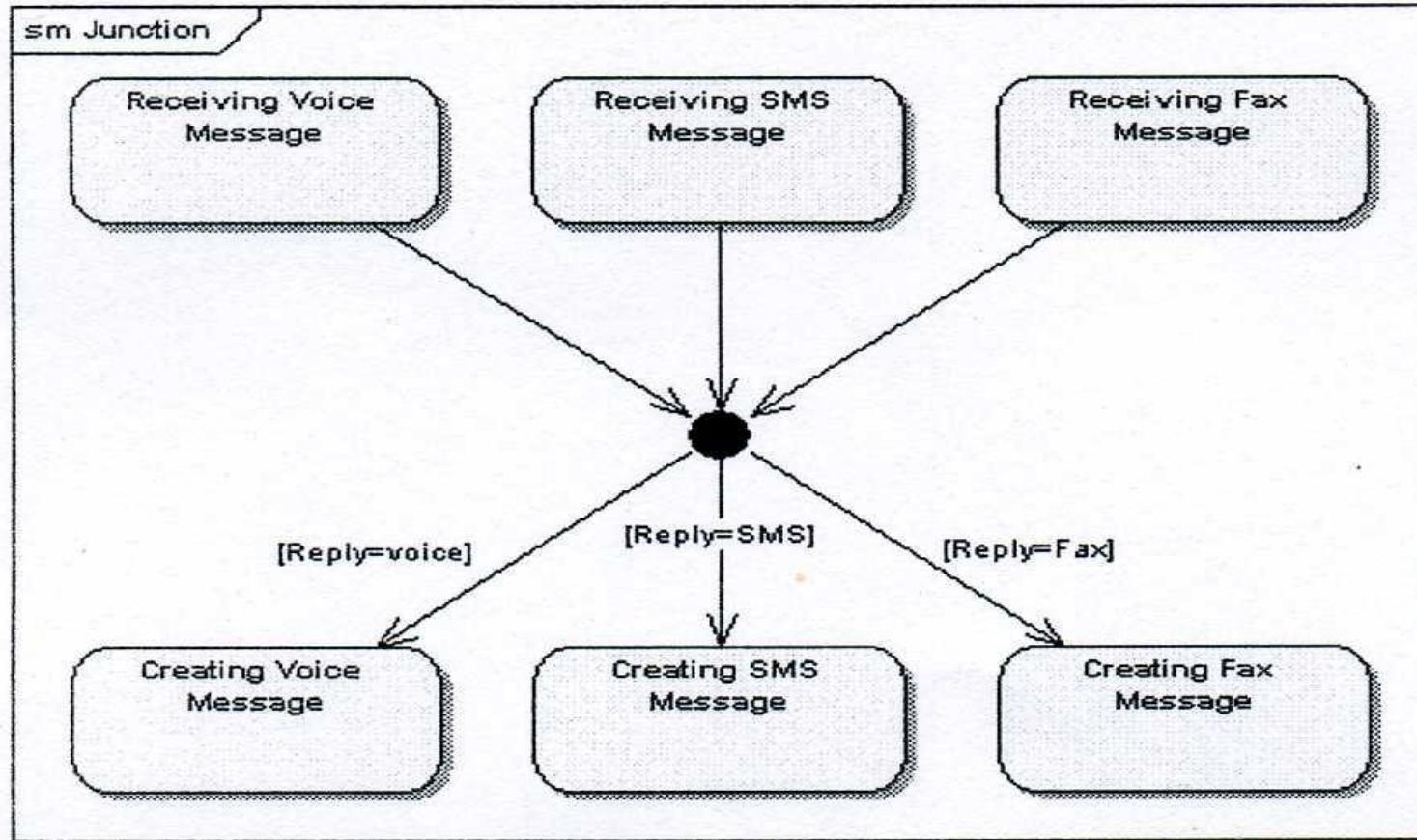
Kilépési pont (exit point)

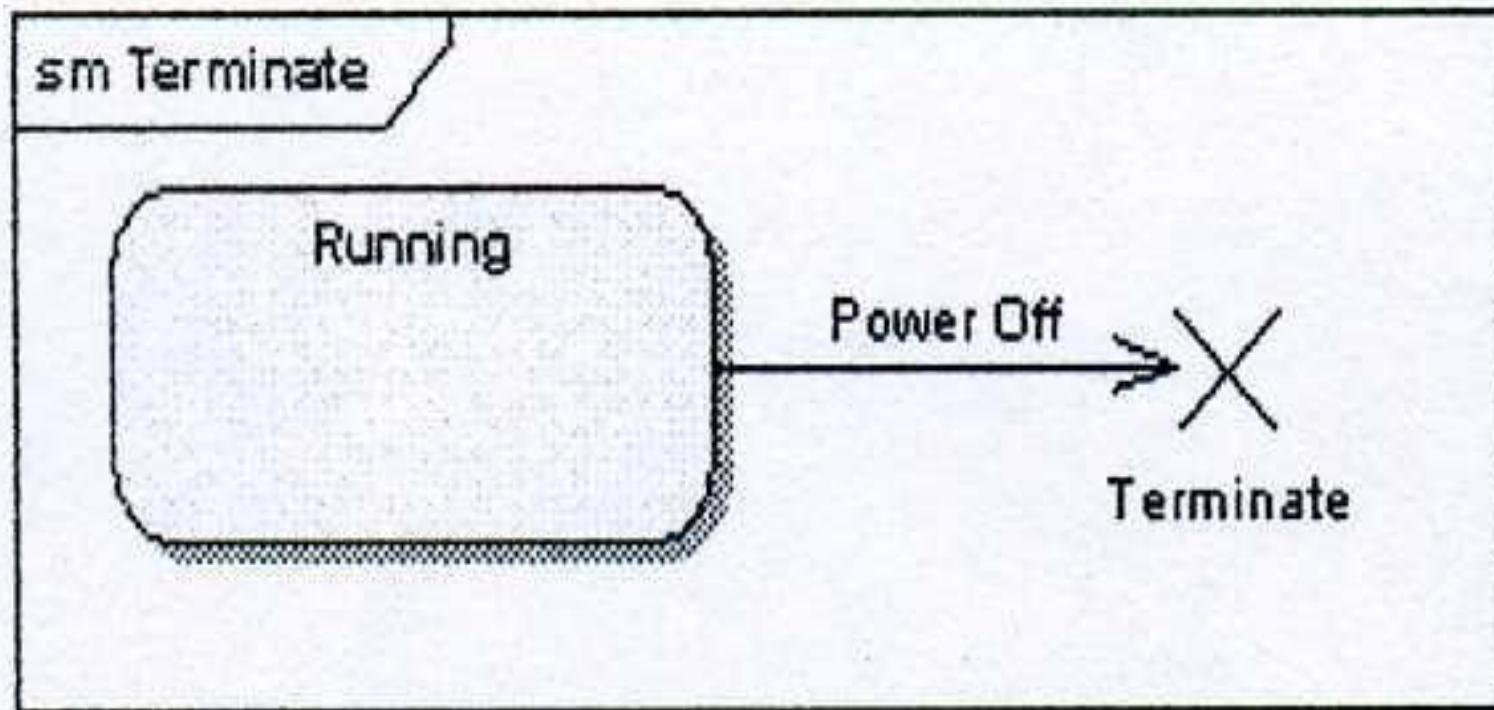
Választás (choice pseudo-state)

Csomóponti elágazás (junction pseudo-state)

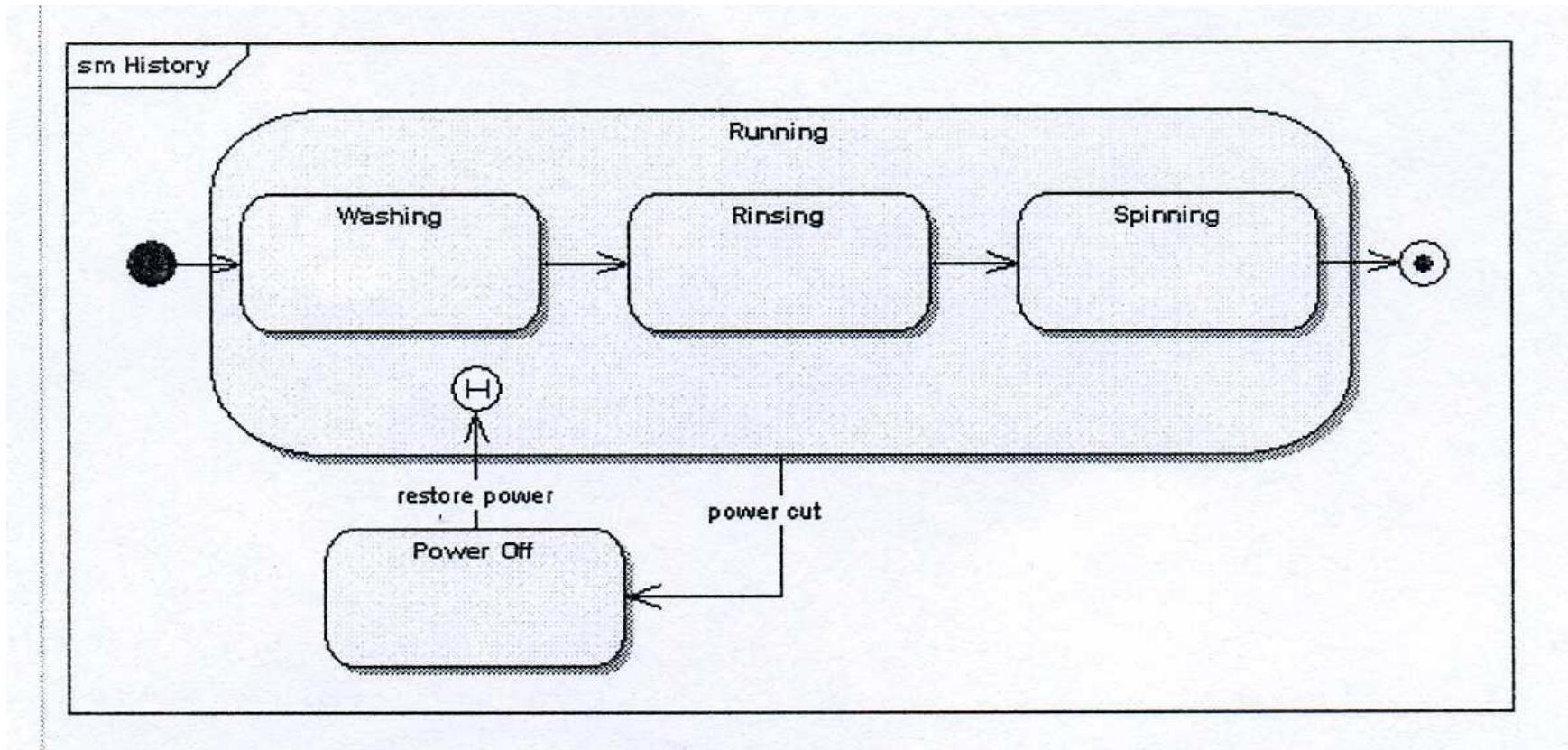

Terminál állapot (terminal pseudo state)

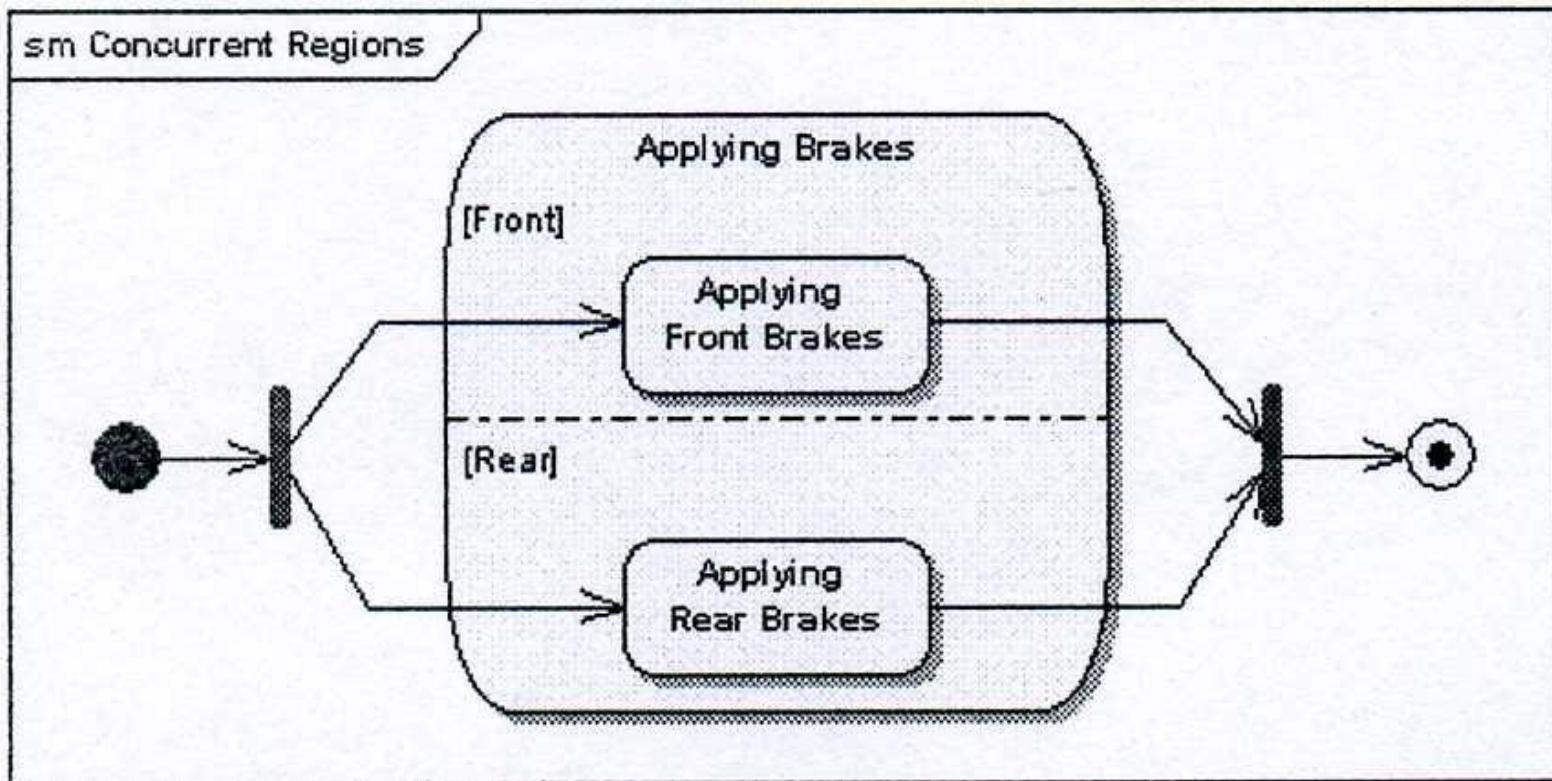

Történeti állapot (history state)

Példa a mosógép működése, áramkimaradás esetén a gép „power off” állapotba kerül, majd az áram visszatérte után a „History State” szimbólum jelzi, hogy a mosás a megszakítás állapotától folytatódik.

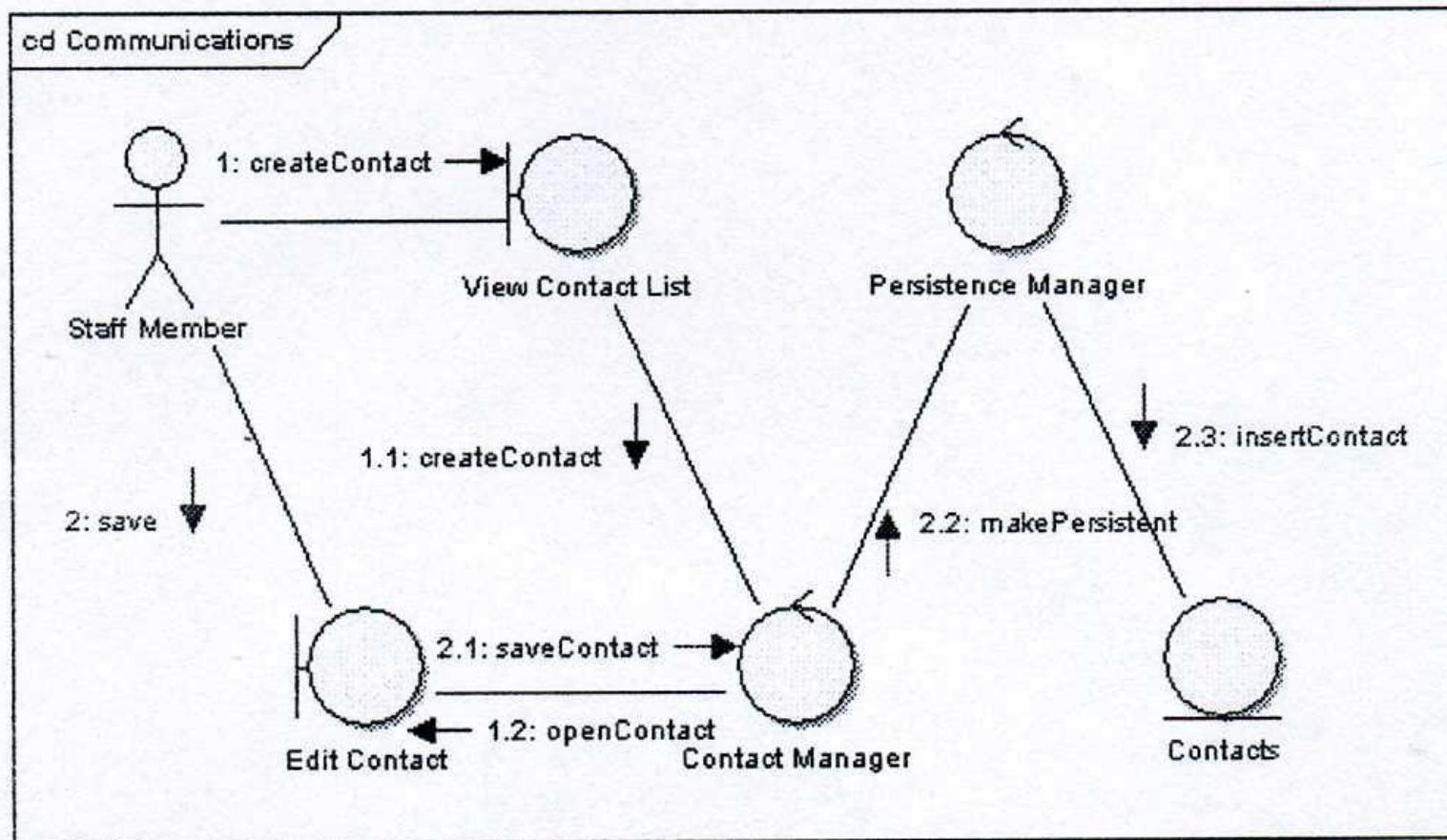
Konkurens régiók (concurrent regions)

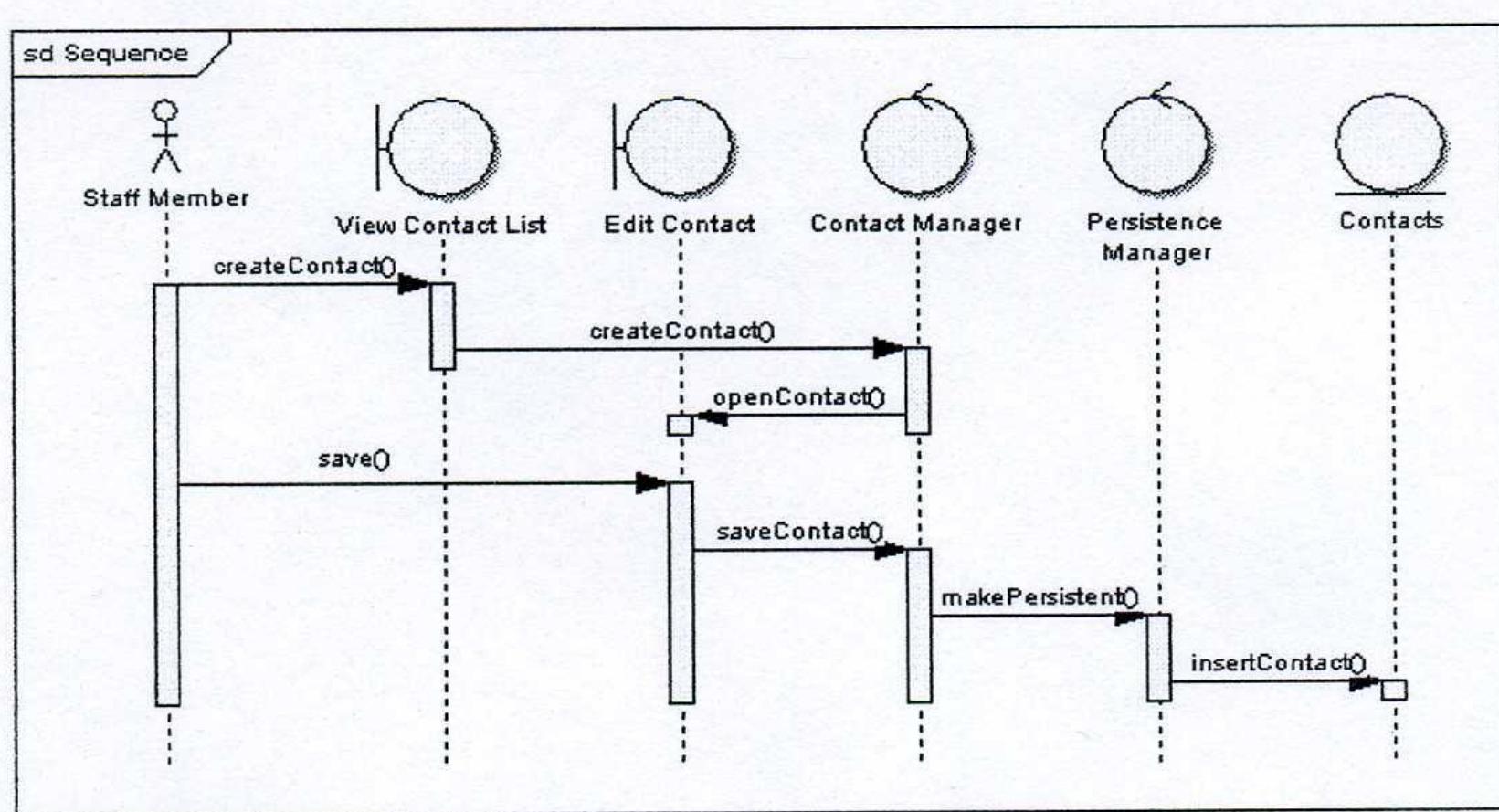
UML2: kommunikációs diagram

- Korábban együttműködési diagramnak hívták.
- Hasonló információkat hordoz mint a szekvencia diagram
- A diagram elsődleges fókuszában az objektumok kapcsolatai vannak.
- A következő két diagram ugyanazon információt hordozza, vessük össze őket.

Példa kommunikációs diagramra

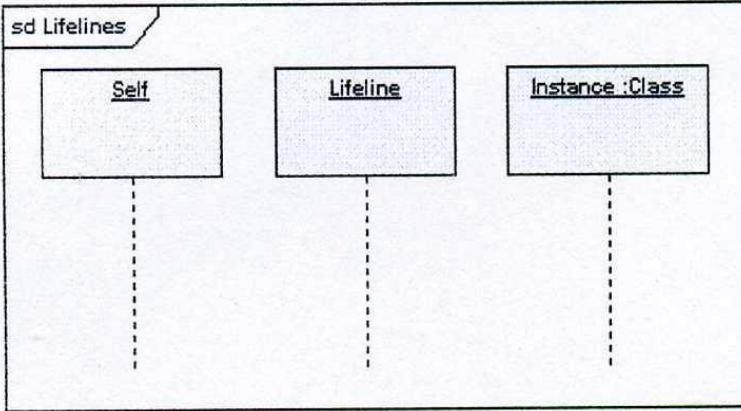
Ugyanazon példa szekvencia diagramja

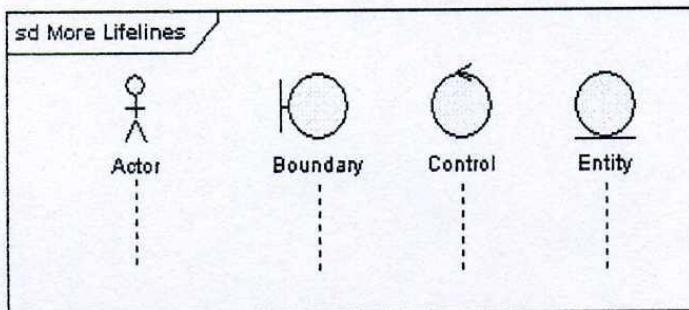
UML2: szekvencia diagram

- Elemei:
  - életvonalak (lifelines),
  - üzenetek (messages),
  - rekurzív üzenetek (self messages),
  - elvesztett és megtalált üzenetek (lost and found messages),
  - életvonal kezdete és vége (lifeline start and end),
  - idő és időtartam megszorítások (duration and time constraints),
  - kombinált részek (combined fragments),
  - kapu (gate),
  - rész dekompozíció (part decomposition),
  - állapot invariáns (state invariat / continuations).

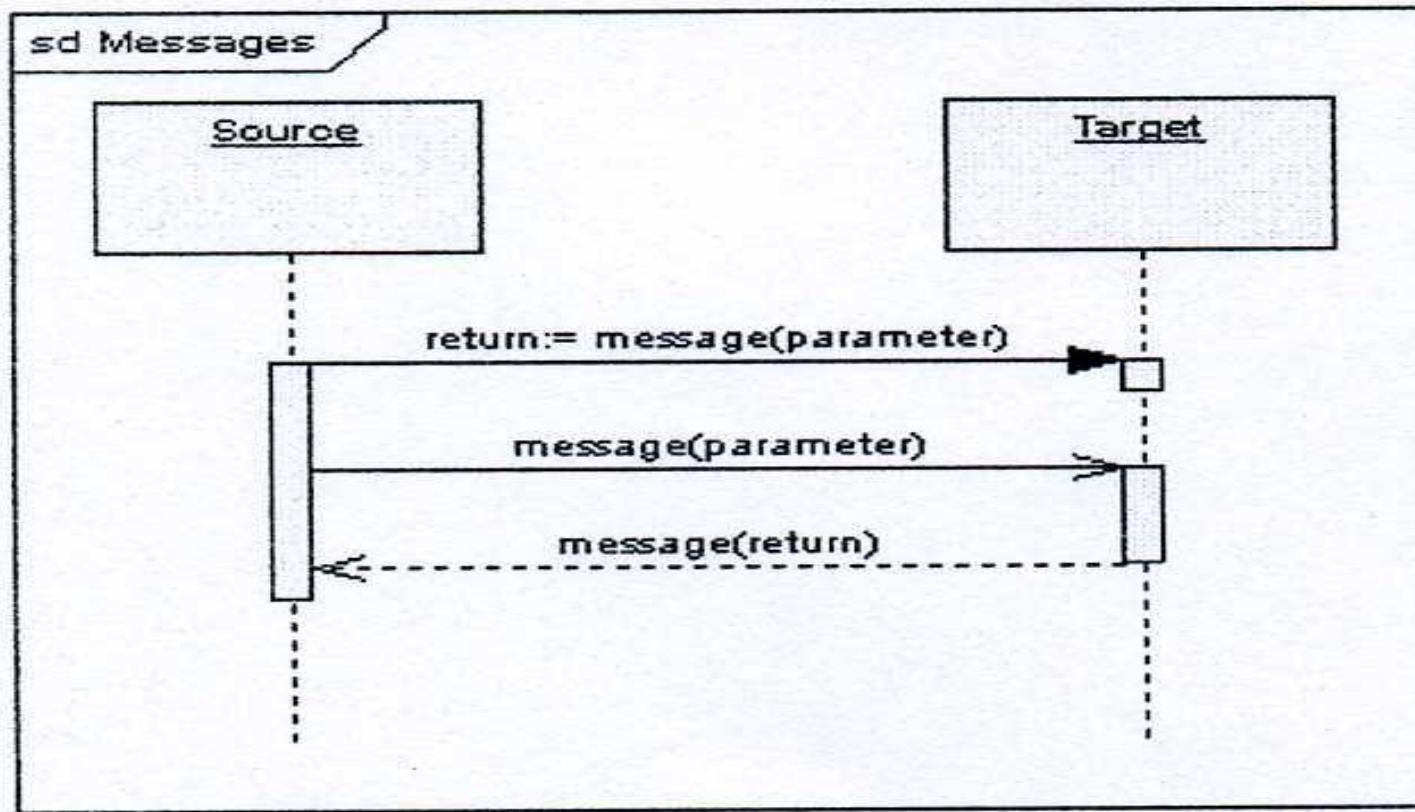
Életvonalak (lifelines)

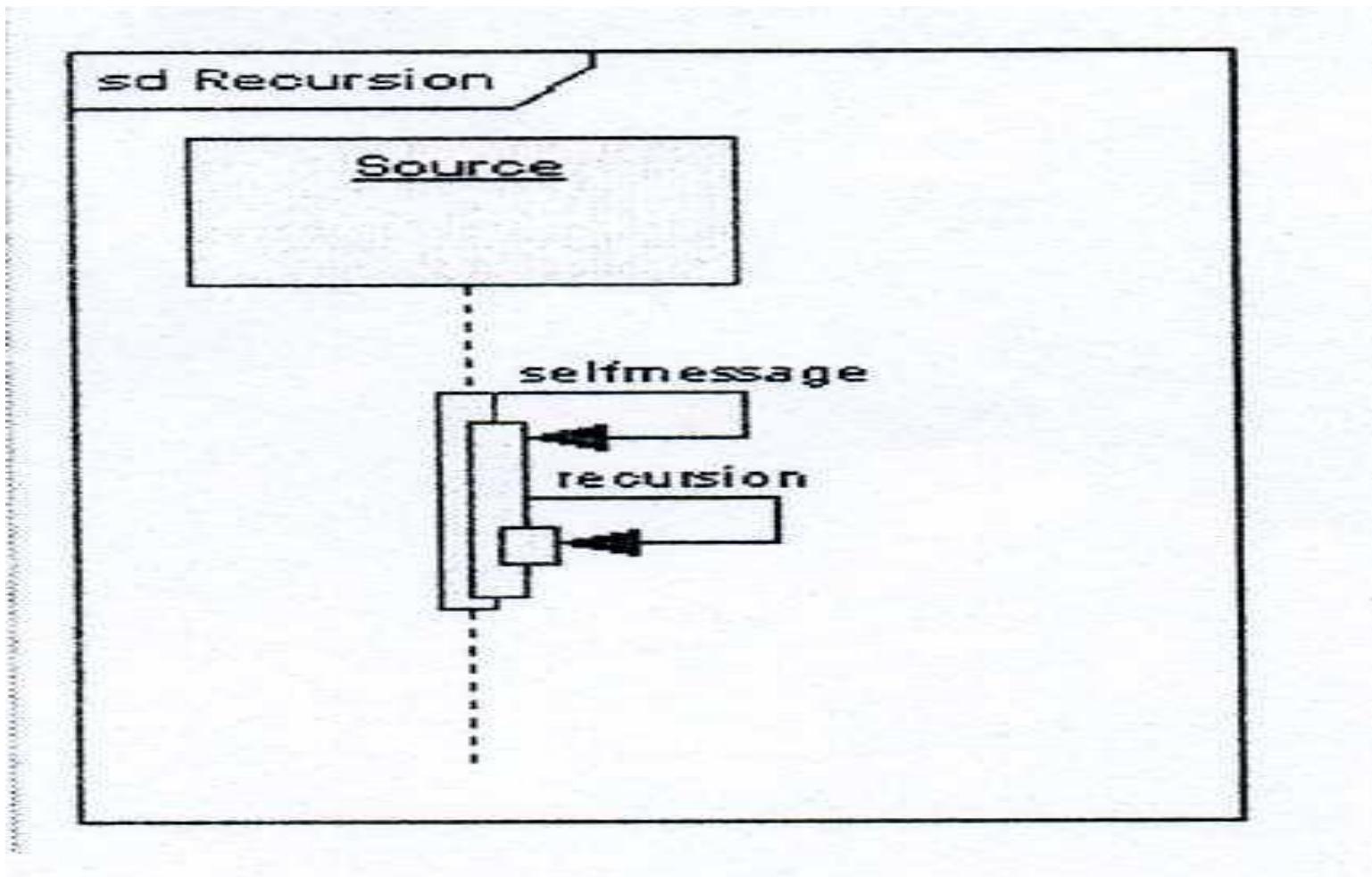
Sometimes a sequence diagram will have a lifeline with an actor element symbol at its head. This will usually be the case if the sequence diagram is owned by a use case. Boundary, control and entity elements from robustness diagrams can also own lifelines.

Üzenetek (messages)

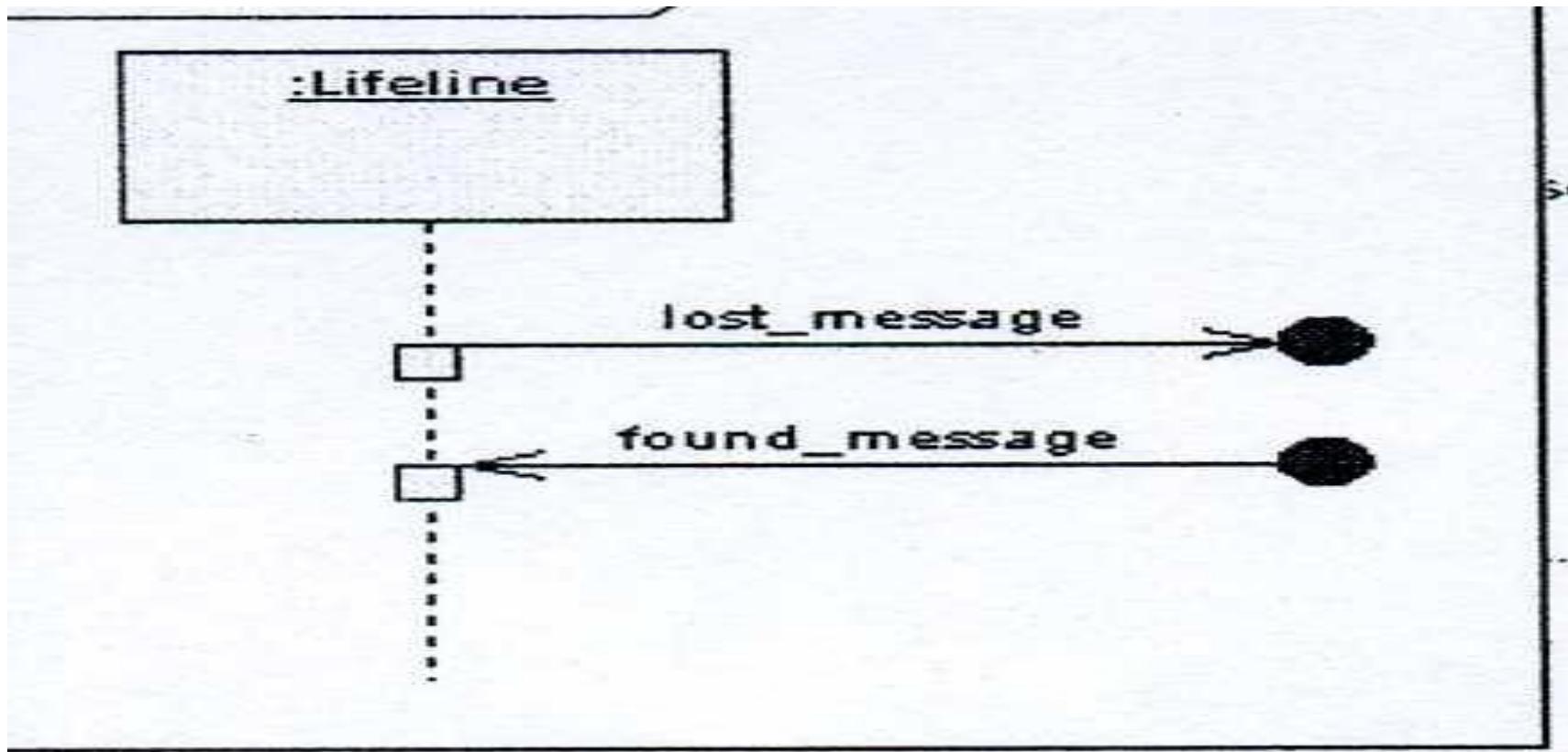

Rekurzív üzenetek (self messages)

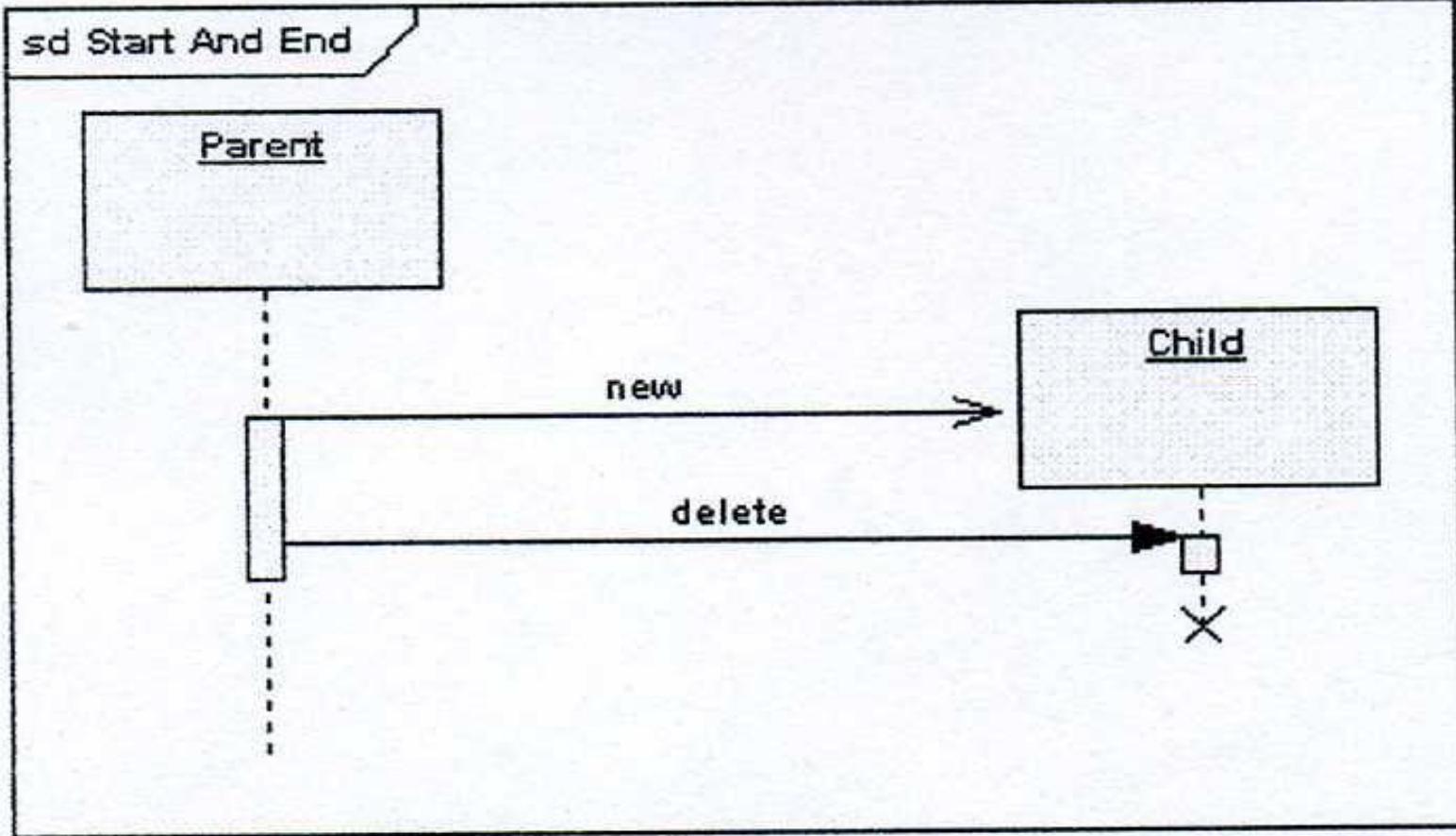

Elvesztett és megtalált üzenetek (lost and found messages)

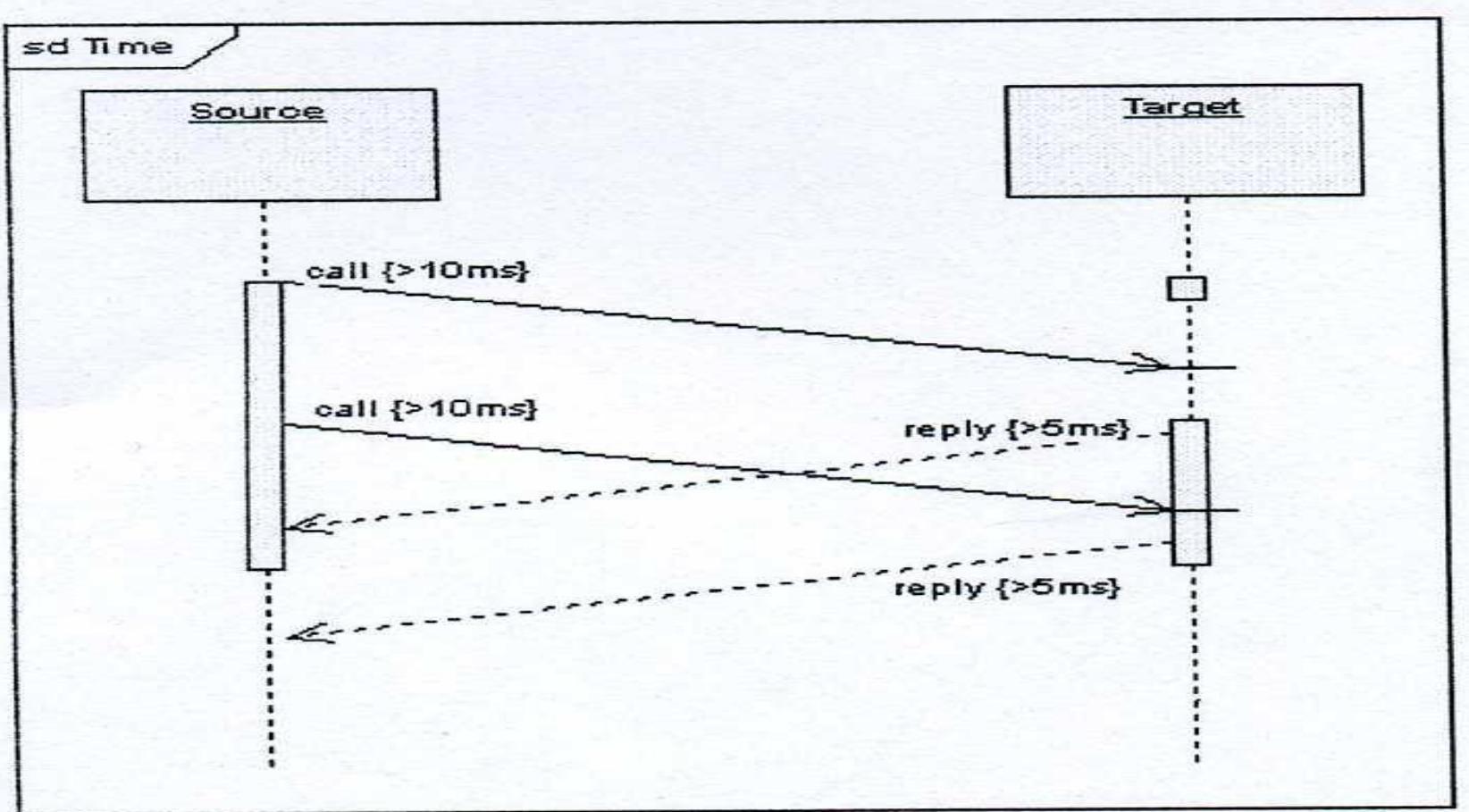
Sd Lost and Found

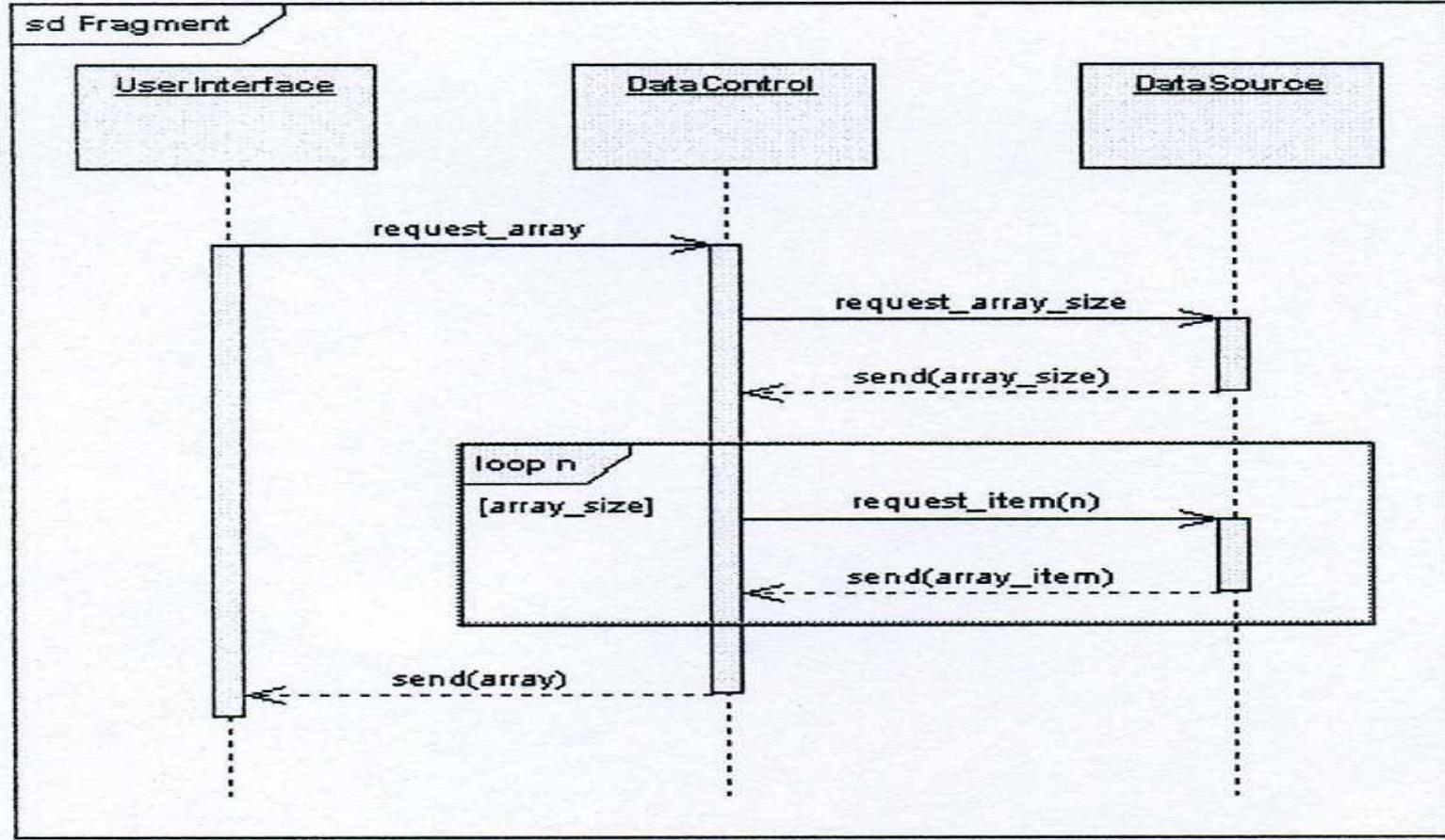
Életvonal kezdete és vége (lifeline start and end),

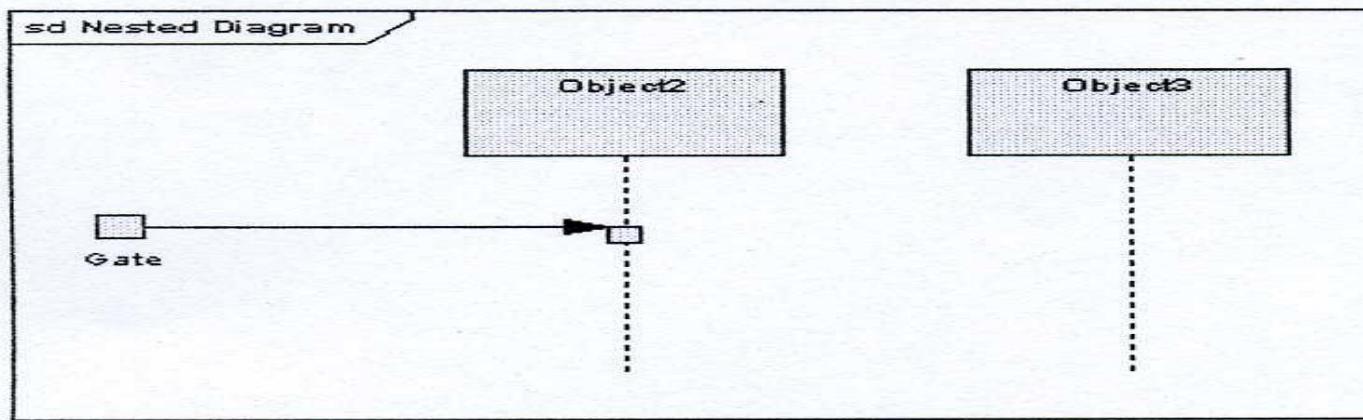
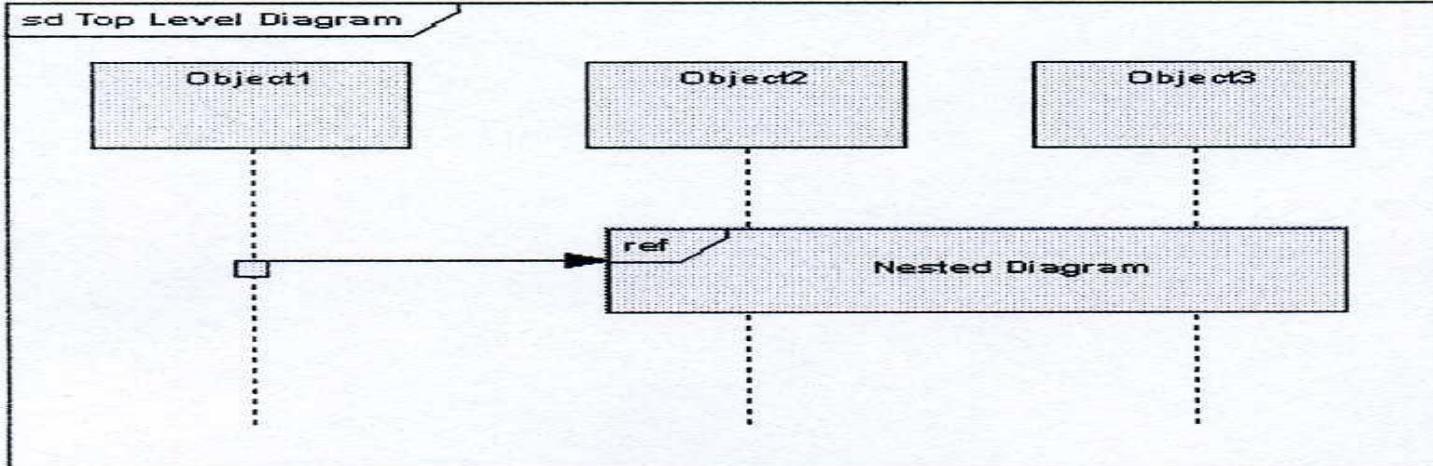
Idő és időtartam megszorítások (duration and time constraints)

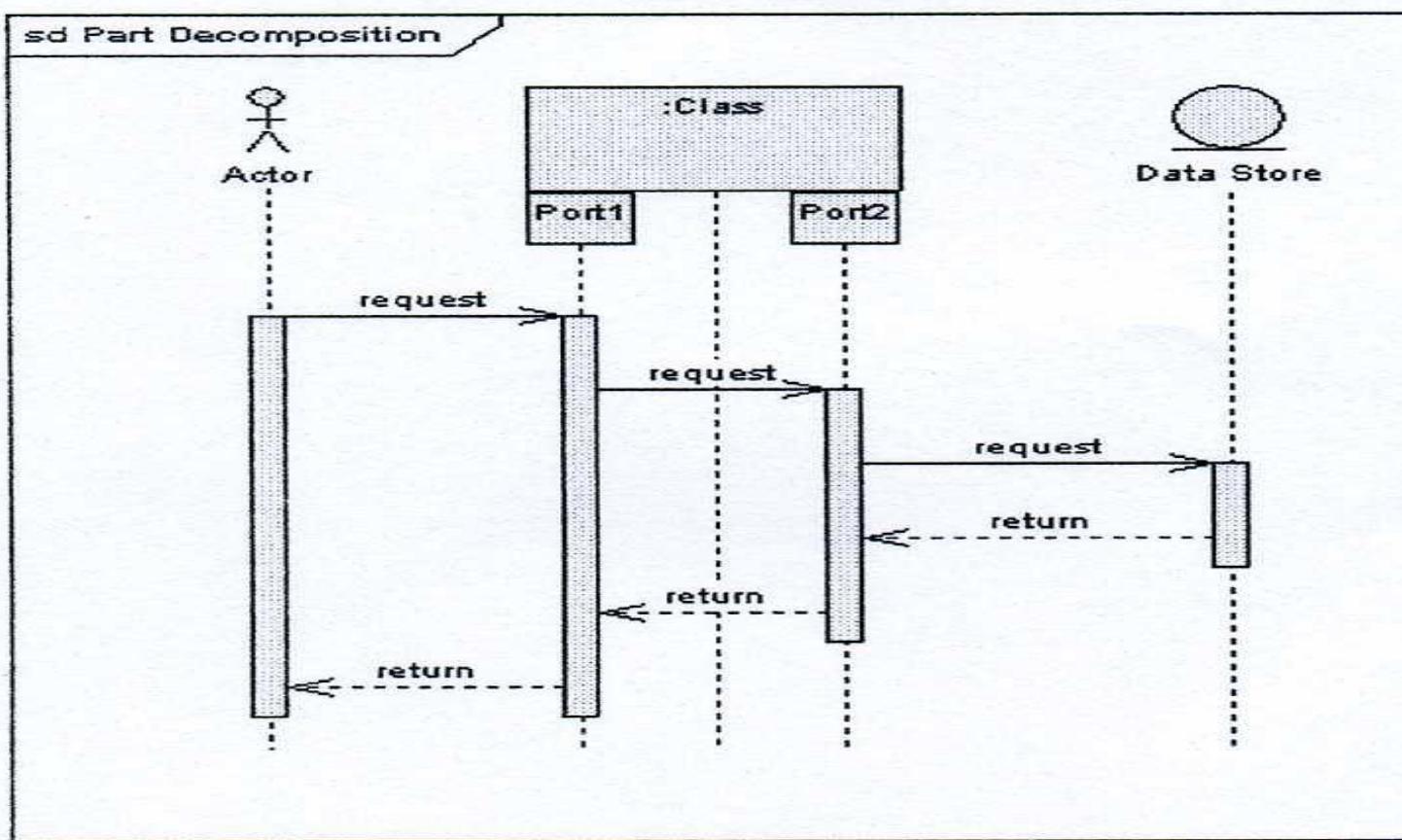
Kombinált részek (combined fragments)

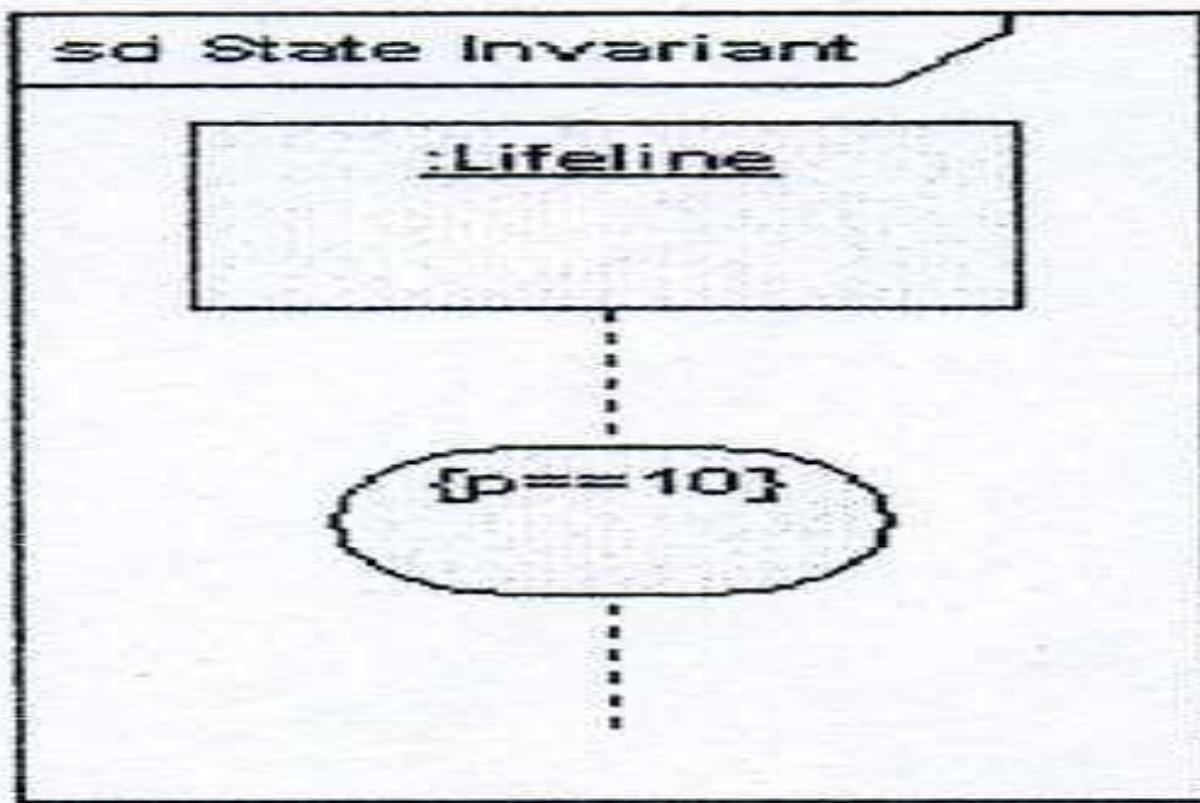
Kapu (gate)

Rész dekompozíció (part decomposition)

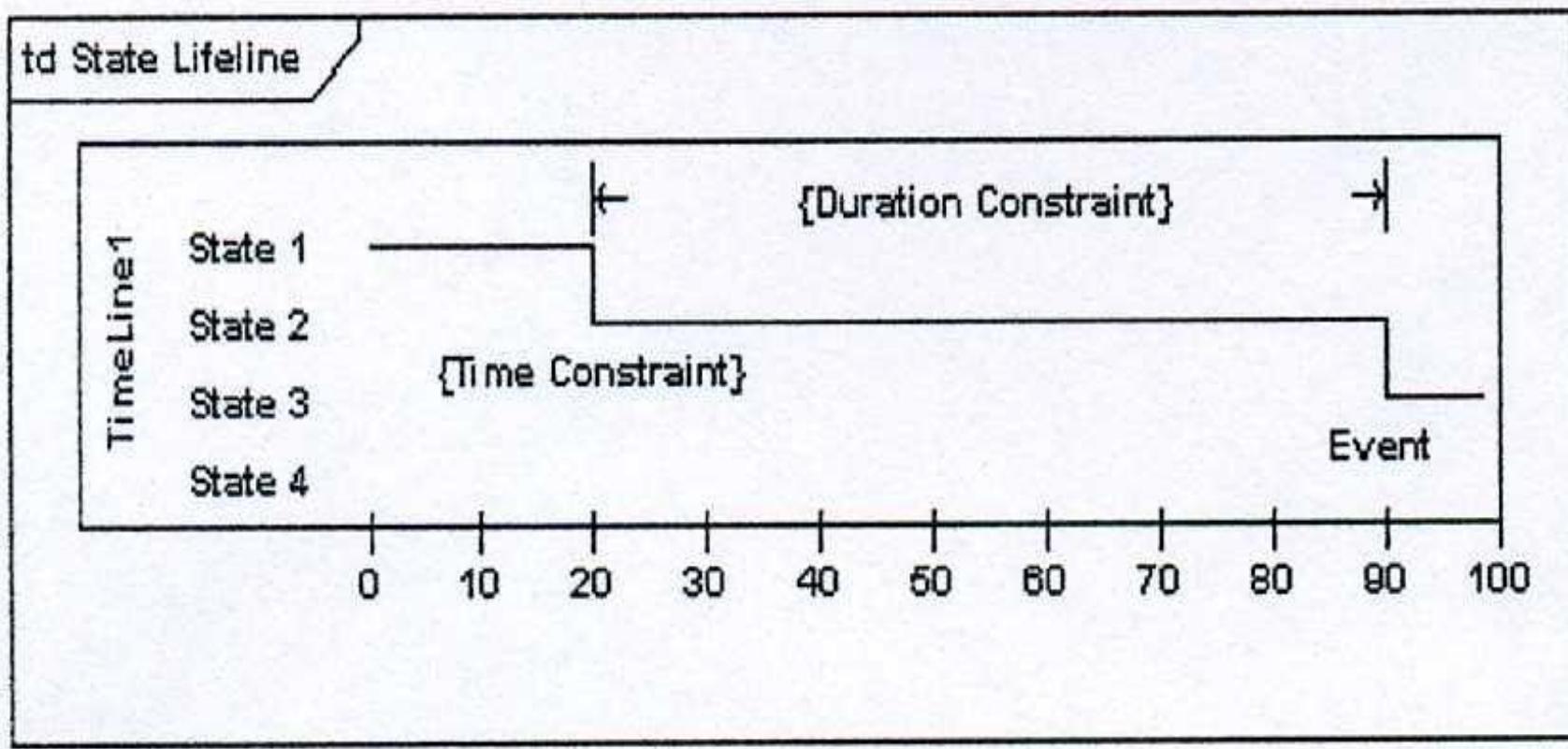
Állapot invariáns (state invariant / continuations)

UML2: időzítési diagram

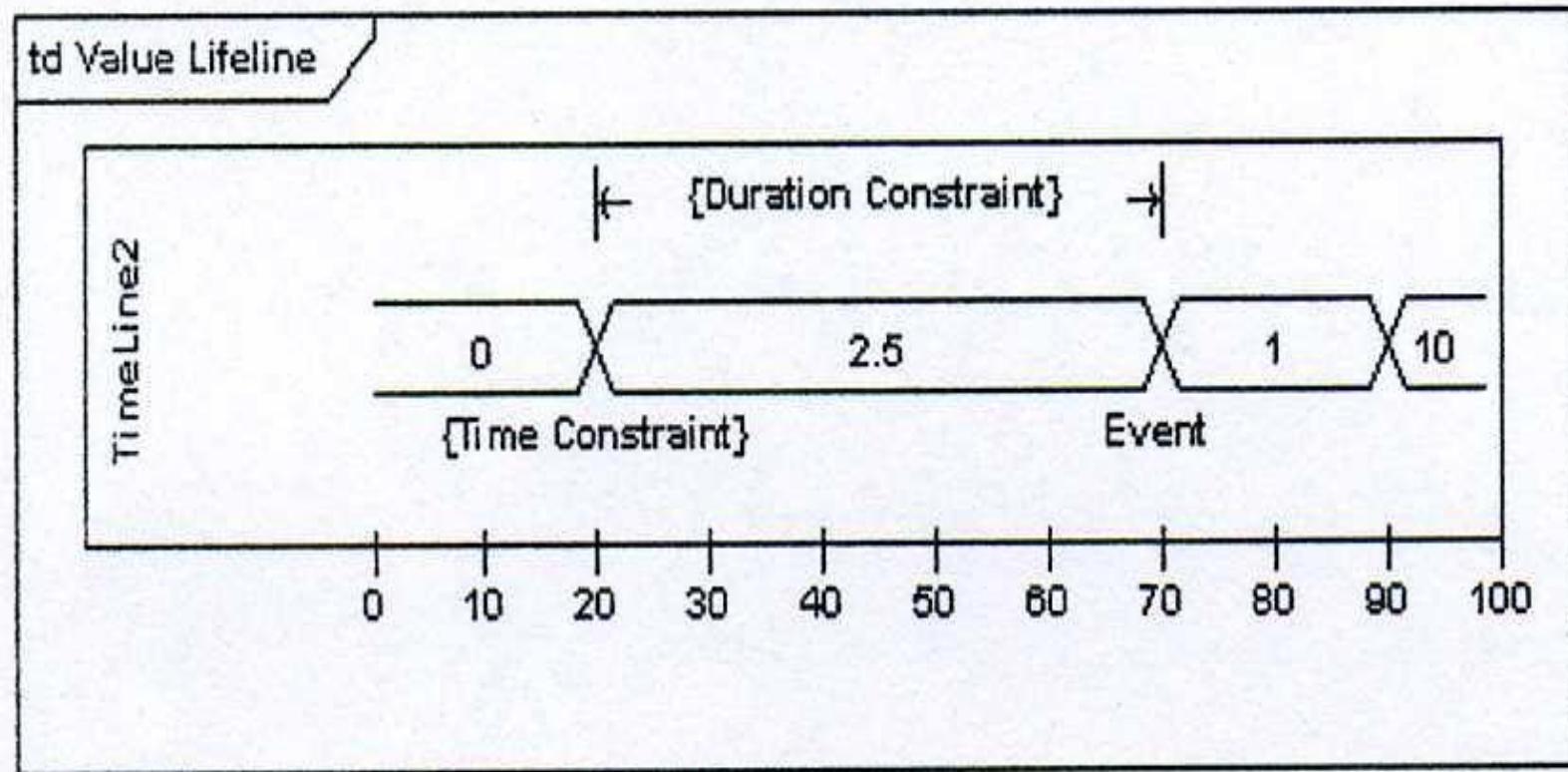
- Az időzítési diagram (timing diagram) elemei:
  - állapot életvonal (state lifeline),
  - érték életvonal (value lifeline),
  - az előbbi kettő kombinációja (putting it all together).
- A következő három ábra egy-egy példát tartalmaz az egyes elemekre vonatkozóan.

State lifeline

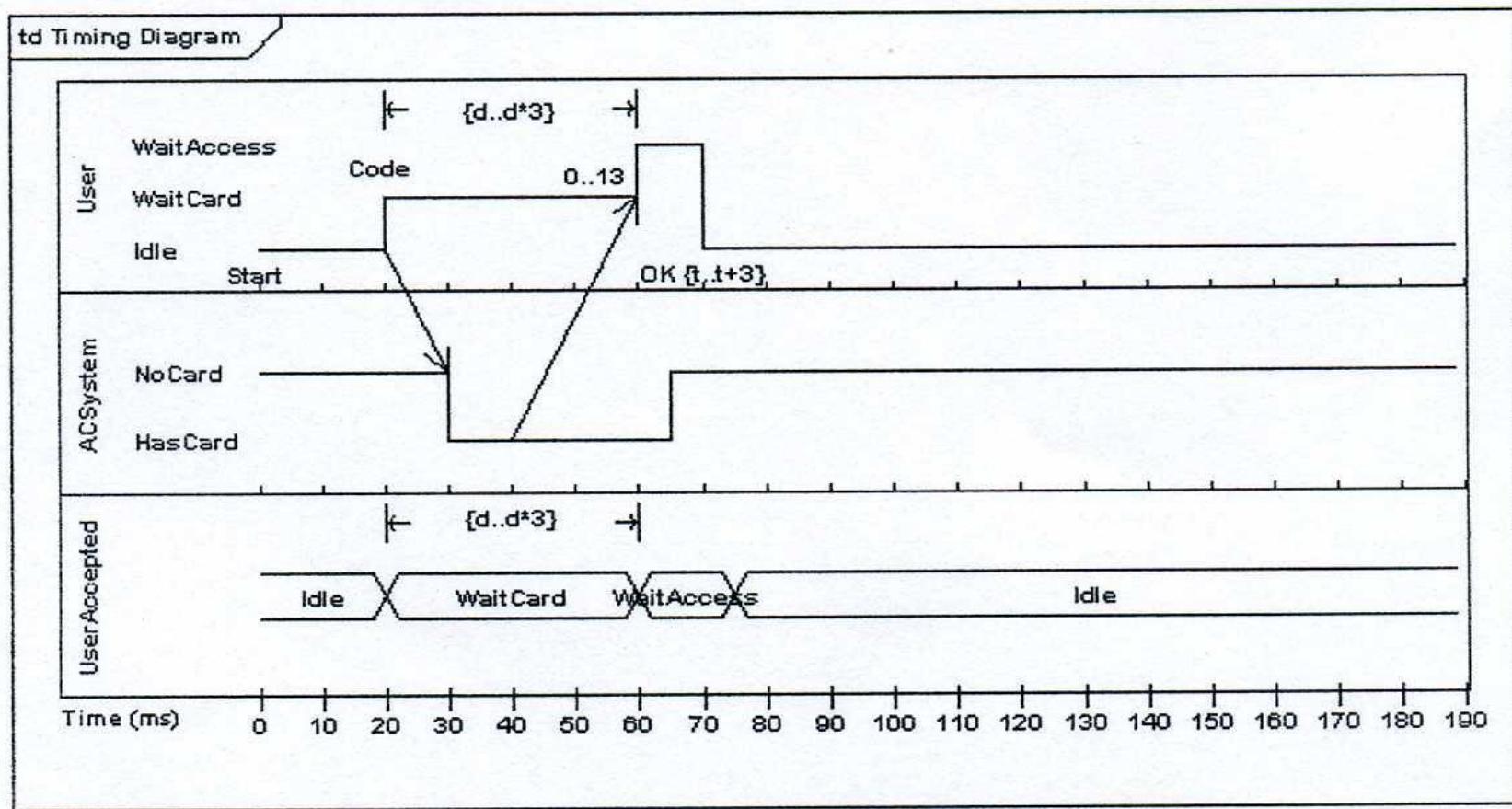

Value lifeline

Timing is shown below.

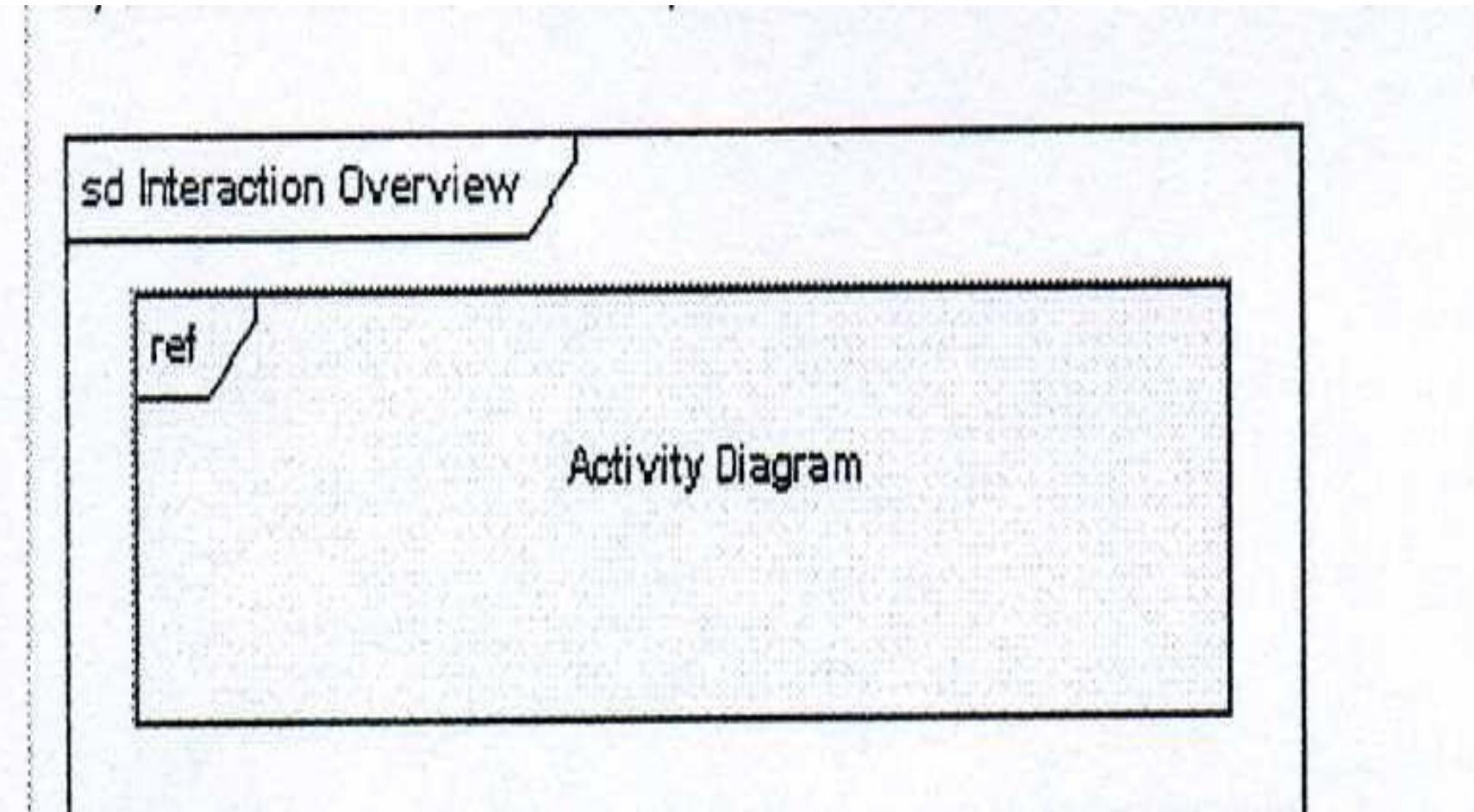
A kettő kombinációja

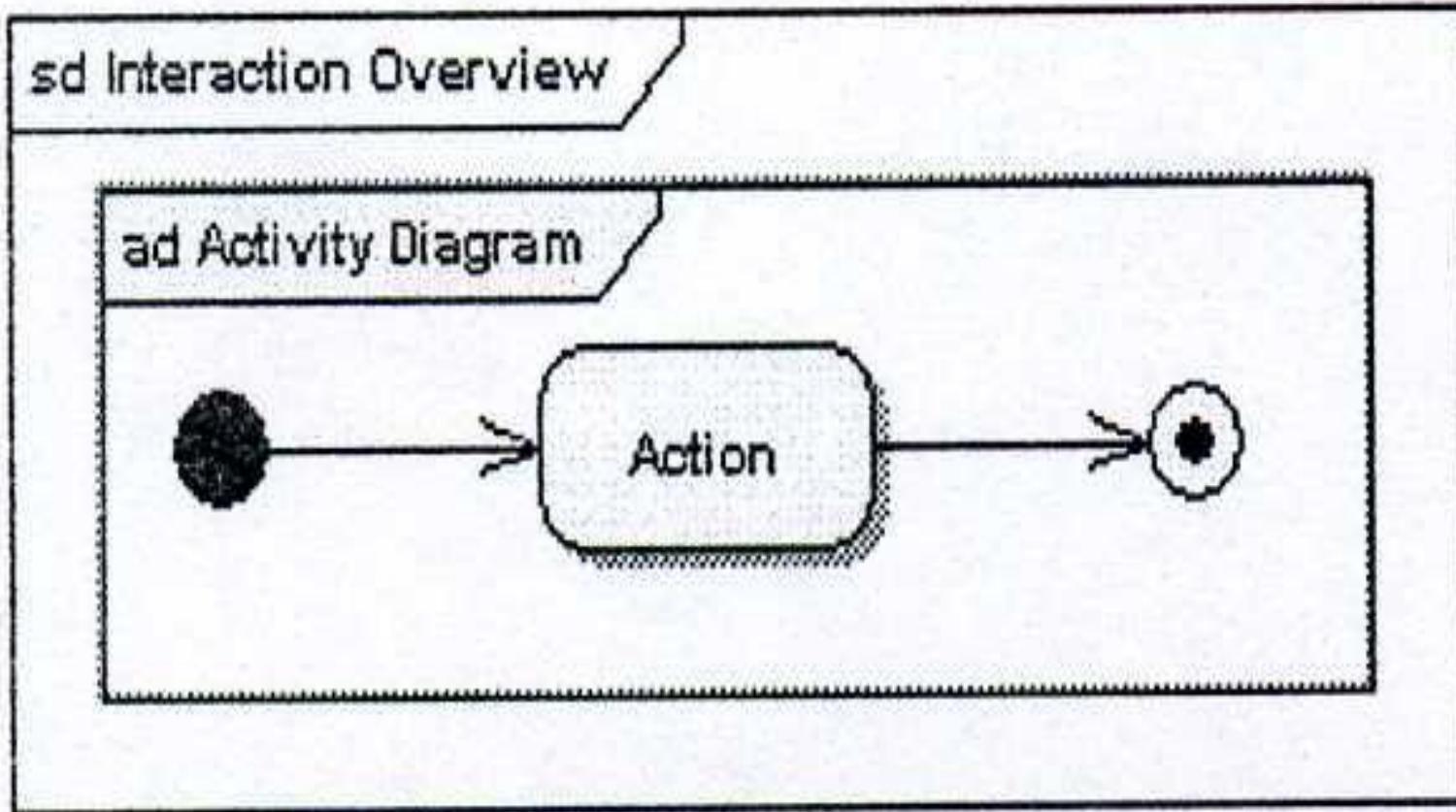
UML2: kölcsönhatás diagram

- A kölcsönhatás (interaction overview diagram) elemei:
  - kölcsönhatás előfordulás (interaction occurrence),
  - kölcsönhatás elemei (interaction elements),
  - A fenti kettő egyesítése (putting it all together).

Kölcsönhatás előfordulás (interaction occurrence)

kölcsönhatás elemei (interaction elements)

A fenti kettő egyesítése

